

Prihranki naših delavcev

V zvezi z napovedanimi ukrepi Narodne banke o pobudi za devizno varčevanje (orientiranje na vlaganje deviznih sredstev za gradnjo stanovanjskih zgradb, delavnic, garaž, za obrtno in kmetijsko opremo i. dr.) beležimo tudi najnovejšo informacijo iz ZR Nemčije, po katerih imajo jugoslovanski delavci v tej deželi, na svojih hranilnih knjižnicah nad 2 milijardi mark. Višina teh prihrankov v drugih bankah zunaj naše države ni znana.

Domače banke zaostajajo v hitrosti in vrednosti devizne akumulacije. Smatra se, da poprečna vrednost deviznih hranilnih vlog ne presega 412 milijona dolarjev, a največ lastnikov teh računov so občani, ki živijo v Jugoslaviji.

Ekonomika politika — 28. IX. 1970

Čudni kanali...

Potresni fond je bil ustanovljen s posebnim sklepom in bi lahko dosegel vsoto 200 milijonov din. Ker pa so se sredstva na njem zbirala se po reorganizaciji, se je na tem računu nabralo 270 milijonov din.

»Ta denar je preprosto izginil po nekaterih čudnih kanalih,« pravi Lado Petercel, direktor zavarovalnice Sava. »Enostavno ga več ni. Ne moremo najti rešitve, kako bi ga dobili nazaj. To ni problem le naše zavarovalnice, temveč tudi drugih. Obe slovenski zavarovalnici sta v ta fond prispevali okrog 10 milijonov din.«

Dnevnik — 24. IX. 1970

Številke o študentih

Od skupno 12.070 v letu 1969 v vsej državi diplomiranih, jih je bilo v Sloveniji samo 951, v Makedoniji — 1179, BiH — 1261, Hrvatski — 3231 in Srbiji 5396. Zaskrbljujoče je tudi to, da se hkrati podaljšuje trajanje študija. Leta 1968 je na primer v rednem roku diplomiralo samo 6,2 odstotka študentov.

V šolskem letu 1965/66 je bilo v Sloveniji med študenti 28,6 odstotkov študentov, a 1968/69 samo 17,3 odstotka.

Poprečno je v vsej Sloveniji lani, pred končano kosmletko, zapustilo osnovne šole 30 odstotkov učencev, a v manj razvitih območjih dosega ta odstotek tudi 48,6 najnižji pa je v Ljubljani — 9,7.

Politika, 24. IX. 1970

Sli smo predalec

Ze sam podatek, da smo do konca avgusta uvozili za 22,5 milijarde dinarjev blaga, izvozili pa komaj za 13,2 milijarde naših izdelkov, dovolj zgovorno govori o tem, da smo z liberalizacijo naše trgovine v danšnjem položaju sli predalec!

Gospodarski vestnik — 25. IX. 1970

Spodbudno vabilo

Občinski sindikalni svet v Tivtu na dveh sklicanih sejah ni bil sklepčen. Čeprav so na dnevnem redu imeli važne in aktualne zadeve. Na tretji pa so bili prisotni prav vsi odborniki, ker je na koncu vabila pisalo, da bo seja dopoldne — v delovnem času in... da bodo vsem plačali za sejo porabljeni delovni čas, ne glede na to kje je kdo zaposlen.

Večernje novice — 29. IX. 1970

Krepitev zvezne pristojnosti

... Po predvidevanjih bodo letos neposredno za borce NOV in vojaške vojne invalide izločili 2 milijardi in 690 milijonov sredstev, kar je približno 2% nacionalnega dohodka. Od tega bo prišlo 1.630 milijonov iz zveznega proračuna, 1.060 milijonov pa bodo prispevale druge družbene politične skupnosti. Kljub pozitivnim rezultatom, ki so posledica prenosa nekaterih pristojnosti na republike in občine, pa je še vedno čutili zelo močno težnjo po ponovni krepitvi zveznih pristojnosti na tem področju.

Delavska enotnost — 26. IX. 1970

Pomembne številke

Lani smo v Jugoslaviji dosegli poprečno število zaposlenih 3,7 milijonov oseb, letošnje poprečje v prvem polletju pa znaša nekaj manj kot 3,8 milijona.

Lani je iskalo zaposlitev poprečno 316.000 oseb oziroma v prvem polletju poprečno 359.000 oseb. Mesečno znaša 345.000 iskalec zaposlitve.

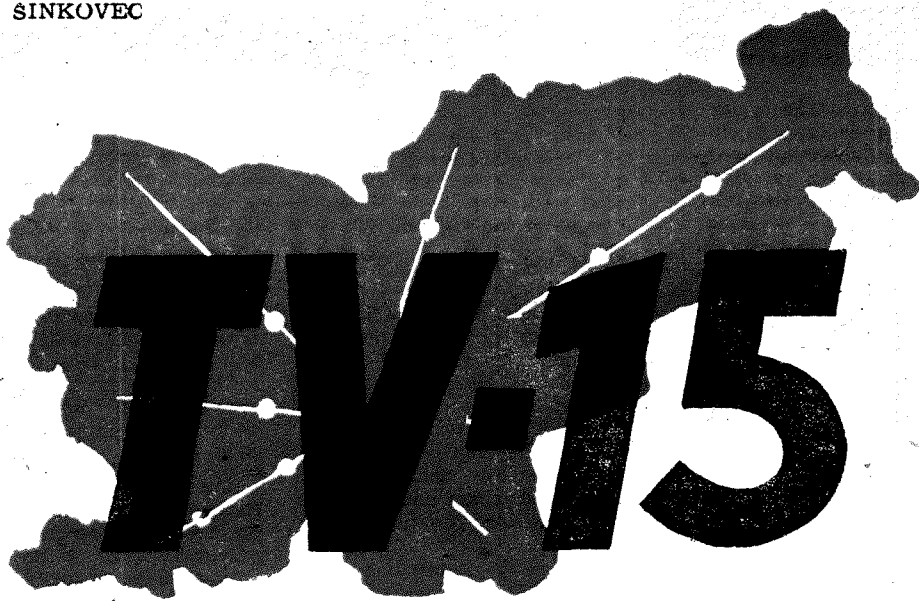
V lanskem letu je bilo v Jugoslaviji poprečno 21.000 prostih delovnih mest, poprečje prvega polletja pa je znašalo 49.000 takšnih delovnih mest. V prvih šestih mesecih letos je bilo poprečno 51.000 prostih delovnih mest.

Gospodarski vestnik — 29. IX. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ORTOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
ŠTEV.: 41
7. X. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Sovražniki in prijatelji na Sorškem polju

Na Sorškem polju, med Kranjem in Skofjo Loko je bila noč med petkom in soboto, od 25. na 26. september, skrajno nemirna, polna napetosti, strahu in srditega boja, kar se je, kot v pravljicah, končalo v skupnem veselju.

Bila je to prva zares improvizirana vaja ene izmed enot teritorialne obrambe. Sredi noči, prav ko so po hišah ugasile zadnje luči, je nekje zazvonil telefon. »Sovražnik« (plavi) je bil spustil večjo desantno enoto nekam med Drulovko in Zabnico. Takoj je bil obveščen komandant določene teritorialne obrambne enote tega območja. Kmalu zatem so že tekali kurirji po vaseh in budili branilce. Bilo je precej težav z iskanjem hiš v temi, mnogi stanovalci so bili slabe volje, ker so jih vestni kurirji zbudili zgolj zaradi pojasnil, kje je ta in ta številka, otroci so prestrašeni vstajali iz tople postelje. Bila je pač improvizacija, nihče izmed poklicanih ni niti slutil, kaj bo ponoči.

V rekordnem času so se v poklicani zbrali na določenih mestih, se zatem združevali v skupine, vode, čete, v največji tišini in disciplini sprejemali orožje in municijo. Komandanti in komandirji pa so dobili pismeno vojaško povelje s približnim opisom sovražnika, dobili so specialke,

Sovražniki in branilci so bili nazadnje kot borci deležni toplega sprejema domačinov in lepega šopka mladink.

kompanse in druge pripomočke. Konkretne naloge četam in vodam pa so morali odrediti sami, po lastni presoji, po vojaški taktiki in strategiji, po oceni sil na eni in drugi strani. V predvideno »sovražnikovo« zaledje so se napotili obveščevalci in člani varnostne službe, radijski sprejemniki so stalno brneli, prejemali in oddajali povelja, navodila, obvestila... Tako je bilo na strani naših branilcev — rdečih kakor

tudi na strani sovražnikov — plavih.

V megleno črno noč so odjeknili prvi strelji, zatem rafali, eksplozije bomb. Prava vojna! V štab rdečih so privedli prve ujetnike iz sovražne enote plavih. Nastopila je tudi obveščevalna služba. Od ujetnikov so skušali dobiti važne vojaške in strateške podatke o sovražniku. Nekje na robu gozda se je vnel prvi boj. Toda brez uspeha. V glavnem so preiskusili svoje sile in se pripravljali na nov boj. Plavi so ne pričakovano jurišali v nov napad. Toda bili so razočarani. Na položaju rdečih je bila samo pomenšana, rosna trava, niti žive duše več. Taktično so se bili umaknili in se pripravljali za udarec s strani, za obkoljevanje. Izvidnice, obveščevalci, vse je bilo v živni napetosti, kdo bo koga. Slo je za taktiko, večino pa tudi za prevaro. Sile so bile dokaj izenačene in boj srdit, negotov. Tik ob jutranjem svetu, ko je jesensko sonce začelo prodirati skozi goste plasti megle, so obkoljeni plavi klonili.

Vsi napadalci in branitelji domovine so se zbrali na skupnem zbornem mestu. Prepoznali so se med seboj in duhoviti šal ni bilo konca, zaspanec je pregnalo veselo razpoloženje v svežem jutru. V Zabnici je bil zatem za vse zajtrk, pravi partizanski — cela klobasa s kopitom kruha in por-

cijo toplega šipkovega čaja. Sledilo je tekmovanje v streljanju na novem strelišču v dolinici blizu Crngroba. Ko pa so se zatem borci vrnili v Zabnico na obilno kosilo, jih je čakalo pravo preseenečenje. Pozdravil jih je komandant teritorialne enote tega območja tovariš Aleksander Ravnikar in predsednik krajevne skupnosti. Kar pa ni bilo predvideno — pričakala jih je velika množica domačinov iz Zabnice, Bitenja in okoliških »osvobodjenih« vasi, ki so vso noč poslušali srdite boje. Vse krajevne organizacije so po svoje počastile borce in jim pripravili srčen sprejem. Taborni, ki so izvedli kratek program, mladina je nastopila s pesmimi in recitacijami, pionirji in mladinke so borce »odlikovale« z pripravljenimi šopki in vse se je razvilo v skupnem slavlju, razpoloženju in sproščenosti zabavi. Ob harmoniki se je zavrtelo štaro in mlado.

Na območju Kranja sta predvideni to jesen še dve taki vaji na določenih območjih. Glede na izkušnje iz te prve zares improvizirane vaje in sodelovanje vseh krajevnih dejavnosti pa je predvideno, da bi te vaje prarastle v vsesplošne praznike prebivalstva. Tudi predstavniki teritorialne obrambe iz občine, republike in celo iz zveze, ki so prisostvovali temu prvemu takemu poskusu, so pohvalili organizacijo in vse udeležence. Zanimivo je, da je udeležba v poklicanih presegla pričakovanje in da se je štabu javil celo obveznik, ki je bil na bolniškem dopustu. Vsi so to vzeli zelo resno.

KAREL MAKUŠ

Pred osrednjo slovensko proslavo 25 — letnice OZN v Idriji

Organizacija združenih narodov praznuje letos 25. rojstni dan. Po vsem svetu prirejajo ob tem pomembnem prazniku manifestacije in proslave. Tudi pri nas so že bile različne prireditve.

Republiška konferenca klubov OZN pa pripravlja osrednjo slovensko proslavo ob 25. letnici OZN, ki bo v nedeljo, 25. oktobra, v Idriji.

Proslava se bo začela že v soboto, 24. oktobra, z otvoritvijo dveh razstav in literarnim večerom.

Glavna prireditev bo v nedeljo, 25. oktobra. Po mimohodu mladincev po Idriji se bodo udeleženci zbrali na zborovanju, kjer bo govoril dr. Aleš Bebler. Popoldne bo kratko srečanje udeležencev proslave.

Organizatorji pričakujejo razen Idrijčanov in okoličanov še 3000 mladih iz vse Slovenije. Za sodelovanje so prosili še vodstvo Socialistične zveze delovnega ljudstva ter Zveze združenih borcev NOV Slovenije. Zato upravičeno pričakujejo, da bodo lahko na proslavi pozdravili tudi člani SZDL in ZZB NOV oziroma vse tiste občane, ki bodo s svojo prisotnostjo prispevali k množični proslavi, ki jo jubilej svetovne organizacije tudi zasluži.

**POMAGAJ SI SAM
IN UNIO
TI BO POMAGAL**

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova — Likozarjeva — Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk lakirnice in plastificirnice
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPECA«

Dogodki tedna

● V republiški skupščini Slovenije so bili razgovori s parlamentarno delegacijo ZRN, ki jo je vodil predsednik parlamenta Kai Uwe von Hassel. S slovenske strani so poleg predsednika skupščine Sergeja Kraigherja sodelovali pri razgovorih Stane Kavčič, dr. Jože Brilej, Miran Goslar, Edo Brajnik, Bogdan Osolnik in nekaj poslancev.

● V Beogradu je bila 4. oktobra seja predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije, na kateri so obravnavali aktualna vprašanja v zvezi z nadaljnjim razvojem političnega sistema. Uvodni govor je imel na tej seji Edvard Kardelj.

● Idejno politično delo ZK Makedonije so obravnavali na seji CK ZK Makedonije. Ugotovili so, da sta reforma in reorganizacija zveze prišli doslej le do občinskih komitejev. Pri številnih osnovnih organizacijah je še velik razkorak med njihovim programom in delom. Kot eden glavnih vzrokov pasivnosti osnovnih organizacij in članov zveze navajajo nedosledno delitev po delu, korupcijo, gospodarski kriminal, lahko bogatitev, neodgovornost nosilcev samoupravnih in drugih javnih funkcij ter odstopanje od drugih socialističnih načel.

● Predsednik republike Josip Broz Tito je poslal podpredsedniku LR Kitajske Tungu Pi Vuju naslednjo brzojavko: »Ob državnem prazniku in 21-letnici razglasitve Ljudske republike Kitajske vam in kitajskemu ljudstvu najpriskrbeje čestitkam v imenu jugoslovanskih narodov in v svojem imenu. Zelim vam nadaljnjih uspehov pri izgradnji, prepričan pa sem tudi, da se bodo odnosi med našima državama še nadalje razvijali.«

● Radio Kairo je objavil poslanico, ki jo je premier Kossigin naslovil na egiptovski narod. V poslanici je med drugim poudarjeno, da sovjetska politika skuša zaščititi interese arabskih narodov v njihovi pravični borbi proti imperializmu, krepiti njihovo neodvisnost ter povečati njihov obrambni in ekonomski potencial.

● »Sovjetska zveza kot prijateljica Arabcev,« je rečeno v Kossiginovi poslanici, »se zavzema za mir na Srednjem vzhodu in za to, da bi vsi narodi uživali pravico do neodvisnosti v pogojih miru in varnosti.«

● Predsednik Nixon je pozval egiptovsko vodstvo, naj spoštuje prekinitev ognja, k čemur je prispeval pokojni predsednik Naser in da naj dela na miroljubni rešitvi spopada z Izraelom.

Na neformalni tiskovni konferenci, ki jo je imel v Neaplju, kamor se je vrnil po obisku ameriške VI. flote, je Nixon izjavil, da želi »dobre odnose z vsemi državami tega področja, vključujoč tudi ZAR«.

● Predstavniki dom ameriškega kongresa je pooblastil predsednika Nixona, da lahko pošlje Izraelu kakršnokoli orožje, razen jedrskega. Predstavniki dom je namreč ugotovili, da Sovjetska zveza s svojo vlogo na Srednjem vzhodu ogroža mir na svetu, v takšnih razmerah pa morajo ZDA založiti Izrael s svojim orožjem: z letali, raznovrstnimi raketami, tanki, topovi in oklopnimi vozili.

● Zahodnonemški minister za znanost in prosveto Hans Leusching je končal dvotedenski obisk v Sovjetski zvezi. Preden je zapustil Moskvo, je bilo objavljeno skupno sporočilo, v katerem je rečeno, da obstajajo obojestranska zainteresiranost in dobre možnosti za razvijanje in poglobljanje znanstvenega in tehničnega sodelovanja med ZR Nemčijo in Sovjetsko zvezo. Možnosti so velike, je rečeno še v sporočilu, in še posebej »na področju izobraževanja, znanosti, tehnike, fizike, kemije, biologije, medicine in elektrotehnike.«

● Predsedstvo CK KP Češkoslovaške je pozvalo vse partijske organizacije in člane, da zdaj po partijski čistki, ki je pri koncu, povečajo dejavnost in se še bolj angažirajo v reševanju vseh političnih, ideoloških in gospodarskih problemov države. V dokumentu, imenovanem »Stališče«, ki ga je predsedstvo sprejelo 18. septembra, predsedstvo poleg te aktivnosti in popolne angažiranosti vztraja tudi pri nujnosti množičnega političnega dela med delavci.

● Predsednik republike Josip Broz Tito je poslal generalnemu sekretarju CK KP SZ Leonidu Iliču Brežnjevju in predsedniku predsedstva vrhovnega sovjeta SZ Nikolaju Viktoroviču Podgornemu naslednjo brzojavko:

»Ob uspešnem poletu vesoljske ladje »Luna-16«, tega najnovejšega dosežka sovjetske znanosti, pošiljam Vama, sovjetskemu znanstveniku in sovjetskemu ljudstvu iskrene čestitke z željo po nadaljnjih uspehih v ustvarjalnem delu.

Ta izreden uspeh daje človeštvu nove možnosti v osvajanju vesoljskega prostora.

● Zdaj se pospešeno pripravljajo na bližnje manevre obojenih sil varšavskega pakta, ki bodo na ozemlju NDR. Berlinski tisk zadnje čase precej piše o tem. Na manevrih, imenovanih »bratstvo po orožju«, bodo sodelovale razne vojaške enote. »Berliner Zeitung« piše, da bodo morale te čete opraviti »izpit velike vojaške veščine« in preizkusiti borbena moč in pripravljenost.

Obrambni minister NDR, armadni general Heinz Hoffmann, je na nedavnem zborovanju v Dresdenu izjavil, da bodo manevri »ustrezno odgovorili« na imperialistične globalne strateške načrte in da bodo izpričali trdno odločenost, zaščititi socializem, mir in evropsko varnost.

● Izraelska premierka Golda Meir je izjavila, da se je vrnilo »zaupanje« v ameriško politiko na Srednjem vzhodu z akcijami te države med nedavno krizo v Jordaniji.

Golda Meir trdi, da je Sovjetska zveza vplivala pomirljivo na Sirijo in da je to storila zaradi tega, ker je bila prepričana, da bodo tudi ZDA začele z akcijo.

Ko je govorila o palestinskem vprašanju, je Golda Meir izjavila, da bi Palestince lahko združili znotraj Jordanije, kjer so večina prebivalcev Palestinci. Dodala je, da bi zahodno obalo Jordanije, ki jo imajo sedaj Izraelci, lahko priključili k tej tvorbi, ko bi meje med Izraelom in Jordanijo sklenili z mirno pogodbo.

● Ministrski svet skupnega evropskega trga je izrazil hudo zaskrbljenost zaradi posledic, ki bi lahko nastale, če bi ZDA sprejele že davno napovedan zakon o omejitvi uvoza tekstila in obutve na ameriško tržišče. Gre za tako imenovani Millsov zakon, o katerem ministri držav EGS sodijo, da bi lahko »pogubno vplival« na svetovno trgovino.

● Skupščina republiške skupnosti socialnega zavarovanja BiH je sklenila, da bo vsem upokojencem v republiki zvišala pokojnine za 5 odstotkov, in sicer s 1. januarjem letos.

● Ministrica za razorožitev, edina na svetu, 68-letna Švedinja Alva Mirdal, in njen mož Gunar sta dobila nagrado za mir za leto 1970. Nagrado so podelili na zahodnonemškem knjižnem sejmu v Frankfurtu. Navzoč je bil tudi zahodnonemški predsednik Gustav Heinemann.

Seja častnega odbora za postavitve spomenika generalu Maistru v Kamniku

V sejni dvorani skupščine občine Kamnik je bila v torek, 29. septembra, seja častnega odbora za postavitev spomenika osvoboditelju Maribora in slovenske Stajerske leta 1918, generalu Rudolfu Maistru-Vojanovu. Seje so se udeležili številni člani častnega odbora, predstavniki obmejnih slovenskih občin in povabljeni novinarji.

Sejo je vodil predsednik častnega predsedstva Franc Leskošek-Luka, ki je uvodoma poudaril, da je njen namen informirati širšo javnost o pripravah za postavitev in odkritje spomenika generalu Maistru v Kamniku, ki bo v nedeljo, 25. oktobra.

Odlične lastnosti generala Maistra kot hrabrega vojaka poveljnika, diplomata in pesnika je orisal I. podpredsednik repub. odbora Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo Lojze Ude. Nato je II. podpredsednik rep. odbora, tov. Fran Štaudekar obudil nekatere spomine na srečanje z generalom Maistrom.

Predsednik pripravljalnega odbora za postavitev spomenika, dr. Maks Pohar je nato poročal o delu komisij, ki so zadovoljivo opravile svoje naloge, tako da bodo vse priprave v določenem roku končane.

Predsednik občinske skupščine Kamnik tov. Gobec se je zadržal pri kritiki nekaterih, češ, da pripravljalni odbor, ki ga je imenovala občinska skupščina, ni razpisal natečaja za spomenik, marveč je kar lokalno odločil. Tov. Gobec je dejal, da si je odbor s tem prihranil nekaj milijonov, da pa bo spomenik kljub temu tako oblikovan, da bo vsak borec in vsak občan nanj ponosen.

Tov. dr. Pohar je k temu pripomnil, da sta si osnutek spomenika pred dokončnim oblikovanjem ogledala tudi sinova pokojnega generala, ki sta bila potem, ko so bile na osnutku izvršne še nekatere korekture, z obliko popolnoma zadovoljna.

Tov. Štaudekar je še predlagal,

naj bi morebitne presežke nad stroški za spomenik zbranega denarja vložili v poseben sklad za spomenik, ki naj bi se postavil generalu Maistru ob stoletnici njegovega rojstva v Mariboru.

Temu predlogu, ki so ga vsi navzoči pozdravili, je predsednik organizacijsko propagandne komisije tov. Poček še dodal, da je treba v Mariboru čez 4 leta postaviti generalu Maistru veličasten spomenik, ki naj bi izpričeval hvaležnost vseh Slovencev svojemu prvemu generalu, osvoboditelju Maribora in obsežnih predelov slovenske zemlje na severu naše domovine.

Predsednik častnega odbora tov. Leskošek-Luka je ob koncu seje še poudaril, da bo treba skrbeti za čimvečjo udeležbo na proslavi odkritja 25. oktobra. Zainteresirani je treba naše družbene organizacije in posebej tudi organizacije borcev NOV, da se udeležijo proslave, ki bo imela vseslovenski značaj. F. St.

Še o srečanju v Kopru

Kot smo že na kratko poročali, je bilo v nedeljo, 27. septembra, v Kopru prvo povojno srečanje nekdanjih, političnih zapornikov, internirancev, konfinirancev in deportirancev celotnega Slovenskega Primorja. Zborovanja se je udeležilo nad 5.000 ljudi, ki so se tega dne zbrali na slavnostno okrašenem Muzejskem trgu. Med njimi je bilo nad 2.500 nekdanjih političnih zapornikov, internirancev, konfinirancev in deportirancev.

Srečanja so se v ležili tudi številni gostje, med njimi: predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije narodni heroj Janko Rudolf, član stalnega dela konference ZK Jugoslavije Jože Smole, narodni heroji Primorske, podpredsednik italijanske nacionalne organizacije bivših deportirancev senator Gianfranco Maris, tajnik iste organizacije dr. Saba iz Milana, poslanec v rimskem parlamentu tov. Skrk, delegacije združenja internirancev, političnih preganjancev in deportirancev iz Trsta, Gorice in Vidma (Udine), delegacije občinskih odborov ZZB NOV vseh istrskih občin, predstavniki družbenega političnega življenja vseh deset primorskih občin ter številni

ni gostje iz vseh krajev Slovenije, Istre in zamejstva.

Zborovanje je začel predsednik pripravljalnega odbora Rado Pišot, ki je v svojem pozdravu med drugim omenil, da je zborovanje posvečeno 25-letnici osvoboditve, 27-letnici prve osvoboditve Kopra (ko je 1. bataljon, 2. istrske brigade 26. septembra 1943 prvič osvobodil Koper in več kot 200 zapornikov, ki so nato večina vstopili v partizane).

Nato je zborovalce v imenu obalne konference SZDL pozdravil predsednik Mario Abram, ki je bil sam politični zapornik in pozneje politkomisar partizanske brigade.

V imenu združenja internirancev, političnih preganjancev in deportirancev iz Trsta je pozdravil dr. Ernest Arbanas (v italijanščini in slovensčini).

Slavnostni govor je imel predsednik komisije za mednarodne odnose CK ZKS tovariš Jože Smole.

V kulturnem delu programa so sodelovali pevski zbori iz Izole in Kopra, godba na pihala in dijaki srednjih sol iz Kopra. Izredno uspešni kulturni program je pripravil tovariš Srečko Tič, ki je bil tudi sam interniranec.

Udeleženci zborovanja so poslali pozdravno pismo tovarišu Titu. Profesor Jože A. Hočevar, tehnični urednik in lektor »Srečanje političnih zapornikov in internirancev Primorske«, je nato prebral pozdravno pismo pred kratkim preminulega pisatelja Franceta Bevka. To pozdravno pismo je književnik France Bevk poslal tik preden je zbolel in je to njegovo zadnje pismo.

V slovesnem govoru se je tovariš Jože Smole zadržal predvsem pri deležu Primorske k zmagi nad fašizmom, ko so tisoči Primorcev zaradi svoje nacionalne in protifašistične zavesti trpeli v zaporih, taboriščih in logorjih smrti. Samo v taboriščih je umrlo 1724 ljudi doma iz Slovenskega Primorja! Poudaril je, da so Primorci povsod, kjerkoli so bili, našli ustrezne oblike boja in ko se jim je ponudila prva priložnost, so formirali oborožene enote in se vključili v NOVJ in POJ, o čemer še posebno jasno pričajo prekomorske brigade, ki so dale pomemben delež pri osvoboditvi Jugoslavije. Naglasil je, da so se slovenski in hrvaški ter italijanski protifašisti skupno borili. V tem skupnem boju sta se kovala bratstvo in enotnost narodov Jugoslavije ter enotnost naših narodov in

italijanskih protifašistov. Nato je še izčrpn govoril o prizadevanjih naše dežele v krogu nevrščenih držav, o organizaciji združenih narodov, odnosih s sosedno republiko Italijo itd.

Po zborovanju so si udeleženci ogledali razstavo, ki jo je pripravil pokrajinski muzej v Kopru pod naslovom »Delež Primorske za osvoboditev v fašističnih ječah in koncentracijskih taboriščih.«

Organizatorji srečanja so pripravili in izdali brošuro v nakladi 5.000 izvodov, v kateri nekdanji interniranci in pol. zaporniki opisujejo svoje spomine na težke dni. Ta brošura naj bi spodbudila organizirano pisanje spominov v okviru komisije za internirance pri RO ZZB NOV Slovenije, da bi na ta način znanjem pustili napisano to, kar so naši ljudje pretrpeli in prispevali za svobodo.

ALBERT KLUN

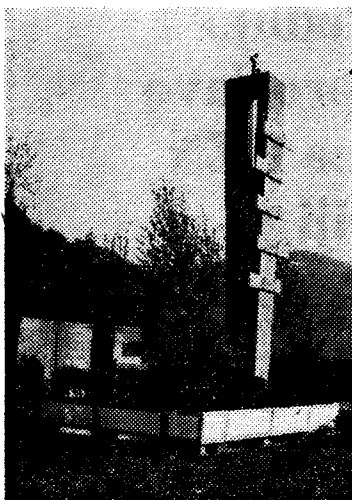
Karavana bratstva in enotnosti 70

Na mariborskem in celjskem območju bo letos 17. občinskih konferenc SZDL organiziralo »Karavano bratstva in enotnosti 1970.«

Namen karavane je, utrjevati vez iz vojne, ko so bili naši izseljenci deležni gostoljubja v raznih krajih Srbije, in sklepati nova poznanstva. Priprave za sprejem naših ljudi so tudi v SR Srbiji obširne in zadevajo 16 občin. Letošnjega obiska raznih krajev v SR Srbiji naj bi se udeležilo okrog 650 ljudi, med katerimi bodo nekdanji izseljenci, predstavniki občin in gospodarskih organizacij, člani raznih kulturno-umetniških društev in športniki. Obisk v SR Srbiji bo trajal od 12. do 16. oktobra t.l.

Izvršni odbor republiške konference SZDL podpira prizadevanja občinskih konferenc SZDL, ki sodelujejo pri organizaciji te akcije, in meni, da je treba s to akcijo seznaniti čimširši krog bralcev naših glasil. Člani izvršnega odbora menijo, da je treba še bolj podpirati tovrstne pobude.

BRANKO BLENKUS

V nedeljo, 4. oktobra, so v Volčah pri Tolminu odkrili spomenik padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja iz vasi Volče, Ciginj, Kozaršče, Sela in Rute... Večino denarja je pobudnik te akcije, združenje borcev Volče, nabralo s prostovoljnimi prispevki občanov in delovnih organizacij. Na fotografiji: novi spomenik v Volčah

Besede naših dopisnikov

STRUNJAN

Jeseni v domu VVI

Septembrsko sonce je prijetno grelo in morje je bilo še toplo, tako da je bilo na plaži doma VVI v Strunjanu še kar živahno. Precej počitniških domov je že sklenilo svoje poslovanje, toda v našem domu je bila še vedno gneča.

Kdorkoli je prišel na novo na zdravljenje v Strunjan, se ni mogel dovolj načuditi novourejeni plaži z bifejem in prepotrebni sanitarnimi napravami, ki smo jih invalidi vsa prejšnja leta močno pogrešali.

Prizadevno osebje v domu VVI ima res tovariški odnos do invalidov in skrbi, da se vsi počutijo kot doma. Skrbna bolniška sestra pa spremlja vse dni zdravljenje invalidov tako v domu kakor tudi na plaži.

Ce se kak dan zaradi oblačnosti ni bilo mogoče kopati in sončiti, so se invalidi znašli ob partijah šaha, ob igranju kart, nekateri so balinali, drugi pa so odšli na sprehod ob obali. Posamezni težji invalidi pa so posedali na balkonih pred sobami in uživali sveži morsk zrak.

Ob večerih je bilo slišati partizanske in slovenske narodne pesmi. Dnevi pa so hitro minevali. Sledila so poslavljanja in priha-

jali so zopet novi, zdravja potrebni invalidi, ki so takoj zasedli prosta ležišča. Bilo je večno pomanjkanje prostora, kar pa pomeni, da so v tem času kapacitete tega našega klimatičnega zdravilišča postale premajhne. Zato je razveseljiva pobuda za zgraditev pokritega zimskega bazena s toplo morsko vodo v Strunjanu, ki naj bi omogočal, da bi se v tem klimatskem zdravilišču zdravili invalidi tudi v zimskem času. Saj je mnogo takih pacientov, ki so se dosedaj morali skrivati pred vročim poletnim soncem. Bili so tudi primeri, ko so morali invalidi zaradi vročine prekiniti klimatično zdravljenje in ga nadaljevati v poznejših mesecih. Z zgraditvijo zimskega bazena pa bi bilo vse to urejeno in odpadle bi vse težave, ki so se sedaj kopičile v sezoneških mesecih.

Ker pa že vsa leta pogrešamo v domu VVI v Strunjanu samske sobe, ki jih tam sploh ni, menim da bi se z graditvijo pokritega bazena dalo zgraditi tudi nekaj zelo potrebnih samskih sob. Saj pri tem ne gre za kako komoditeto ali kaprico posameznih pacientov, pač pa za neobhodno potrebo za take invalide, ki zaradi svoje bolezni ali diagnoze ne morejo spati skupaj v sobi še z enim ali dvema drugima invalidoma. O tem bi bilo vsekakor dobro razmisliti, če bo prišlo do gradnje pokritega zimskega bazena. FRANC MARTINCIC

VOJNIK PRI CELJU

Izlet na Koroško

Odbor ZB Vojnik je za svoje člane priredil 20. septembra izlet na Koroško. Izletniki so si najprej ogledali muzej revolucije v Slovenjgradu in se čudili obilici gradiva in njegovi pomembnosti. V Dravogradu so si ogledali razstavo o NOB in gestapovski mučilnici, nato pa električno centralo. V Ravnah so si ogledali topilnico in valjarno v železarni.

V Kotljah so jih sprejeli člani ZB. Izletniki so obiskali grob Prežihovega Voranca. Pri Rimskem vrelcu jim je tovarišica Kotnikova pripovedovala o grozotah, ki so se tamkaj dogajale med vojno. Povedala je tudi, kaj vse je doživela sama v tej postojanki, nato pa še v Dravogradu in Celovcu.

Koteljčani so bili obiska zelo veseli, obe združenji sta sklenili še naprej sodelovati, prihodnje leto pridejo oni na obisk v Vojnik. Pritoževali so se, ker še niso mogli zbrati dovolj denarja za spomenik pod lipami, kjer je bil oktobra 1943 partizanski miting.

Borci iz Vojnika so se poslovili od prijaznih Korošcev šele zvečer

Borci Tomšičeve brigade!

Tudi letos pripravljamo pohod mladine »Po poteh Tomšičev«. Tokrat bomo šli prek Postojne in Pivke in nato prek Mašuna in skozi Leskovo dolino v Loško dolino, drugi dan pa prek Grahovega v Cerknico in od tam na Stampetov most.

Na pohodu si bomo ogledali rojstni kraj Toneta Tomšiča, Muzej v Ložu in tovarno Brest, udeležili se bomo mitinga na Baču, v Starem trgu in Cerknici. Rekonstruirali bomo borbe Tomšičeve v ilirsko-bistriški občini, na Mašunu, v Leskovi dolini, Grahovem, Cerknici in pri Stampetovem mostu.

Odhod z avtobusi iz Ljubljane,

Letos so odbori združenj borcev iz Razkrižja, Stročje vasi, Illovcev in Strigove že tretjič priredili partizansko srečanje borcev, ki žive v teh krajih. Nad 150 bivših borcev in družinskih članov se je zbralo v Nunski grabi pri Ljutomeru. Govoril jim je republiški poslanec in eden prvih borcev iz Prlekije Rado Pušenjak. Po slavnostnem delu pa so udeležence pogostili s partizanskim golažem. Na fotografiji: skupina udeležencev partizanskega srečanja v Nunski grabi.

Subičeva ulica, v soboto 17. oktobra ob 7.30, povratek v nedeljo 18. oktobra okrog 17. ure. Borci Tomšičeve iz Maribora, Celja, Velenja in Kočevja naj prijavijo svojo udeležbo tamkajšnjim pododborom, a drugi Odboru Tomšičeve brigade Ljubljana, Be-

ethovnova 10, najkasneje do četrtka 15. oktobra.

Odbor želi, da bi obiskalo rojstni kraj Toneta Tomšiča in prizorščila borb naše brigade ter se udeležilo občinskega praznika v Cerknici čim večje število borcev brigade in mlade generacije.

Zlata poroka Marije in Jožeta Puglja

Kdor pozna »poljanskega Jožeta« iz Strug, mu nikoli ne bi prisodil, da je že petdeset let poročen in da je torej že prekoračil svojo sedemdeseto leto.

Piše se Jože Pugelj, rojen je bil 1898 v vasi Lipa v hiši, ki se ji pravi po domače pri Suštarju. Moral je v vojsko, bil je na italijanski fronti, kjer ga je zasula granata. Po dolgotrajnem zdravljenju je odšel na Koroško, kjer se je udeležil bojev za severno mejo. Po vrnitvi se je poročil z Marijo. Otroke sta vzgajala v zavedne in poštene ljudi. Sin France je že leta 1941 okusil italijanske zapore, leta 1943 pa je postal borec Vojkove brigade.

Ko je na Petrovo nedeljo leta 1942 pokojni Edo Turner-Primož v Strugah organiziral OF, je bil Jože Pugelj med prvimi, ki so postali njeni aktivisti. Na nesrečno »žegnansko nedeljo« istega leta pa so ga že zaprli in ga poslali v taborišče na Rab. Sina pa so ustrelili v Dobrem polju. Ko se je Jože 1943 vrnil iz internacije, je tehtal samo 35 kg. Kljub temu je delal za osvoboditev še naprej, čeprav je kmalu doživel hud udarec. Sin Janez je umrl za posledicami rane, dobljene v boju z domobranci. Nekaj dni pred koncem vojne pa so domobranci ustrelili hčerko Karolino v turjaških gozdovih.

Po vojni je vneto delal pri obnovi, delal je tudi v raznih organizacijah. Pri vsem tem delu, tako med vojno kot po njej, mu je žena vneto pomagala.

Ob njuni zlati poroki jima vsi prisrčno čestitamo!

Dom v Strunjanu

Ob tabornem ognju

Tri sodobne zgodbe

Četrto stoletje je že minilo, kar je utihnilo orožje, toda vojna še vedno živi v nas samih. Se vedno se je spominjamo, še veno nas skelijo stare rane, še vedno trpimo za boleznimi, ki smo jih preboleli zaradi vojne. Se vedno se spominjamo, na kateri strani je bil kdo in kaj je počel. Ko bomo umrli, vojna najbrž ne bo umrla z nami. Naši otroci se bodo najbrž spet spominjali svojih staršev in njihovih dejanj. Morda šele tretji ali četrti rod bosta popolnoma rešena bremena medsebojnega sovraštva, zraslega iz bratomorne vojne, ki se je razbohotila tudi pri nas, k sreči samo v nekaterih predelih.

Poslušal sem pripoved treh ljudi. Pripovedovali so mi, kaj so doživeli in s čim niso zadovoljni:

»Da je le ni sram!« mi je dejala nekdanja partizanka. »Pride k nam v počitniško naselje borcev, se šopiri z razkošnimi v tujini kupljenimi oblekami, denarja ima na pretek. Ne meni se z nami kot bi se ji zdeli manjvredni. Mislili smo, da je žena kakega našega diplomata...«

Toda ko je že odšla, so zvedeli, kdo je. Njen oče, izobraženec, je tesno sodeloval z domobranci in je zato leta 1945 moral pobegniti v tujino. Ona, študentka, je imela po šolah protikomunistična predavanja, in je zato prav tako morala pobegniti, bala se je kazni.

V tujini je dokončala univerzo in dobila donosno službo. Dali so ji študijsko podporo, saj je menda tako kot vsi drugi »sakomur« pripovedovala, kako je morala zapustiti domovino zaradi tega, ker je bila proti komunizmu in za demokracijo, o sodelovanju domobrancev z nacisti pa je molčala. Pozneje se je poročila s sebi enakim, z beguncem, ki je bil domobranec.

Leta so marsikaj zabrisala, naša država je amnestirala kazniva dejanja zoper osvobodilni boj razen ubojev. Tako je tudi ta dama dobila pravico vrniti se na obisk v domovino.

»Nisem proti temu, da lahko ljudje, ki niso zakrivali prehudih reči, lahko pridejo na obisk v domovino. Sem pa proti temu, da jih pošiljajo po raznih osebnih zvezah med nekdanje borce, čeprav tudi počitniški domovi za borce morajo poslovati na gospodarski podlagi in torej lahko prosta

mesta oddajajo drugim. Naj bi raje šla v kak hotel, saj ima zadosti denarja... Raje se vprašajmo, zakaj borci ne napolnijo svojih domov do zadnjega kotička!« je končala svojo pripoved nekdanja partizanka.

»Letos poleti mi je umrl brat, vojaški vojni invalid in spomeničar, ki je živel pri meni.« je pripovedovala nekdanja aktivistka in solze so ji polzele po licih.

»Nenadoma je dobil vročino in začeli smo iskati zdravnika. Kamor smo se obrnili, povsod smo našli gluha ušesa. Vseposod so se ga otepali, češ da vročina ni nevarna. Toda vsak dan je imel eno stopinjo več in nazadnje smo ga bolj po osebnih zvezah kot po uradni poti le spravili v neko bolnišnico. Tam je čez nekaj dni umrl in še zdaj ne vem zakaj. Če bi ga sprejeli v bolnišnico o pravem času, bi ga morda še lahko rešili...«

Ko pa je umrl, so ga pokopali z vojaškimi častmi...

Prišla je na občinski odbor ZZB in odločno zahtevala: Takoj mi vrnite mojo prošnjo za priznanje dela za partizane v dvojno delovno dobo. Če ne pojde drugače, priznam da sem se zlagala...

Predsednik jo je začuden pogledal. Kaj takega se mu še ni pripetilo. Bolj je bil vaje takih prosilcev, ki so na vsak način zah-

tevali, naj jim zaradi kake slučajne usluge partizanom priznajo vso vojno dvojno. Zenska pa je vztrajala in nazadnje so ji morali ustreči. Končno jo je tudi vprašal, zakaj zahteva tako nenavadno prekinitev že začete postopka, ki bi se zanesljivo končal s priznanjem dvojnih let.

»Še mlada sem začela delati, vse življenje sem v službi in sem si nabrala kar dovolj službenih let. Toda če mi priznajo dvojna leta, bom morala kar takoj v pokoj. Veste, v našem podjetju vsakogar, ki ima dovolj let, nemudoma upokojijo. Borci imajo prej dovolj let kot drugi in zato jih upokojijo prej kot druge. Mnogi imajo zdaj veliko nižje pokojnine kot na primer nekdanji belogardisti. Samo zato, ker so ti bili upokojeni pred kratkim, imeli so višje plače.

Jaz pa sem še sposobna za delo, rada delam...«

Predsednik se je z njo zapletel v pogovor in povedala mu je še marsikaj. Kako ima v službi prijateljico, ki so jo upokojili že pred leti kot borko. Njena pokojnina je bila vsako leto manj vredna, zato se je sklenila ponovno zaposliti. Toda zvedela je, da ji kot borki velja stara odmera pokojnine in da bo torej potem ko ponovno preneha delati, dobivala pokojnino, kakršno je imela po prvi upokojitvi. Vsi drugi, ki niso bili borci, pa se lahko ponovno zaposlijo in jim po treh letih velja pokojninska osnova v skladu z osebnimi dohodki v službi.

M P

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Dogodki po decembrski vstaji na Gorenjskem

Vstaja v Bohinju naj bi se začela 16. decembra 1941 zjutraj z napadom na jutranji vlak, ki je vozil delavce iz Bohinja na Jesenice. Partizani in prostovoljci z Gorij, Bleda ter okoliških vasi vključno Zasipa in Blejske Dobra ve ter Bohinjci naj bi delavce, ki so se peljali z vlakom, mobilizirali, nato pa prekinili cesto in železnico ter po vrsti osvojili vse nemške postojanke v Bohinju. Podobno naj bi partizani in prostovoljci osvobodili Gornjesavsko dolino. Nato naj bi se obe skupini združili ter udarili na Bled, Radovljico in Kranj...

Kot je znano, vstaja ni uspela. Večina prostovoljcev se je vrnila na svoje domove. Dogodke med vstajo so opisali še mnogi kronisti, pa tudi posamezni udeleženci. Manj pa je znano razdobje neposredno po vstaji.

Kar nas je ostalo pri partizanih, smo šli na Zatrnik na Pokljuki. Tam smo se nastanili v hiši, ki je bila last Stanka Laha, po domače Martinovca iz Spodnjih Gorij. Gorjanski aktivisti so nas obvestili, da Nemci nameravajo po Gorjah in okolici prisilno izseliti več družin. Zato smo vsi, kar nas je ostalo, odšli proti Gorjam. Ustavili smo se v bližini Poljanščice, po vaseh pa smo poslali patulje. Te so ugotovile, da podatki o selitvah ni bil resničen, morda pa so Nemci svojo akcijo odložili na poznejši čas, da ne bi še bolj razpihovali upora.

Zaradi tega, ker Nemci niso selili, smo se tudi vrnili nazaj na Zatrnik ter se nastanili v Frčko-vem hotelu. Čez nekaj dni so nam sporočili iz doline, kako Nemci obljubljajo, da ne bodo preganjali nikogar, ki se bo sam vrnil domov. Nekaj prostovoljcev je tem nemškim obljubam nasledilo in so odšli domov, čeprav smo jim stari partizani in nekateri njihovi tovariši, ki so ostali pri nas, svetovali, naj ostanejo. Vse take, ki

so se vrnili, so Nemci po večini pozaprlili in poslali v Begunje, od tam pa v razna taborišča. Več se jih ni nikoli več vrnilo, mnogi pa so se kdaj kasneje znova pridružili partizanom.

V Frčjevem hotelu smo bili kak teden. V kuhinji nam je pomagala domača hči Katra, hrano pa nam je pripeljal Alojz Kobal-Frčev iz Zgornjih Gorij. Nekaj jo je dal sam, nekaj so prispevali drugi kmetje, nekaj pa jo je bilo iz združne trgovine.

Ze nekaj dni potem, ko smo prišli v hotel, je z Mrzlega studenca prišla tja tudi žena izdajalca, gozdarja Hanzlowskega. Nismo ji zaupali, čeprav takrat zanjo nismo imeli še nobenih dokazov, da je nevarna. Zato smo jo pridržali v hotelu ves čas, dokler nismo odšli drugam. Ta ženska je dobro poznala vse Zatrnčane in Gorjance.

Sele leta 1944 so to žensko partizani ustrelili. Zajeli so jo na Gorjušah, kjer je bila doma. V vas je prišla z Bleda. Pred partizani se je skrila v skrinjo, pa so jo vseeno našli. Kriva je bila, da so Nemci 13. marca 1942 izgnali precej svojcev partizanov, med njimi Simona Urevca z ženo in devetimi otroki.

Zadnje popoldne, ki smo ga prebili v hotelu, smo šli v patroljo proti Gorjam. Poleg mene so šli tja Lojze Knaflič z Bleda ter brata Janko in Jože Jakopič iz Spodnjih Gorij. Na Zaplatu smo srečali ženo partizana Franca Ambrožiča-Betona, Katro. Zaradi strahu pred selitvijo je šla k možu da bi ostala pri partizanih tudi ona.

Katra nam je povedala, da izdajalca Čop iz Gorij in Trojček z Bleda hodita po vaseh in poizvedujeta, kdo vse se je udeležil upora. Prav tako nam je tudi povedala, da delajo za vse udeležence upora, če se ne bodo vrnili na svoje domove, nad 300 vislic. Te

govorice so zelo prestrašile ljudstvo.

Po srečanju s Katro je naša patrolja nadaljevala pot proti Krnici. Tam smo od Martina Potočnika zvedeli, da sta Čop in Trojček v gostilni pri Stroju. Takoj smo zavili proti njej, da bi oba izdajalca ujeli, vendar smo prišli prepozno, ker sta že odšla. Šli smo za njima, med potjo pa smo zvedeli, da sta aretirala Lenčkovo Pavlo, ki je nesla partizanom na Zatrnik hrano. Opejčala sta jo proti orožniški postaji v Spodnjih Gorjah. Prav tako smo zvedeli, da sta izdajalca kazala na Dolgem brdu seznam udeležencev vstaje. To nam je povedal takratni cestar Stajer.

Vse skupaj nas je spodbudilo, da smo na vsak način skušali Čopa in Trojčka dohiteti. Šli smo naravnost proti orožniški postaji, da bi ju prestregli. Toda med potjo smo zvedeli, da so se Nemci s postaje pred nevarnostjo umaknili na Bled. Tako smo prišli pred zaprto postajo, kjer seveda obeh ni bilo. Zaradi tega smo za vsak primer nameravali pogledati, če je morda Čop doma v Spodnjih Gorjah. Lojz in Joža sta šla proti stanovanju po cesti, jaz in Janko pa po bližnjici. Kakor hitro naju je Čop zaslišal, je že iz veže začel na naju streljati. Tudi jaz sem streljal nanj. Ne vem, ali sem ga zadal ali pa ne. Ko je izstrelil vse naboje, je stekel na podstrešje in se tam skrnil. Bila je že tema, zato ga nisva našla. Medtem sta tudi Lojz in Joža slišala streljanje in pritekla na pomoč. Sestali smo se na cesti, nato pa smo se vrnili proti Zatrnku. Še ko smo bili na Zaplatu, smo zagledali luči nemških avtomobilov, ki so vozili z Bleda proti Gorjam.

Še isto noč smo tudi zvedeli, kaj se je zgodilo v Gorjah. Izdajalec Čop je Nemce pričakal z orožjem v rokah na cesti. V temi pa so Nemci mislili, da je parti-

zan in so ga ustrelili. Prav tako smo zvedeli tudi, kaj se je zgodilo s Trojčkom in aretirano Pavlo. Trojček jo je sam odpeljal na Bled, da bi jo tam izročil gestapu. Toda Trojček je bil žejen, izkušnjava ga je premotila in skupaj z aretiranko je zavil v hotel Troha, da bi se odžejal. Tam so ga domačini opili, tako da mu je Pavla lahko ušla.

Iste noči je odšla z Zatrnika proti Zaplatu več naših patrolj. V eni sta bila tudi Vinko Repe in Andrej Ambrožič. Proti jutru sta naletela na Nemce, ki so nas nameravali napasti. Nemci so začeli streljati in so zadeli Andreja. Takrat jim je ušel, pozneje pa so ga ujeli, ko se je že zdravil. Poslali so ga v taborišče.

Patrolja pa je obvestila o tem, da gredo proti nam Nemci, tudi nas. Zato smo se iz hotela umaknili na planino Berjanco. Med vseh, ki so se nam pridružili zaradi vstaje, so ostali pri nas: Ivan Volf, Franc Dijak, Gustelj in Peter Pristov, Jurij Krničar, Franc in Katra Ambrožič, Vinko Repe, Jakob Žumer, Jože Žvan, Alojz Černe, Janko Jakopič, Martin Humer in Vinko Mužan.

Nemci so nas napadli na Berjanci 3. januarja 1942. V tem boju je bil ranjen Gustelj Pristov iz Mevkša. Kasneje so ga zaradi izdaje ujeli na Bohinjski Beli.

Z Berjance smo se umaknili v veliko votlino kak kilometer od zgornjega dela Slamnika v hudi strmini. Bilo naš je dvajset, skupaj z novinci in starimi partizani, ki so nas poslali iz štaba Cankarjevega bataljona, da bi vodili vstajo. Nekaj dni smo bili v votlini, hrano pa so nam dajali vaščani s Slamnika in pa gorjanski aktivisti, h katerim pa smo morali ponjo hoditi sami. Pri zbiranju hrane nam je največ pomagala aktivistka, predvojna komunistka Ivana Mohorič iz Poljščice. Poleti 1942 so jo zaprli in prek Begunj poslali v Auschwitz, odkoder se ni več vrnila.

Bivanje v jami je bilo zaradi hudega mraza sila neprijetno. Če pa smo kurili, se je tako kadilo, da nismo mogli zdržati, pa tudi dim bi lahko kdo opazil. V koče pa si zaradi nevarnosti spet nismo upali, saj so nas Nemci in izdajalci neprestano zasledovali. Trojček je stalno stikal za nami po vaseh okoli Gorij, nazadnje pa je prišel za nami celo na Slamnike. Februarja ali marca ga je tam doletela pravična kazen. Z njim so obračunali sami aktivisti.

Naj preskočim mesec ali dva in naj opišem kako se je to zgodilo.

Trojček je prišel h Klavoru na Slamnike. Tam se je zdravil partizan, predvojni komunist Franc Smrekar-Brinar z Ribnega pri Bledu. V boju na Lipici, ki so ga razni ljudje že večkrat opisali, je tako ozebel v noge, da mu je začelo gniti meso na prstih ene noge. Domači sin Jože mu je nato z britvijo porezal še kosti. Zaradi vsega tega ni mogel hoditi. Navadno je bil v hiši na toplem, če pa je bilo nevarno, so ga domači nesli v skrivališče v senu na skednju. V spodnjem delu vasi, pri Matevžu Volfu, pa se je zdravil prav tako ozebli Oskar z Bleda.

Klavorovi so se ustrašili, da ni morda Trojček česa zavohal ali opazil kake sledove za Brinarjem. Zato so brž poklicali na pomoč soseda Mehava, ki se je pisal Čufar in je bil stric delavskega pisatelja Čufarja z Jesenic. Skupaj so opravili z izdajalcem. Zdaj pa še nekaj besed o Bri-

Edina ohranjena partizanska fotografija Franca Smrekarja-Brinarja z Ribnega. Če kdo morda ve za njegovo usodo ali za njegov grob, naj to sporoči uredništvu TV 15.

narju in njegovi usodi. Pri Klavorovih se je zdravil do jeseni 1942, nato pa so ga zaradi varnosti premestili k Volfu. Spomladi 1943 se je vrnil med partizane. Hodil je ob palici. Postal je član rajonskega komiteja KP Gorje-Bled. Največ je deloval okoli Bohinjske Bele. Leta 1944 so ga na lastno željo poslali na Talež na Jelovici, kjer so taborili politični delavci. Od tam je bil premeščen na pokrajinski komitej KP za Gorenjsko. Vodil ga je kurir s partizanskim imenom Kmet, ki je bil doma v Kamni gorici. Nekje na Jelovici sta oba padla v nemško zasedo. Kmetu so ujeli. Sodelovali so tudi domobranci, ki so imeli svojo postojanko v Jaršah pri Bledu. Toda Kmetu je uspelo pobegniti iz zapore. Za Brinarjem pa je izginila vsaka sled in do današnjih dni nihče ne ve za njegovo usodo ali vsaj za grob. Čeprav so za njim dolga leta po vojni poizvedovali soborci, aktivisti s Slamnika in svojci.

Kot že rečeno, smo taborili v votlini nad Slamniki, nato pa smo sklenili oditi začasno v blejsko kočo na skoraj 2000 metrov visoki planini Lipanci. Upali smo, da se bomo lahko tam hranili z divjačino in da bomo zaradi visokega snega varni pred zasledovanjem. Imeli smo smuči in krplje. Nekaj te opreme smo že prej imeli sami, nekaj pa nam jo je dal Matevž Volf. Ta je že ob kapitulaciji jugoslovanske vojske pobral nekaj orožja, streliva in opreme v vojašnici na Bohinjski Beli.

Na Lipanco smo šli prek Gorjuš, Koprivnika in Podjelja, nato pa smo prespali noč v neki koči na planini Zajamniki. Bokali in nekaj tovarišev je od tam odšlo na Rudno polje, kjer naj bi se sestali s skupino Bohinjcev s Tomažem Godcem na čelu. Z njim se je Bokal dogovoril, da tudi bohinja skupina pride za nami na Lipanco. Toda tja Bohinjci niso prišli zaradi nemške akcije.

Ko se je Bokal s tovariši vrnil, smo naslednjega dne odšli proti Lipanci. Za planino Zajavniki smo naleteli na voznike in gozdarja. Nakladali so les na sani. Beniger je začel nagovarjati gozdarja, naj mu da svoje smuči, ker se mu je ena njegovih zlomila. Toda gozdar je odskočil in pobegnil.

Kasneje, že po smrti tega gozdarja, mi je nadlovce Viktor Pokljukar z Gorij pripovedoval, kako mu je tedaj tožil Hanzlowski: »Da so partizani na Mrzlem studencu, je Nemcem povedal gozdar, tja jih pa moram peljati jaz.«

Vsekakor se Hanzlowskemu ni preveč ljubilo hoditi v mrazu 30 stopinj in visokem snegu z Nemci na Pokljuko, še posebno pa ne nositi glavo napredaj.

Sledil je spopad na Lipanci, ki so ga opisali precej na široko že mnogi drugi.

STANKO KOCJANČIČ

Fotografija z vprašajem

Tale fotografija najbrž predstavlja skupino novincev, ki so prišli v eno izmed brigad. Po uniformah sodimo, da je slika nastala v razdobju avgust-september-oktober 1943 nekje na Dolenjskem. Kdaj, kje? Kdo so tovariši na fotografiji, kateri enoti pripadajo?

Utrinki in odmevi

Odgovor tovarišu Ferdu Godini

Spoštovani tovariš urednik!

Pošiljam vam za objavo odgovor na pismo oz. sestavek, ki ga je napisal tovariš Ferdo Godina in ste ga objavili v TV-15 z dne 23. sept. 1970, pod naslovom: »Kaj je s »Parkom spominov« v Petanjcih».

SREČANJE S TOVARISEM GODINO

Veseli smo, kadar se srečujemo, čeprav se kdaj ob srečanjih več ne poznamo, čeprav smo si kdaj tako ali drugače tudi pomagali.

Tako se srečujemo tudi midva s Ferdom Srečanja so včasih bila prijetna, koristna in so celo dala določene rezultate kot npr. raziskovanje žagarskih svetov v Loski dolini, prvih zametkov deblavškega upravljanja med NOB v Sloveniji. Nekatera srečanja so bila manj priručna, kot npr. pred vojno v zvezi z Mladim Prekmaurem in objavo Ravbarjevega sestavka o knjigi »Na križpotju«. In sedanje srečanje je le nadaljevanje nekega nerazumljivega otepanja resnice ali pa pomikanje želje, da se ji pisec približa. Zapisal sem nadaljevanje, ker se je dejansko začelo v času, ko je Norvak pisal zgodovino Prekije med NOB in ko je Ferdo Godina sestavljal in pisal knjigo »Prekmurje 1941-1945«. Iz tega odboja je tudi moje pismo, ki ga sedaj citiram, in škoda, da ga ne citiram v celoti, ker bi pojasnilo še to in ono.

Ker je sestavek Ferda Godine pisan z neko posebno ihto, ki jo sicer pri njem srečujemo, ko se lotiva črnsoske zadruge in Kolarica, sedanje predsednika občine Lendava, ali ko ga prizadeva dvojezični pouk na narodnostno mešanem območju, ali ko razpravlja o zgodovini Prekmurja, odgovorjam z željo, da nekatere stvari pojasnim ne toliko njemu, ki so mu več ali manj znane, ampak bralcem »TV-15«.

Vrt spominov na Petanjcih ustvarja moč več kot deset let in o njem sva s Godinom govorila že davno. Verjetno kdaj pa kdaj tudi kak razgovor ali njegov del pozabi. Svoje preteklosti nisem skrival, kot naj bi to izvenilo iz Godinovega sestavka. Življenjepis je že večkrat bil objavljen, in tako je moja preteklost znana in dostopna vsem, ki bi jo hoteli ali želeli spoznati.

Osrednje vprašanje v Godinovem sestavku naj bi bil vrt spominov. In zaradi tega odgovorjam obširneje, kajti upam in verjamem, da bo ta vrt ostal kot priča časa tudi tedaj, ko nas, ki se daj polemiziramo, ne bo več, niti mogoče ne bo živ več spomin na nas.

K daljšemu odgovoru me silijo Godinove misli. Tako navaja: »Na »Park spominov« dr. Vaneka Siftarja pa nas ne vežejo nobeni spomini, razen mogoče to, da je cerkvena s posevnim križem oh »Parku spominov« med zadnjimi boji na Muro oplazilo nekaj strelcev«. Resnica pa je drugačna. In bila je že napisana in tudi »raziskana«. Kraj, kjer je sedaj vrt, je del »Kosa« kraja, kjer je nekoč stal grad grofa Nađazdja in v tem gradu so se v času protireformacije zbirali iz Stajerske pregnani luteranski pastirji. Lastnik gradu je bil obglavljen zaradi sodelovanja v zrnisko-frankopanski zaroti. Tam je nekaj časa živel, po zgodovinskih podatkih, tudi zvezdoslovec Kepler. Tam smo pred vojno imeli uredništvo Mladega Prekmurca, in to v času, ko sem ga urejal, in je sedaj kot mladinska revija naveden v bibliografiji marksistične predvojne literature. Lahko se bo reklo, da to nima nobene zveze z našim časom, ker ob parku spominov stoji »kapela s posevnim križem«. Tudi ta ka-

pela sodi v zgodovino. Gradili sta jo dve družini s pomočjo vaščanov in je zgrajena v spomin na prvo svetovno vojno, kar pričata dve plošči z imeni padlih vaščanov.

Pa še o tem nekaj besed in to brez vsake želje po samohvali ali vsiljevanju, vrtvanju v zgodovino ali celo v OF, kot to piše Ferdo Godina. V hiši, kjer sem živel — in ta stoji v vrtu spominov — so leta 1941 živeli prvi prekmurški ilegalci: Mirko Bagar, padel kot obveščevalni oficir Rdeče armade; Stefan Kuhar — Jakobov, kasneje sekretar Ljutomerskega okrožja, ki je bil ustreljen v Mariboru, ter Jeni Kardoš, član prekmurškega okrožnega komiteja, ki je bil obesen v Murski Soboti. Tukaj so živeli eni dalj časa, drugi manj časa, ker so odšli na nove dolžnosti in novo delo, varno zatočišče. Tukaj je bila ustanovljena trojka, ki se še v delih nekaterih avtorjev omenja. Semkaj je prišel tudi Stefan Kovač. Od tod so tekle zveze čez Muro, kar so se ugotavljali ali zapisali raziskovalci zgodovine NOB. (Npr. F. Filipič, F. Kranjec, in v zvezi z obiskom Slave Klavore v Prekmurju itn.). Od tod so bili ljudje, ki so z enega brega na drugi breg med travo prevažali ilegalce. Vsi so prišli srečno, in dobivali varno zatočišče. Tukaj sta živela tudi brata, katerima je njuna mati posadila dve vrbi žaluziji ob vratih, skozi katera so večkrat od leta 1938 prihajali uradno žandarji.

Tukaj sta živela brata, ki ju omenja jo v knjigi »Umirali so za svobodo«. Tukaj je živel oče, katerega so februarja 1945, prišli streljati njišaji in ki je po tem hodil v akcije z rdečarmejci. V tem vrtu je med devetdesetko fronto na Muri tudi padlo nekaj rdečarmejcev, in za hišo, kjer je bil gozd, so imeli katjuše, s katerimi so obstreljevali Kapelo. Kaj bi se naštevati, ko je že mnogo od tega napisanega in tistemu, ki ga resnica zanima, ne bi bilo treba dolgo iskati podatkov.

Ob tem se sprašujem, ali vse to ni vredno spominov, ali nima nobene zveze z NOB?

Vprašal sem ali imam pravico in nadaljeujem, ali imam pravico urejati vrt Tega mi Godina ne onoreka, vendar temu doajam, brez kakršnekoli domišljivosti ali želje po priznanju, da ga urejam na svoji zemlji in s svojimi sredstvi, ki bi jih sicer lahko drugače uoorabili, kot to dela ta ali oni. Godina se spotalne ob tem, da je ta vrt javen. Vendar to ni res, kajti vrt na ta vrt lahko lastnik vedno omeji. Vrt spominov je zaščiten z odkom občinske skupščine v Murski Soboti, in to ne zaradi mene, ampak, ker so stvari, ki imajo določeno zgodovinsko vrednost po zakonu zaščitene in to ne ozi- raje se na lastnikove kvalifikacije, n- gove nekdane in sedanje zasluge, in ta- ko je tudi s tem vrtom. Ali ima kako zgodovinsko vrednost ali ne, to poka- zal čas in verjetno bo še potrdil.

V vrt nihče ne pošilja obiskovalcev uradoma. Torej ni tako javen, kot mi- silo Ferdo Godina. Časopisi so pisali o njem in pišejo, ker do tega imajo pravi- co z oziroma na svobodo tiska, ki je nikomur ne želim krati. Nikdar pa ni bil objavljen oglas, naj kdo obiskuje ta vrt, niti ni posebej nikjer oznanen, niti nikdar ni bil naročen noben novinar da ga obišče ali o njem piše. Glede družbeno političnih organizacij v Murski Soboti moram reči, da jih ne zadene nobena krivda glede obiska vrtu, ker nimajo interesa, da bi pošiljali tja ljudi. Če pa komu povedo, kaj se kje nahaja potem to ni prepovedano. Ako je Godina skregan z njimi, naj potem ne obračunava tako.

Strinjam se z mnenjem Ferda Godine, da bi lahko tudi v družem, mogoče zgo- dovinsko pomembnejšem »kraj«, imeli podoban ali lepši vrt. Vendar, da tega ni, nisem kriv jaz, in tovariš Godina je imel in ima vso možnost, da bi lahko z veliko poštovanostjo začel to akcijo in jo tako, kot sem to storil jaz na Petanjcih, izdatno podprl s svojimi finančnimi sredstvi. Zakaj tega ni storil ali ne stori, naj ostane odprto za zgo- dovinarje.

Končno še nekaj besed o meni: Godina mi očita mojo preteklost s pismom, ki sem mu ga pisal že pred leti. Ta preteklost ni nobena tajnost in mislim, da so jo lahko že v minu- lih 25 letih raziskali, in prepričan sem,

da so se zanj zanimali, ko sem bil leta 1964 postavljen za javnega tožila in bil okrajni in javni tožilec. In kljub vsemu se nekaj pojasnil, toda nikakor z namenom, da bi si ustvarjal kakršne- koli zasluge ali tako ali drugače pre- teklost. Vedno sem se rad vračal med ljudi, kjer sem živel v mladosti, kjer sem bil med okupacijo in po osvobo- diti. Ti ljudje so me srečevali in tam so me tudi večkrat izvolili za svojega poslance. Lahko so spremljali vsak moj korak in poznali mene v času, katere- ga je treba po Godinovem mnenju še raziskati. Ne vem, če se Ferdo z isto vnmemo postavlja proti vsem tistim, ki so si močno umazali roke in sedaj so med nami ali prihajajo med nas. Vpra- šam ga, ali smo tudi vsem, ki so v ča- su informiranja omahovali, raziskali preteklost? In se še danes ob nekaterih vprašam, zakaj so še taki ali drugačni, ali niso taki za to, ker jih boli, da ni- majo položajev in časti, ki so si jih v tistem času želeli, ko so računali na konec Jugoslavije ali vsaj dvomili o njenem obstoju. Zakaj se je Godina leta 1941 umaknil iz Prekmurja in za- pustil NOG v Prekmurju in Stefana Kovača 1 mesec pred Kovačevo smrtjo? Nekele je zapisal, da je bil tedaj v strahu, kaj bo z njegovo eksistenco.

To je vrt spominov, vojnih grozot, ker se v njem nahajajo spomini na Hi- rošimo, Volgograd (Stalingrad), Češke Lidice, na razdejano mestoce Oradour sur Glen itn., in je kot tak tudi zašči- ten. Torej ni to, kar mu podtika Go- dina. Osnovni moto vrtu je: mrtvim v spomin, živim v opomin!

Sedaj konkretno k letom, ki so po Godinovem problematična. Leta 1941 sem se po sporočilu svojega brata Jožeta umaknil v ilegalo, in sicer pod prete- zjo, da grem k zdravniku v Gradec, de- jansko pa sem šel v bližino stare jugo- slovanske madžarske meje in živel pod imenom Ferenc Horvat. Pod tem ime- nom sem živel skoraj dve leti in tudi težko bolan v bolnici v Zalaeser- szegu. In pod tem imenom sem takoj po odhodu iz bolnice prišel v Trnje, kjer sem se pred akcijo v Hotizi sre- čal na Hancovcem skednju s Stefanom Kovačem. To ni bila tajnost, ker so nas Hancovi pogostili z m'ekom in do- brimi svežimi pogačami... Zaradi bole- ni, oslabelosti in obvez sem sporazum- no s Stefanom odšel nazaj v stari kraj in tako ni res, da sem bil skrit. Preden sem se srečal s Stefanom, sem se zela- sil v Veliki Polani pri Mišku. Kmalu po tem srečanju pa je Kardoš J-ni po- vedal Madžarom več, kot bi bil smel in tako so sledili dogodki, ki jih opi- suje Godina. Kasneje mi je bilo ve- prej kot prijetno. Sledila je moja are- stacija, poznam prijeme madžarskih oro- žnikov in policijsko nadzorstvo kar bi lahko zvedel Godina tudi iz sodnih za- pisnikov.

Ko so Madžari septembra 1943 čistili Prekmurje, so mobilizirali nekaj tisoč moških, bodisi da so bili sposobni za vojaške ali ne. Večina mobiliziranih in živela po raznih marofih in grofovskih veleposelstvih. Tudi to bi bilo treba raz- iskati, kakšna je bila usoda teh ljudi. Kakšen je bil položaj in zveza z osred- njo Slovenijo in Prekmurjem, je več ali manj znano iz objavljenih poročil in tudi Godini, ko je šel in ni prišel s prvo potjo nazaj v Prekmurje.

Med mobiliziranci leta 1943 sem bil tudi jaz, vendar na način, ki je razvi- den iz zapisnika o zaslišanju našega župana (Okrajno sodišče v M. Soboti II R 207/51). Pred mobilizacijo sem iskal preko Serbec Branka zvezo za po- beg, vendar se ni bilo. V kakšno eno- to sem prišel, je deloma razvidno iz Godinovega citata. »Karna-omanik« je bil znak, ki je označeval ljudi, ki so imeli maturo. Čez nekaj časa nisem bil upravičen do tega. Kakšno je bilo življenje v teh trendkih volaških eno- tah, bi se Ferdo lahko prepričal iz sodnega zapisnika Okrajnega sodišča v M. Soboti II R 230/57-2 z dne 23. de- cembra 1957.

Bivši sreški načelnik dr. Bratina mi je v razgovoru pojasnil, da je v sestav- ku, ki ga navaja Godina, navedel podat- ke, ki jih je slišal od likvidiranega Pe- terka Godina me sorašuje kakaj nsem tožil dr. Bratina, zato ne, ker tega se- stavka in tega ni sprožil, za ta podatek sem zvedel po Godini, ki je nepravilno- ni izpisek navedel, čeprav sem ga opo-

zoril na nasprotno dokaze. Ob tem naj vprašal Godino, ali je tožil vse tiste, o katerih meni, da se mu nekoč storili veliko krivico in ali so njega tožili vsi tisti, ki so se z njegovimi sestavki čutili event. prizadete? Prepričan sem, da Ferdo Godina dobro pozna avtorsko pravo in zato ga sprašujem, ali je do- voljeno, da objavi osebno pismo oziro- ma njegove posamezne dele brez av- torjevega dovoljenja? To sprašujem, ker želim, da se napake ne bi ponavljale.

Godina navaja, »da so bili zakoni OF povsod enaki in niso dovoljevali, da bi nekateri Prekmurci imeli nekakšno svojo OF v madžarski vojski ali na uni- verzah v Madžarski...« Nisem poob- laščen, da govorim o tistih, ki naj bi bili na univerzah, in niti ne vem, ka- ktere misli. Lahko pa rečem o prvem — to, da isti zakoni niso prenovoda- vali, da vsak, kjerkoli se nahaja, tudi aktivno deluje v smeri pomoči tistim, ki so bili proti fašizmu. Godina bi se spet lahko prepričal iz zapisnika občir- skega sodišča v Murski Soboti, II R 280/57-2 z dne 26. dec. 1957, da smo npr. v tistem času, ponavljali doku- menteza ilegalce (npr. konkretno Her- man Heler). Končno naj omenim, da sem avgusta 1944 postal član OF, ka- terega sekretar je bil Rogan Ludvik, odvetniški pripravnik v Murski Soboti. Kako je bilo z delovanjem tega obto- ra, bo treba še pojasnjevati, kajti v Godinovi knjigi ni omenjena njegova aktivnost, čeprav so še živi tisti, ki imajo določeno dokumentacijo, oz. ve- do o njej še kaj povedati. Glede sti- skov z Roganom sekretarjem OO OF bi se Godina lahko prepričal iz obsežne Roganove korespondence z menoj, kse je v času, ko je sestavljal knjigo o Prekmurju v NOB, še nahajala pri stu- blu v Murski Soboti in iz sodnega za- pisnika Okrajnega sodišča za glavno mesto Ljubljana I R 2180 z dne 30. avgustom 1951.

Za konec moji preteklosti navaja, da sem stregel umirajočemu fašizmu do zadnje ure. V pismu, iz katerega citira Godina, pa sem mu ponudil dokaze, ki bi jih lahko preveril, da sem bil do- ločen za transport v nemško koncent- racijsko taborišče in sem dobil zato- čišče med drugim tudi pri dr. Ho-va- tu, ki je sodeloval v sabotažni skupini na letališču Tapolca. Končno pa je tu- di resnica, da sem ob prvi priložnosti leta 1945 prešel k rdeči armadi ter se junija 1945 vrnil v Jugoslavijo z doku- mentom, ki sem ga predal našim obla- stem.

Vse te podatke sem navedel, ne za to, da bi želel eno ali drugo, ampak tistim, ki bi nomišljali, ali naj se vsto- pijo v vrt spominov na Petanjcih, kjer je njegov upravitelj dr. Vanek Siftar. Ali Godina meni, da tudi po moji smrti ne bodo mogli v ta vrt ljudje ki ne ustrezajo njegovim merilom in njego- vim ocenam?

Vsem, ki bi pa še radi brali kaj o upravitelju vrtu, naj navedem nekaj sta- rejše literature, katero bi lahko Godina že prebral in preveril, če ne veruje njihovim avtorjem. To bi tembolj la- hko naredil, če mu je do resnice in ima poštene namene. Tako navajam: Martin Zalik — Narodnosvobodilno gi- banje leta 1941 — Obmurski tehnik 1. oktobra 1954, stran 8; Vlado Šandor — Prekijia v Ljudski revoluciji, Spomin- ski zbornik Prekije, stran 19; Sida Podlessek — Iz dni, ko se je začelo. Obmurski tehnik 1945: Miško Kranjec — A mavgar s svet korona naveden. Zbornik slovenskih pisateljev ob 10-let- nici osvoboditve. In še bi lahko na- valal.

Prepričan sem, da Godina pozna av- torsko pravo in zato ga sprašujem: Ali je dovoljeno objavljati osebna pisma ali dele pism brez pisčevega dovoljenja? Tako nečini in metode, ki se jih je se- daj poslužil Godina, so bile že davno obsojene, ker so nezdravljive z našo se- danjo socialistično demokracijo.

Godina je študiral pravo in se v Družinskem tehniku tudi uspešno lotil nekaterih pomembnih vprašanj. Ali ga lahko sedaj, po vsem navedenem to- žim? Mmoorede se en spomin na od- nose z Godino. Ob knjižni izdaji Dru- žinskega tehnika sva razpravljala o ne- katerih vprašanih in v znak priznanja mi je poklonil knjigo s posvetilom: Dražemmo Vaneku...

Končno se želim zaustaviti ob tem, kar se mi zdj nahuje v Godinovem sestavku. Kolikor je meni znano — in mislim, da se ne motim — je bila po- sebnost OF v tem, da je nenehno pri- tezovala čimveč ljudi, in take so bile tudi direktive tistih, o katerih delu so podvomili nekateri v času informiroja. Osvobodilna fronta je pritezovala k so- delovanju tudi ljudi iz meščanskega ra- zreda, in nikomur ni bilo prepovedano, da jo popularizira, se zanj zavzema. Godina pa meni to pravico, ki je da- nes tudi elementarna sestavina SZDL, odreka, saj je zapisal: »Posebno pa ne bi smeli biti dr. Vanek Siftar-javen to- mač borbenih in domovinskih čustev zaradi svojega zadznanja med NOB«. Ali ima res tolikšno moralno pravico, da mi lahko odreka v imenu celotne organizacije SZDL aktivno članstvo v SZDL, ki čuva in popularizira OF ter bedi nad njenimi pridobitvami? Ali po- tem odreka to tudi tistim tisočim, ki so bili septembra 1943, z menoj mobi- lizirani v Prekmurju, ali pa ima dru- gačen kriterij do tistih, ki so tečaj ho- dili v soboško gimnazijo ali bili v Prekmurju v službah?

Tovariš Godino sprašujem in naj jav- no odgovori: če po njegovem po 25 le- tih več ali manj aktivnega dela ne mo- rem biti »javen tomač borbenih in domovinskih čustev«, kaj sem še potem lahko? Ali naj sem pasiven državljan, ali naj grem v opozicijo? V imenu ko- ga, zakaj in čemu me silijo v to smer, ko vendar želim, da so tudi tisti, ki so bili obsojeni in rehabilitirani, aktiv- ni v socialistični demokraciji? Komu je potrebna pasivnost aktivnega člo- veka, da ne rečem opozicija? Po vsej logiki bi se tako lahko snasovali vsi, ki so bili z menoj mobilizirani in so imeli celo priznane čine bivše jug. kra- ljeve vojske.

Ob tem se zaustavljam predvsem za- radi tega, ker mi je Godina v pismu, na katero sem mu odgovoril in ga se- daj citira, izrekel močan dvom nad vso prekmursko inteligenco (v pismu sicer ni precizen, katere letnike vse mi- sil) in je zagrozil, da bo pokrenil, da jo je treba pretresti in to dvajset let

po osvoboditvi. Zapisal sem dvajset p- osvoboditvi, kajti od najine korespon- dence je preteklo že nekaj let.

Ker mi Godina v sestavku odreka osnovno državljansko pravico, naj mi dovoli, da mu zastavim nekaj vprašanj, na katera naj odgovori:

Kako je potem dovoljeno osebam, ki so sicer sodelovale v NOB, a so kas- neje, v času informiroja, zagrešile ce- lo izdajo domovine in bile zaradi tega obsojene ter presedele več let v zapo- ru, da pišejo o NOB, kar verjetno be- re več ljudi, kot jih obišče vrt spo- minov?

Nazadnje še eno vprašanje o člove- ku, katerega oba zelo dobro poznava, obema so znana napisana in »lastnoro- no« podpisana dejstva, ki jih bom na- vedel. Ako se meni odrekajo pravice, ki jih lahko ima vsak član SZDL, in to sem tudi jaz, ali sem potem po Go- dinovem mnenju manj vreden kot tisti Prekmurec, ki se je v začetku madžar- ske okupacije prijavil za učitelja. Ko ni bil sprejet, je želel študirati na Ma- džarski univerzi in da bi se naučil ma- džarskega jezika je dobil za dva me- seca stanovanje in hrano na Marofu na Madžarskem. Zatem je odšel v Lju- bljano ter se vključil v NOB. Po osvobo- diti, ko so pa bili v času informi- biroja resno ogrožene vse pridobitve NOB, je ta človek podvomil o pravi- nosti politike ki sta jo tako odločno zagovarjala in branila tovariša Tito in Kardelj z veliko večino prebivalcev Ju- goslavije. Ta naš dober znanec je se- veda za svojo opredelitev sprejel tudi posledice.

Moje odgovore je daljši. Vendar imam pravico do tolikšnega obsega vsaj kot avtor sestavka, kateremu odgovorjam. Nekoliko daljši sem bil tudi zaradi te- ga, da res ne bo treba čisto prepo- vedati javnosti vstopa v vrt spominov. Verujem pa, da bodo nekele ob arhi- vih lahko ocenjevali vrednost dela, ki ni bilo storjeno zaradi vsiljevanja in vrednost besed, ki karakterizirajo dolo- čeno nestrnost in omarjanje (t- eni), da se pregledajo ponujeni ali obstoječi dokazi.

Na koncu želim Godini, da bi so- venci brali njegova dela vsaj toliko časa, ko bo zelenelo listje v vrtu spo- minov vojnih grozot.

DR. VANEK SIFTAR

Pripomba uredništva: Opraviču- jemo se, da smo morali odgovor tovariša Siftarja tovarišu Godini objaviti v drobnem tisku. To smo bili primorani zaradi dolžine od- govora.

Še eno pismo

Spoštovano uredništvo!

Podpisani dolgoletni bralci va- šega lista smo si ob branju član- ka: Kaj je s parkom spominov na Petanjcih (v 39. šte. TV-15) po- stavili vprašanje: Kaj je s Fer- dom Godinom, da svojega peresa ne zastavi za koristnejše stvari, kot je brskanje po preteklosti dr. Vaneka Siftarja? Vse njegovo prizadevanje, da bi slovenski jav- nosti »dokazal«, da Siftar nima pravice biti »tolmač borbenih in domovinskih čustev«, izzvani skraj- no nepriljudivo in žaljivo. Slo- venska javnost je namreč Vaneku Siftarju že zdavnaj dala vse pri- znanje, ko mu je zaupala naj- odgovornejše naloge v naši druž- bi, tako v predstavniških organih kakor v organih pravosodja. Prav tako nikakor ni mogoče spraviti v sklad Siftarjevega zaslužnega znanstvenega in kulturnega dela za našo skupnost z Godinoviimi stališči. Kaj je s parkom spomi- nov na Petanjcih? vprašuje Godi- na. Tudi na to vprašanje so že od- govorile družbeno-politične organi- zacije v Murski Soboti, ki so pravi- lno dojele pomen globoko huma- ne zamisli Vaneka Siftarja o ure- diti vrt spominkega parka — edin- stvene zbirke simbolov trpljenja in borbe za mir vsega človeštva. Toda, tudi če ne bi bilo vseh teh dejstev bi nas Godina ne mogel prepričati s svojimi »argumenti«, in to zaradi načina, kako pristopa k obravnavanju človeka. Ne samo, da bi moral kot poznavalec speci- fičnih razmer narodno osvobodil- nega gibanja v Prekmurju poka- zati vsaj strpnost do tistih svoj- jih rojakov, ki so v času NOB bili v najrazličnejših okoliščinah izpostavljeni okupatorjevemu na- silju in teptanju človeškega do- stojanstva. Kaj pa si je Godina dovolil v imenu neke moralne dolžnosti? Na najbolj grob na- čin ironizira njihovo trpljenje in ko s svojim banalnim in zlobnim dokazovanjem brska po preteklo- sti, izgublja mero za osnovne med- človeške odnose. Zato je »moral«, v imenu katere nastopa Ferdo Godina v svojem članku, našemu pojmovanju tuja in nesprejemli- va, še več: to je deformacija ti- stih idej o humanizmu, o člove- kovi svobodi, za katere se je Go- dina sam nekoč bori.

Linka Ksela

Tanja Rodonjič

Mara Koomur

Franca Kranjec

Saša Kambič

Pravna posvetovalnica

Kdaj v pokoj?

Več naših naročnikov in bral- cev sprašuje, kdaj bo začel velja- ti novi pokojninski zakon. Slišali so, da bo po novem zakonu po- kojina izračunana in ne več kot setletnega poprečja in ne več, kot doslej, na podlagi petletnega po- prečja. Zato tisti, ki imajo že po- goje za pokojnino, zlasti nekda- nji borci, sprašujejo, ali naj se upokoje sedaj, ali pa naj čakajo na novi zakon in se upokoje po novih predpisih. Kaj je ugodnej- še? V čem bodo razlike?

Težko je dati konkreten nasvet, ko dejansko novi zakon še ni začel veljati, niti ni mogoče go- voriti, ali bo sprejet v taki obliki, kot predvidevajo sedanji osnutki. Res je verjetno, da se bo po do- ločbah novega pokojninskega za- kona pokojnina odmerjala na podlagi desetletnega poprečja. Res je tudi to, da se sedaj odmerja na podlagi petletnega poprečnega osebnega dohodka. Treba pa je pri tem vedeti, da se pokojnina za pretekla leta valorizira z dolo- čenim količnikom, pač glede na povečanje življenjskih stroškov.

Količniki so vsako leto določeni posebej in je zato tudi nemogoče pojasniti, ali bodo drugo leto po- goji prav taki in, ali bodo količniki vsaj približno enaki. To je stvar izračuna, kakor je seve- da tudi odločitev za vstop v po- koj določenega leta stvar izraču- na, včasih pa na žalost tudi slu- čaja.

Če je kdo imel pretekla leta visoke osebne dohodke in ima zdaj osebne dohodek razmeroma nizke, potem je morda zanj ugod- nejše desetletno poprečje. Če pa je imel osebne dohodek večje bolj v zadnjih letih, potem je verjet- no ugodnejše poprečje zadnjih pe- tih let. Pri tem pa je treba ve- deti, da veljajo glede osebnih do- hodkov zadnjih dveh let posebna določila, pač v nameri, da bi se prepričali nesorazmerno visoki osebni dohodki tik pred upoko- jitvijo. Poprečni osebni dohodek, izračunan po določbah zakona (petletno poprečje), pa se vzame za pokojninsko osnovo največ do zneska, ki ga tvori poprečni me- sečni znesek zavarovancevih oseb- nih dohodkov v zadnjih dveh le- tih zavarovanja, iz katerih so bili osebni dohodki vzeti v izračun

pokojninske osnove, povečan za 5 odstotkov. Težko je torej sveto- vati. Po vsej verjetnosti pa se po- goji za borce tudi z novim zako- nom o pokojninskem zavarovanju bistveno ne bodo spremenili, raz- en desetletnega poprečja, ki bo predvidoma veljalo za vse. Toda dokler ni znan dokončni osnutek novega pokojninskega zakona, je o vsem tem prezgodaj govoriti. Najmanj pa je lahko dajati na- svete.

Pa še nekaj je: naši dopisniki prosijo, naj jim izračunamo, ko- liko bodo imeli pokojnine. To je vsekakor stvar zavodov za so- cialno zavarovanje, ki lahko edi- ni natančno izračunajo po- kojnino. V okviru naše pravne po- svetovalnice nimamo za to niti pogojev, pa bi izračunavanje bilo precej približno. Lahko bi se zgo- dilo, da bi komu naračunali pre- več, pa bi bil kasneje razočaran. Če ima kdo polno pokojnino, bo dobil pač 85 odstotkov od pokoj- ninske osnove, ki predstavlja po- prečje osebnih dohodkov zadnjih petih let, valoriziranih z ustreznimi količniki. Približno po tem lahko vsakdo ugiba, kakšno po- kojnino bo dobil.

Anka Valcl:

Pod esesovskim bičem od Maribora do Dresdena

Po naročilu komandanta Lackovega odreda smo v tem času mobilizirali več fantov in deklet. Julija 1944, sredi najbolj plodnega dela, sta Stojan in Ivan padla v roke gestapovcem. Stojana je podrla gestapovska krogla, Ivan pa je bil težko ranjen v nogo. Sam se je ponoči priplazil do hiše v Gačniku, kjer so mu dali potrebno pomoč. Stojana so verjeli vrgli v jamo pri ribniku v Kaniži.

Ivanovo zdravljenje pod nadzorstvom dr. Cundriča je trajalo nekaj tednov. Okrevanec se je vrnil med svoje tovariše in nadaljeval delo. Zaradi obsežnega delovanja je sovražnik na njegovo glavo razpisal nagrado v višini 25.000 RM.

Leta 1944 so Nemci pričeli mobilizirati za svojo vojsko 17- in 18-letne fante. Dobili so jih le 4, 17 pa jih je šlo v partizane. Tudi 15- in 16-letnih se jim ni posrečilo ujeti, ker so jih poprej mobilizirali že naši aktivisti, in sicer 12.

V KREMLJIH GESTAPA

Deveti avgust 1944 je bil topel in prijeten. S kolesom sem se vračala iz Maribora. Dehteča narava me je opajala in vabila, naj se zlekнем v drevesno senco in predam poletnemu sanjarjenju. Toda ni bilo časa za to. Imela sem še opraviti kup stvari, ki so mi jih naložili v Mariboru.

Pot me je vodila skozi vas. Tako lepa kot danes se mi ni zdela še nikdar. Poleg cerkvice, na kateri je ravnokar odbila ena ura, se je belila šola, v kateri sem preživela najsrečnejše dneve svojega življenja. Žalost me objame, ko se ozrem na kulturni dom, v katerem se je nekaj tako plodno odvijalo življenje slovenske mladine. Tam, kjer je visela slovenska zastava, visi zdaj slika firerja s kljukastim križem, ki se širi po deželi kakor kužna pošast.

S temnimi mislimi sem se s kolesom pognala po hribu navzdol in že sem bila doma. Domači so mlatili pri štali. Opazila me je štiriletna Slavica in vesela povedala, da je mama spekla sirove štruklje. Odtegnila sem se njenemu otroškemu čebljanju in se pripravila, da obiščem Golobove in jim sporočim, da se proti večeru Malka vrne domov. Na državnem posestvu sem mislila pripraviti nekaj prigrizka za gestapovce, ki naj bi jo pripeljali s seboj. V Mariboru so mi gestapovci namreč dejali, da bodo proti večeru prišli po vino in s seboj pripeljali Malko. Ker na prvih zaslišanjih Malki niso mogli dokazati, da bi imela kakršnokoli zvezo s partizani in s fanti, ki so bili ustreljeni pred njeno aretacijo, sem upala, da bo akcija za Malkino rešitev uspela. Za njeno nedolžnost pa sem pri gestapu jamčila s svojo glavo.

Vrnimo se v čase aretacije Malke Golobove. Teden dni po njeni aretaciji sem dobila sporočilo, ki mi ga je prinesla paznica Anica Zorjanova. Malka mi je sporočila:

»Anka, ničesar ne bom izdala, toda kljub temu bodite pazljivi. Zame se ne bojte, saj me poznate. Prosim, pripravite mi perilo. Pozdrave tebi in domačim. Vaša Amalija.«

Pripravila sem paket in priložila nekaj jestvin. Ob dogovorjeni uri sem ga odločila na vrtu restavracije Union. Čez nekaj dni sem govorila z Malko, in sicer tako, da jo je paznica Zorjanova spustila v prostor za paznice. Skozi okno je Malka povedala, da ne ve, kako dolgo bo še ostala v zaporu ter vprašala, če sem dobila njeno pismo. Pritrdila sem. Ker se je ob poslopu kaznilnice pojavil neki moški, sem odšla. Po nekaj dneh mi je Malka sporočila, da se ji ni zgodilo nič hudega in da upa v skorajšnje snidenje.

To, poslednje pismo pa je bilo za nju usodno. V Malkino celico so poslali vohunko. Eno njenih imen sem si zapomnila: Nada Onid. Malka ji je zaupala in ženska je vse sporočila gestapu.

Nič hudega sluteč, sem se v četrtek, 9. avgusta 1944, pripravljala, da grem na Jareninski dvor pripraviti malico, kot je bilo domenjeno. Ravno sem stala pred ogledalom, ko sta vstopila dva moška. Eden je bil v civilu, drugi pa je bil uniformiran ter oborožen z mitraljezom, pištolo in ročnimi bombami. Legitimiral sta me in pričela zasliševati. Vprašala sta me, kje imam pismo, ki sem ga dobila od Golobove. Šele zdaj se mi je posvetilo, zakaj sta prišla k meni. Ker sem ju samo gledala, sta vprašanje ponovila. Odločno sem odgovorila:

»Kakšno pismo? Golobove nisem videla, odkar je v zaporu.«

Dobila sem zaušnico, da sem se kar opotekla. Gestapovec je zapiskal na piščalko in prišla sta še dva moška; eden med njima je bil gestapovec Cenc, Slovenec. Zatem so preiskali hišo, pa ničesar našli. Vprašali so me, kaj sem v soboto govorila z Amalijo Golobovo. Ker tudi tokrat nisem odgovorila tako, kot bi njim ustrezalo, so mi ukazali, naj zaprem okna in se postavim ob zid. Ustrašila sem se, da bodo tudi mene ustrelili, kot so očeta Antoličiča. Pa so samo ponovili svoja vprašanja. Če jim povem po pravici, me bodo izpustili, ker že tako vse vedo, so obljubljali. Ker iz tega ni bilo nič, so mi ukazali, naj se oblečem in grem z njimi. S seboj so vzeli bratovo sliko, 200 cigaret, novi baterijski radio, akumulator in novo klavirsko harmoniko, ki sem jo dobila julija za svoj 27. rojstni dan.

Z gestapovskim avtomobilom smo se odpeljali proti Mariboru. Poleg mene je sedel gestapovec Vigerl. Svečano in samovšečno se je obrnil proti meni in me prijazno nagovoril, naj v Mariboru povem vse, kar vem, in potem bom lahko šla domov. Ko mi je tako govoril, se mi je zagnusil v dno duše. V onemogli jezi in ponižanju, da moram sedeti ob pohotnem fašističnem zločincu, sem se obrnila proč in gledala skozi okno.

Avtomobil se je ustavil na bivši Aleksandrovi, sedaj Partizanski cesti, pred trgovino Pinter-Lenart, pred sedanjo Jeklotehno. Hitro sem morala skozi vežo in mimo gestapovske sprejemnice v drugo nadstropje. Ko so zapisali moje podatke, so me še enkrat vprašali isto, kot doma. Ker sem enako odgovorila, so me pretepli, nato pa poklicali gestapovca Cenca, naj me odpelje v zapor. Ko sem stala pred velikimi vrati sodnih zaporov, je v zvoniku frančiškanske cerkve odbilo deset.

Nadaljevanje

Oddelek za turizem
LJUBLJANA, Titova c. 38

V oktobru in novembru vsak četrtek in petek 5-dnevno potovanje z avionom v London. Po Londonu avtobusni ogledi vseh turističnih in kulturnih zanimivosti — reklamna cena: 1.190.— din.

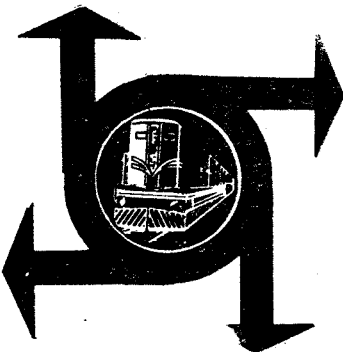
V oktobru in novembru 6-dnevno potovanje v Pariz z avionom in povratkom z avtobusom preko Dijona, Genove, predora Mont Blanc, Lago di Garde in Verone — po nižani ceni: 945.— din.

V oktobru in novembru 6-dnevno potovanje z avtobusom iz Beograda v Atene pod vodstvom izprašanih vodičev za din 998.—.

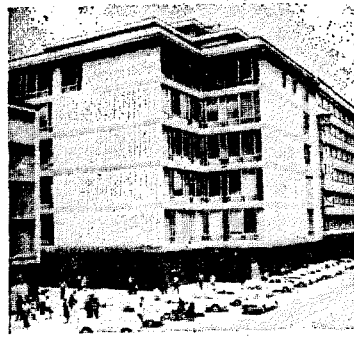
Prijave, rezervacije in informacije v vseh poslovalnicah SAP Ljubljana.

OPEKARNA
Črnuče

izdeluje razne opečne izdelke priznane kvalitete, ter se priporoča cenjenim graditeljem.

ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO PODJETJE
LJUBLJANA

VSE, KAR
POTREBUJETE VI,
VAŠA DRUŽINA
IN JE POTREBNO
ZA VAŠ DOM,
boste našli v

VELEBLAGOVNICI **nama** LJUBLJANA

Bogata izbira in širok asortiment blaga vam je na voljo v poslovalnicah:

TRGOVSKA HIŠA, Tomšičeva ul. 2
BLAGOVNICA S STANOVANJSKO
OPREMO, Wolfova ul. 1
KONFEKCIJA »ELITA«, Čopova ul. 5
BLAGOVNICA KOČEVJE
BLAGOVNICA ŠKOFJA LOKA

Potrošniški kredit
Menjalnica
10% popusta za
nakup s konvertibilni-
mi valutami

pravi naslov
za denarna
vprašanja

KREDITNA
BANKA
IN
HRANILNICA
LJUBLJANA

od 1. oktobra dalje

Ljubljanska banka

PUSLOVNI DIZELMOTorni VLAK IZ LJUBLJANE V BEOGRAD
V MANJ KOT ŠESTIH URAH

EMONA EKSPRES na progi Ljubljana—Beograd

Iz Ljubljane		5.30
Zidani most	6.20	6.21
Zagreb	7.16	7.20
Beograd	11.26	

Iz Beograda		15.24
Zagreb	19.24	19.20
Zidani most	20.28	20.29
Ljubljana	21.20	

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka. Bife-postrežba v vlaku — stevardese — spalni in konferenčni oddelki! Rezervacija sedežev obvezna! Potniki, poslovni interesi! Izkoristite ugodnosti hitrega in udobnega potovanja z našim najhitrejšim DIZELMOTORNIM VLAKOM EMONA EKSPRES! Vse informacije: ŽŽTP TURISTIČNO TRANSPORTNI BIRO Ljubljana, Titova 32, tel.: 311-851

HITRO

UDOBNO

VARNO

Kemoservis-fotomaterial

LJUBLJANA, TRG REVOLUCIJE 2 - Jugoslavija
Telefon: h. c. 21550, 23190, komercialna za foto 20621, uvozni oddelek 22433
komercialna laboratorijskega blaga 21475 - Ziro račun 501.1288 - P. p. 270
Telef.: 31240 YU KEFO

uvoz - izvoz ter trgovsko podjetje z laboratorijskim in fotografskim blagom na debelo in drobno

nudi

po konkurenčnih cenah in v veliki izbiri:

LABORATORIJSKO BLAGO - Trg revolucije 2

FOTOGRAFSKO BLAGO v skladišču Trubarjeva
20 in v trgovinah:

FOTOMATERIAL - Cankarjeva 7 in

FOTOMATERIAL - Gradišče 4.

OBRATNO PODJETJE

» SLOGA «

MOSTE - KOMENDA

opravlja vsa mizarska in tesarska dela - izdelki naše galanterije so vam vedno na razpolago.

Zaradi svoje solidnosti vam ne bo žal pri naročilih. Se priporoča delovni kolektiv.

Kulturni obzornik

Zanimivosti

Razstava fotografij v Velikih Laščah

Pred kratkim so v Velikih Laščah slovesno praznovali petstoletnico ustanovitve tega večjega naselja. Ob tej priložnosti so tam tudi odprli razstavo fotografij, ki naj bi ponazorile pisano zgodovino tega važnega prometnega križišča in kulturnega središča.

Zbrane fotografije, ki jih je po približnih cenitvah vsaj dvesto, nam kažejo mnoge krajeve značilnosti. Tako ljudi kot stavbe, običaje in razne dogodke. Brez dvoma so zbiralci vložili veliko dela, predno so iz albumov, podstrešij in skrinj izbrskali vse, kar so lastniki morda smatrali že zdavnaj za staro šaro.

Vendar pa so pri izbiri zagrešili nekaj napak, ki kažejo, da niso bili dovolj vsestranski. Tako pogrešamo na razstavi fotografskih dokumentov delavskega gibanja in klerikalnih političnih organizacij. Takšen majhen kraj brez indutrije je bil pred zadnjo svetovno vojno razjeden in razklan od strankarskih nasprotij, klerikalna in liberalna stranka sta se bojevali za prestiž, delavsko gibanje pa se je omejevalo na nekaj naprednih ljudi.

Pač pa je med fotografijami precej posnetkov o delovanju katoliške cerke. Tako o zidavi cerk-

ve, ustanovitvi fare, novih mašah in raznih duhovnikov, ki so poleg svoje službe naredili še kaj drugega v korist skupnosti. Kar precej prostora je posvečenega dvema kulturnima velikanoma, doma iz okolice Velikih Lašč, Trubarju in Stritarju.

Nič nimamo proti prikazovanju koristnega vpliva, ki ga je imela katoliška cerkev na kulturno in gospodarsko življenje pri nas. Toda načelo zgodovinskega objektivizma bi zahtevalo tudi prikazovanje vsega slabega, kar so naredili posamezni duhovniki, pa tudi cerkev med narodno osvobodilno vojno v Velikih Laščah in okolici.

Da se razumemo! Režiserji razstave niso popolnoma izpustili osvobodilne vojne, ampak so je prikazali tako skopo kot bi bila brezpomembna epizoda. Vso osvobodilno vojno ponazarjajo namreč samo štiri fotografije. Na dveh sta dva manjša spomenika padlim partizanom, ena kaže med osvobodilno vojno pomembno hišo, kjer so vzdali po vojni spominsko ploščo. Četrta fotografija kaže Rob, značilno slovensko vas s cerkvijo kot med NOB pomemben kraj. Zakaj je bil pomemben, pa nikjer ne piše.

Toda Velike Lašče z okolico so

bile važno območje. Tam je že leta 1941 delovala dokaj močna OF in številni domačini so leta 1942 in kasneje odšli k partizanom. V kraju samem pa je bila močna italijanska, nato pa tudi belogardistična postojanka. Po italijanski kapitulaciji so bile Lašče nekaj časa svobodne, nato pa so jih znova zasedli, to pot Nemci. Pod njihovim okriljem in z njihovo pomočjo so se v Laščah začeli zbirati domobranci. Postojanko je jeseni 1943 napadla 14. divizija, domobranci so doživeli hud poraz, enega najhujših v vsej vojni. Toda Nemci so hoteli imeti Lašče v svoji posesti, zato se je takoj naselila v njih še močnejša posadka ter se začela še bolj utrjevati. Kmalu so bile Lašče ena izmed najbolj utrjenih postojank, v njih sta bili dve domobranci pehotni četi, četa 14., oziroma 19. esesovskega policijskega polka in topniška baterija iz istega polka. Iz vseh teh enot so Nemci kasneje ustanovili »borbeno skupino Schlitz«, imenovano po poveljniku nemške policijske esesovske čete, ki je obenem opravljala tudi dolžnosti poveljnika skupine. Pred koncem vojne pa je iz domobrancov nastal 5. domobranci bataljon. Tudi leta 1944 so enote NOV večkrat napadle Velike Lašče, toda niso jih mogle zavzeti zaradi različnih vzrokov, bilo bi predolgo, če bi vse naštevati.

Zato naj zapišem, da so bile Velike Lašče med vojno zelo razgibano območje tako v političnem kot v vojaškem pogledu. Spomnimo se samo Turjaka, ki leži nedaleč proč, spomnimo se bojev spomladi 1944 in 1945. V teh krajih pa je bilo tudi mnogo domobranciških pristašev, zato o dogodkih nasledimo lahko tudi prvine zagrizene državljanske vojne. Prav na velikaškem pokopališču stoji spomenik 233 padlim borcem in talcem.

Zatorej ne moremo biti zadovoljni s številčnim odnosom fotografij, ki prikazujejo osvobodilno vojno in vse ostalo, kot tudi ne z vsebino tistih štirih, ki kažejo NOB. Če k temu dodamo še dve ali tri fotografije posameznih osebnosti, ki so odigrale med vojno določeno vlogo, je vse skupaj še vedno odločno premalo, če primerjamo s številom fotografij posameznih osebnosti izpred vojne. Saj je bila osvobodilna vojna štiriletno razdobje, usodno za ves nadaljni razvoj ne samo Velikih Lašč, ampak vse naše domovine. Tako ali drugače pa je vojna

vplivala na celotno prebivalstvo, tako na naši kot na nasprotni strani.

Ob koncu naj zapišem še to, da bi morali obširneje prikazati tudi razvoj Velikih Lašč po vojni. Res je, da se niso preveč razširile, da so dobile le novo cesto in šolo in da so obnovili večino hiš. Toda nekaj je tudi to.

Nazadnje pa tudi lahko ugotovimo, da bi morale družbene organizacije zlasti za ZB, bolj vplivati na režiserje razstave, da bi ti posvetili več pozornosti osvobodilni vojni in sploh naprednemu gibanju.

Mile Pavlin

Jubilej Cirila Kosmača

Pred kratkim je življenje ovesilo s šestdesetimi leti pisatelja Cirila Kosmača. Rodil se je 28. septembra 1910 v Slapu ob Idriji, nedaleč od rojstnega kraja Ivana Preglja in Franceta Bevka. Pripovedniško delo Cirila Kosmača po obsegu sicer ne dosega opusa njegovih dveh ožjih rojakov, vendar so njegove novele, ki jih je za

kake štiri knjige, nadahnjene s tolikšno človeško toplino, da se bralcu za vse dni vtisnejo v spomin. Kdo se ne spominja očka Orla, Temnikarja, Tantantraja, »čudakov«, »norčkov« in »otrok božjih«, ki jih je Cirilo Kosmač ovekovečil v svojih delih? Naj ga življenje »oveša« še z mnogimi zdravimi in plodnimi leti!

RAZSTAVA

„Mi in Lenin“

Pod naslovom »Lenin in jugoslovanska socialistična revolucija« sta občinska konferenca ZKS Kranj in Gorenjski muzej odprla v galeriji kranjske mestne hiše zanimivo in poučno razstavo, ki bo gledalcem na voljo do 11. oktobra.

Razstava se začne s prikazi prvih obiskov revolucionarja med proletarji takratne Rusije. Kot vemo, je v oktobrski revoluciji sodelovalo tudi 30.000 Jugoslovancev in med njimi mnogo Slovencev. Prek teh se je pri nas dvigala revolucionarna zavest, ki je pokazala svojo moč ob uporu mornarjev v Boki Kotorski, uporu vojakov v Judenburgu, Murau, Radgoni in drugod ter v naših odborih za pomoč borcem Oktobra, v splošni stavki za pomoč madžarski in ruski republiko leta 1920, na zgodovinskem kongresu leta 1919 itd. Ob vsem tem je bil prisoten Leninov duh! Prvi Leninov članek »Kaj pomeni svobodna kritika« je bil posredovan jugoslovanskim delavcem že leta 1904 prek lista »Radniške novine«, veliko Leninovih misli pa je v prevodu Franca Fona izšlo tudi v Sovjetski zvezi med leti 1918–22.

Razstava je sklenjena z Leninovo ugotovitvijo, da je samoupravljanje nadaljevanje revolucije — kar dokazuje prisotnost nesmrtnega misleca v naši dandanašnji stvarnosti.

KAREL MAKUC

Uziška republika – nov film Žike Mitrovića

»Film o Uziški republici bo po svojem obsegu presegel vse, kar je bilo doslej posnetega pri nas,« je nedolgo tega na tiskovni konferenci izjavil režiser Žika Mitrović. »Pogovori z očitvi tega časa in številnim dokumenti so nam pomagali, da smo skoraj po letu dni dela ter nekaj verzijah teksta končno dobili scenarij, kakršnega smo želeli!«

Zanimivo je, da je pobudo za snemanje filma dal Aca Čizmić, nekdanji borec v Uziški republici in danes generalni direktor producenta Mitrovićevega filma.

»Ideja mi je ugajala in takoj sem prišel z delom. Tema je širši javnosti bolj malo znana in prav gotovo zasluži filmsko upodobitev. Ne smemo namreč pozabiti, da je bila v času druge svetovne vojne Uziška republika edino svobodno ozemlje o okupirani Evropi!« Film bo zgodba o življenju v tej republici in ljudeh, ki so se zanj borili in zanjo umirali. Čeprav bo film posnet v barvah in bo v njem sodelovalo nekaj tisoč stativov, ne bo spektakel v pravem pomenu besede. »Meni je važno predvsem, kaj se je dogajalo potem, ko je streljanje utihnilo...«, obljublja Žika Mitrović.

Poleg stativov predvideva režiser petdeset večjih igalskih stvaritev, od tega deset glavnih vlog. Pogodbe so že podpisali Dragomir Bojanić-Gedra, Vanja Drach in Mija Aleksić. Od tujih igalskih imen pa bodo verjetno sodelovali Paul Newmann, Burt Lancaster, Yves Montand in Jeanne Moreau. V filmu bo nastopilo v glavnih vlo-

gah tudi pet mladih ljudi, dve dekleti in trije fantje v starosti okoli osemnajst let.

Snemanje bodo začeli februarja prihodnje leto in bo trajalo kakšne tri mesece in pol. Filmali bodo v glavnem okoli Titovega Uzica in med drugim posneli tudi požig Gornjega Milanovca, ki so ga Nemci upepelili leta 1941. »Želim, da bi bil film kar najbolj verodostojen...«, pravi Žika Mitrović.

REŽISER FILMA »UZIŠKA REPUBLIKA« ŽIKA MITROVIĆ — RIPRAVLJEN ZA NAJVEČJI PODVIG

Partizanska ljudska pesem

Obupano dekle

(1943)

Ze spet odjeknili so streli,
pod streli je moj dragi pal,
na veke bo nevdramno spal,
saj je najdražje žrtvoval,
kot mnogi, ki so dotrpeli.

A jaz trpim še v temni ječi,
želim pa si le za teboj,

za tabo, dragi, ljubi moj,
za tabo v miren, tih pokoj,
tja, kjer zdaj spite vsi trpeči.

Nevdržno mi je, fant moj zlati,
saj bil si mi edini up,
neznosen je ta moj obup,
ubija me bolj kakor trup —
in misel, da postanem mati...

Ta misel, fant, na te, na sina,
me vedno bolj pritiska k tlom,
ta misel meni je edina,
ta misel mi je bolečina,
s to mislijo umrla bom.

MIRA NAMESTNIK

25 let »Narodne armije«

Te dni je »Narodna armija«, glasilo Jugoslovanske ljudske armade obhajala četrtsotletnico svojega izhajanja. Njena prva številka je namreč izšla 2. oktobra 1945. V tej številki je bil objavljen uvodnik tovariša Josipa Broza Tita, ki je med drugim poudaril, naj »Narodna armija« kot redni vojaški list nadaljuje tradicijo Biltena vrhovnega štaba, naj stalno in smotno pomaga pri strokovnem in političnem izpopolnjevanju pripadnikov armade, krepki povezavo med ljudstvom in armado, čuva svetle primere iz borbene minulosti našega ljudstva, razvija bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov. Od takrat je izšlo 1627 števk »Narodne armije« v več kot sto milijonih izvodov. Lahko rečemo, da je mu jih je na začetku izhajanja postavil tovariš Tito.

Številnim čestitkam ob srebrnem jubileju »Narodne armije« se pridružuje tudi naša.

Umrl je E. M. Remarque

V švicarskem mestu Locarnu je nedolgo tega umrl svetovno znani književnik nemškega rodu Erich Maria Remarque, avtor romana »Na zahodu nič novega« in mnogih drugih del kot »Vrnitev«, »Trije vojni tovariši«, »Slavolok zmag«, »Iskra življenja«, »Čas življenja«, čas smrti« in »Črni obelisk«. Leta 1933 so Remarqueove knjige doživele v Nemčiji usodo mnogih najboljših sodobnih del. Gorele so na nacistični grmadi, njihov pisec pa je odšel v pregnanstvo. Remarque, ki je sprejel ameriško državljanstvo, je zadnja leta preživel v mali švicarski vasi Porto Ponco blizu italijanske meje.

»Cena mesta« pred sodiščem

Makedonski film režiserja Ljubice Gregorijevskega »Cena mesta« bo po vsej verjetnosti končal pred sodiščem. V filmu, ki je zelo zanič (predvajali so ga na letošnjem puljskem festivalu!), gre bojda za kaj čudno vsebino. Pravijo, da žali prebivalce Ohrida.

»Kratka zgodovina židovskega ljudstva«

Cecil Roth je za angleško založbo napisal dopolnjeno in popravljeno izdajo »Kratke zgodovine židovskega ljudstva«. Prva tovrstna knjiga je izšla leta 1936, po vojni pa še nekajkrat. Zadnja izdaja, ki je izšla pred kratkim, vključuje tudi dogajanja zadnjih let. Avtor Cecil Roth svojega knjižnega natisa ni doživel, ker je umrl prejšnji mesec. Knjiga, ki obsega skoraj 500 strani, je zanimivo pisana. Avtorju gre popolno priznanje za obsežno poznavanje zgodovine židovskega ljudstva.

Strah pred Internacionalo...

Davis Lean, režiser filma »Dr. Živago«, je pri snemanju le-tega (pred več kot petimi leti!) naletel na marsikatero težavo. Posebno je razburil španske oblasti, ko je snemal prizor o demonstracijah. Demonstranti so prepevali Internacionalo. Prišli pa so samo do druge kitice. Nepričakovano so vdrle na prizorišče policijske enote. Pesem se jim je zdela prenevarna. Tako je moral Lean Internacionalo posneti posebej, v londonskih studijih.

Film o akademiku Kurčatovu

V Sovjetski zvezi so dokončali snemanje kratkometražnega filma dokumentarnega značaja »Atomski plamen«. V ospredju je lik sovjetskega akademika Igorja Kurčatova, ki je po drugi svetovni vojni vodil nuklearna raziskovanja v Sovjetski zvezi. Scenarij je na-rejen po pismih Kurčatova, ki so bila naslovljena svojem in prijateljem. Avtor »Atomskega plamena« Boris Karcov je izjavil: To je bil mož izredne izobrazbe in izrednega duha!

Vojaska red in tehnika

Ameriško priznanje o razvoju sovjetske vojne mornarice

Na tiskovni konferenci, ki jo je imel poveljnik ameriškega 6. ladjevja v Sredozemlju na križarki Springfield, je le-ta priznal, da je Sovjetska zveza glede vojne mornarice dosegla izreden napredek. Rekel je, da sedaj ne more nihče več dvomiti v sovjetsko pomorsko moč na Sredozemskem morju. To med drugim priča tudi dejstvo, da so se sovjetske vojne ladje pred komaj petimi leti zadržale v Sredozemlju skupno 600 do 700 dni, lani pa kar 16–17.000 dni.

»Vseh dvomov o sovjetski pomorski moči pa je bilo konec aprila in maja, ko je njihova vojna mornarica priredila svoje največje manevre do sledj.« je izjavil ameriški poveljnik. »Sovjetski vrhovni komandant admiral Gorškov se hvali z nepremagljivostjo na odprtem morju s komaj prikrito grožnjo na naš račun, češ da sovjetske ladje spremljajo vsak premik našega ladjevja in da so te pripravljene, kot trdi sovjetski admiral, odločno udariti po vsakem napadalcu.«

Proizvodnja letal tipa fantom v Evropi

Iz neuradnih virov v Washingtonu je znano da so ZDA začele pogajanja s Španijo in Italijo glede izdelave znanih lovskih letal tipa fantom, ki jih Izraelci tako zelo cenijo. Doslej so Američani odstopili licenco za proizvodnjo tega letala, ki pa je še daleč od serijske proizvodnje, le Japoncem. Fantom F-4 je v ameriškem letalstvu poglavito lovsko letalo. O njem menijo, da je boljši od svojih tekmecev francoskega miraža in sovjetskih letal mig-23 in suhoj, hkrati pa tudi dvakrat dražji.

Iran je prva tuja dežela, ki je kupila fantome. Ima jih štiriindvajset, medtem ko jih je Izrael dobil petdeset. Tudi Velika Britanija ima nekaj teh letal, ki pa so izdelana po njenih lastnih specifikacijah. Toda letala, ki so jih ZDA odstopila Iranu in Izraelu, so precej poenostavljena v primerjavi s tistimi, ki jih ima ameriško letalstvo, in brez mnogih tajnih navigacijskih naprav.

Konec tega leta bo 88 fantomov dobila Zahodna Nemčija. 24 letal te vrste pa si bo izposodila tudi Avstralija. Največji tuji kupec bo vsekakor Japonska, ki bo najprej sestavljala letala iz delov, prejetih iz ZDA, po nekaj letih pa bodo Japonci prevzeli izdelavo vseh sestavnih delov. Sporazum, sklenjen med ZDA in Japonsko, se nanaša na 102 fantoma, ki pa jih bodo smeli uporabljati le za potrebe japonske vojske, ne pa tudi izvažati.

Letala intruder v Sredozemlju

Ameriška težka letalonosilka Saratoga, ki spada v 6. ladjevje v Sredozemskem morju, je dobila prva jurisna bombniška letala tipa intruder A-6A. To je jurisno mornariško letalo, ki ga ima ameriška vojna mornarica v oborožitvi že od leta 1964, namenjeno pa je za napade z majhnih višin.

Doslej so letala te vrste uporabljali v Vietnamu. Zlasti uspešna so menda za nočne akcije in za napade ob slabem vremenu. To dvosedežno letalo ima posebno elektronsko opremo za slepo pristajanje DIANE, ki posadki letala omogoča, da od začetka poleta do pristanka na krovu letalonosilke izvaja vse naloge brez kakršnegakoli neposrednega vizualnega stika z zunanjim svetom.

Letalo intruder A-6A je težko 24.500 kg, leti s hitrostjo 1.100 km na uro, dvigne se lahko 9.000 metrov visoko, njegov dolet pa znaša 4.800 km. Poleg bomb in nevodljivih raket je oboroženo tudi z raketami »zrak-zemlja« oziroma »zrak-ladja« bullpup.

Predrago vzdrževanje

Kanadsko letalstvo ima med drugimi tudi reakcijske lovice CF-5, za katere so ugotovili, da jim pride ceneje, če jih sploh ne uporabljajo, ko pa da jih imajo v letalstvu. Do konca leta bodo morali iz raznih razlogov izločiti kar 74 letal te vrste.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Nemški časopis Wehrkunde je pred kratkim natančno opisal ameriški protiraketni sistem safeguard, ki je v ZDA dvignil toliko prahu.

Protiraketni sistem safeguard

Sistem safeguard, ki je namenjen za zaščito medcelinskih raket tipa minuteman, radarskih naprav, oporišč za strateške bombnike in nekaterih najpomembnejših upravnih centrov pred nasprotnikovimi napadi z medcelinskimi raketami ima tele sestavne dele:

- občutljive elemente (sensorje),
- rakete,
- bojne glave in
- sistem zveze in računalnike.

Med občutljive dele (sensorje) spadajo:

— radarji z velikim dosegom PAR za odkrivanje nasprotnikovih raket na razdaljah do 4.000 km, njihovo spremljanje, ugotavljanje podatkov in njihovo uvajanje v računalnike;

— posebni taktični radarji, med katerimi je tudi radar, ki lahko razlikuje bojno glavo od lažnih glav, in radar za opazovanje onstran obzorja; vsi radarji imajo posebne naprave, da jih jedrska eksplozija ne more zaslepiti;

— izvidniški sateliti, ki z infra rdečimi napravami opazujejo položaje raket, ugotavljajo njihovo izstrelitev in to sporočajo obrambnim sistemom.

Sistem safeguard ima dve vrsti raket:

— spartan leti do 650 km daleč in je namenjen za obstreljevanje ciljev zunaj atmosfere; njegova manevrska sposobnost je omejena in križari, dokler mu ne določijo cilja;

— sprint, ki leti do 80 km daleč in je namenjen za prestrežanje v gostejših plasteh atmosfere, se dviga izredno hitro (višino 20.000 metrov doseže že po štirih sekundah) in ima veliko manevrsko sposobnost, zaradi česar lahko prestreže tudi orbitalno orožje.

Rakete spartan bi izstrelili, brž ko bi radarji PAR zaznali cilj, medtem ko bi rakete sprint uporabili šele potem, ko bi nasprot-

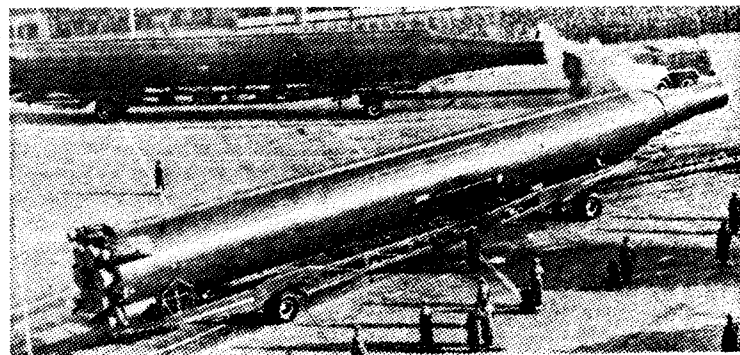
nikove rakete prebile tako imenovani spartanov zid in če bi jih opazili tako blizu, da raket spartan ne bi bilo več mogoče uporabiti.

Kar zadeva bojne glave, so te napolnjene z jedrskim razstrelivom. V nasprotnem primeru glede na hitrost sodobnih raket ne bi bile dovolj učinkovite. Da pa ne bi bilo ogroženo tudi lastno prebivalstvo, imajo rakete sprint, ki jih uporabljajo bliže zemeljski površini, šibkejše naboje kot rakete spartan, katerih bojna glava ima moč 1.000 kiloton.

Ko so pred kakimi desetimi leti ugotovili, da utegne biti protiraketna obramba dokaj uspešna, so takoj začeli načrtovati tretjo generacijo raket, ki naj bi bile take, da bi lahko prodirale tudi skozi obrambo aktivnih protiraketnih sistemov. Ofenzivno orožje je mogoče izboljšati na tri načine:

— S povečevanjem števila ofenzivnega orožja. To pot je ubrala predvsem Sovjetska zveza, ki si prizadeva, da se po številu izenači s številom ameriških medcelinskih raket (1.000 raket minuteman II in 54 raket titan). Vedeti pa je treba, da ne gre le za absolutno število raket, ampak tudi za to, koliko raket je moč izstreliti hkrati, torej tudi za število ramp in njihovo zmogljivost. Novost na tem področju so rakete, ki nosijo po več bojnih glav. Sovjetska SS-9 menda lahko nosi 10, ameriške minuteman III. 3–4 in poseidon 10–16 bojnih glav.

— Z usmerjanjem ofenzivnih raket. Sodobni obrambi olajšujeta nalogo dve značilnosti konvencionalnih ofenzivnih raket: velika višina, ki omogoča pravočasno odkrivanje z radarji in balistična krivulja, po kateri je mogoče izračunati nadaljnjo pot rakete in ugotoviti točko, kjer naj se z njo

Bojna glava sovjetske rakete SS-9 vsebuje deset jedrskih nabojev

sreča obrambna raketa. Tako ZDA kakor tudi Sovjetska zveza si prizadevata, da sedanje rakete pošljata v orbito s povzdigovanjem ali zniževanjem. V prvem primeru je natančnost večja, v drugem pa je raketo težje odkriti. Bodoče medcelinske rakete bodo bržkone imele lastne naprave za spreminjanje smeri tudi še potem, ko bodo motorji nehali delovati. To pomeni, da bodo obrambne rakete mnogo težje ugotavljale točko, na kateri naj bi se z njimi srečale.

— Z uvajanjem orbitalnega orožja. Za vojaške namene uporabljajo že več kot polovico umetnih satelitov (za izvidništvo, alarmiranje, prenašanje podatkov, navigacijo). Vsekakor pa jih predvidevajo tudi za prenos orožja (nuklearnih in termonuklearnih ne bombe v ustreznem trenutku usmerili proti objektu na zemeljski površini. Obramba pred njimi je zelo otežena iz naslednjih razlogov:

a) Medtem ko medcelinske rakete letijo zelo visoko (1.000–2.000 km) in jih je mogoče dokaj hitro odkriti (v ZDA) imajo za alarmiranje 15 minut časa, leto orbitalne bombe le 100–200 km visoko in jih zato lahko odkrijejo mnogo pozneje (v ZDA so za alarmiranje na voljo le 3 minute).

b) Napad medcelinskih raket je pričakovati le s severa, toda orbitalne bombe ogrožajo ZDA tudi z juga.

c) Identifikacija medcelinskih raket ni težka, mnogo težavnejša pa je pri orbitalnih bombah: svoje umetne satelite še ločijo od nasprotnikov, toda tudi vsak nasprotnikov umetni satelit ne nosi s seboj orožja.

To pomeni, da sedanji sistem safeguard le ne daje zadostne varnosti, zakaj uvajanje novih vrst orožja in njegovo izpopolnjevanje postavlja nove zahteve:

— obrambni sistem mora biti pripravljen za krožno obrambo in mora odkrivati tako medcelinske balistične rakete kakor tudi orbitalno orožje in balistične rakete z manjšim dosegom;

— imeti mora naprave proti motenju in za ugotavljanje lažnih ciljev;

— v sistem morajo biti vključeni kontroli sateliti z radio-loškimi občutljivimi elementi;

— treba je imeti boljše sisteme za usmerjanje in računalnike, pa tudi gibčnejše obrambne rakete.

Sistem safeguard le delno ustreza vsem tem zahtevam. Zato bodo raketne položaje usmerili tudi proti jugu in izboljšali manevrske sposobnosti rakete spartan, pri raketah sprint pa bodo povečali število položajev. Pripravljajo pa tudi nove naprave za motenje.

Sistem safeguard nameravajo dopolnjevati s pomorskim protiraketnim sistemom SABMIS. Gre za ladje na odprtem morju, opremljene z radarskimi napravami, obrambnimi raketami, računalniki in sistemi za zvezo.

Letalski protiraketni sistem se proučujejo. Zamisel se nanaša na letala, oborožena s protiraketnim orožjem, ki bi patrolirala pred obalami in s svojim orožjem prestrezala rakete, izstreljene iz podmornic.

Za defenzivne naloge lahko uporabljamo tudi satelite, ki bi s svojimi sensorji nadzirali nasprotnikovo ozemlje in v primeru potrebe aktivirali protiraketo, s katero bi bil tak satelit oborožen.

Po vsem tem lahko sklepamo, da sistem safeguard lahko varuje ZDA le pred omejenimi raketnimi napadom, ne pa pred kakim obsežnejšim napadom z večjim številom raket. Prav zato mnogi dvomijo, če niso izdatki v te namene previsoki.

Za uravnoteženje narodnostnega sestava starešinskega kadra v JLA

1. septembra letos je nova vojaška gimnazija v Beogradu z oddelki v Zagrebu odprla vrata prvim gojencem. Za razliko od vojaške gimnazije v Mostarju, ki šola bodoče letalce, beograjska vojaška gimnazija naravoslovno-matematične smeri pripravlja dijake za akademijo kopenske vojske. Čeprav je tod šolanje, od učbenikov, hrane, stanovanja, oblačil do žepnine, brezplačno (gimnazija celo plača roditeljem dve vožnji na roditeljski sestanek), in tako je tudi v Mostarju, naj bi gimnazija odigrala pomembno vlogo pri usklajevanju narodnostne strukture oficirskega kadra v JLA.

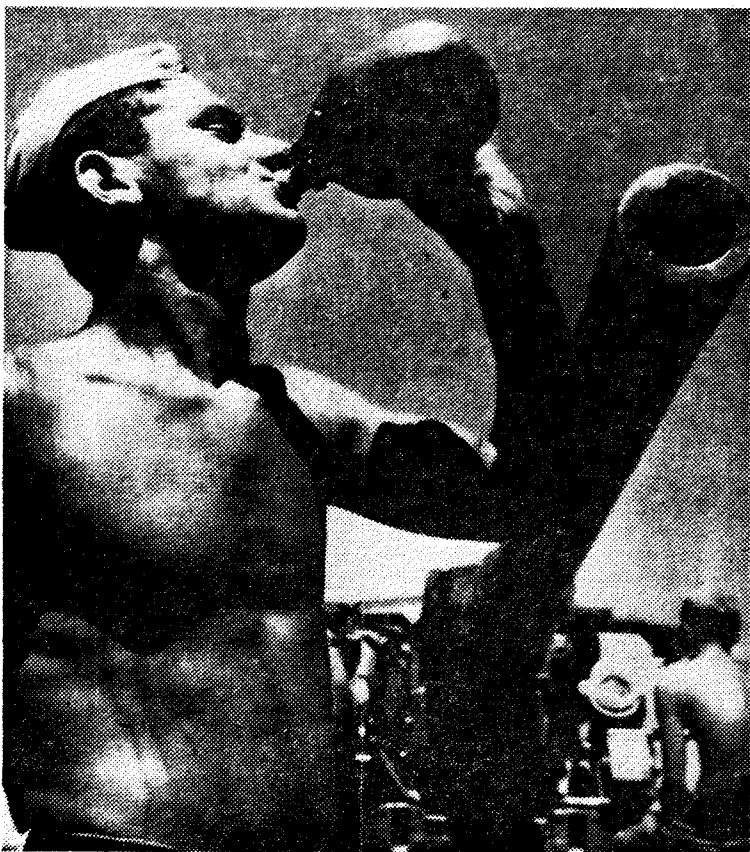
Nikakršna skrivnost ni odstotna struktura starešin JLA glede na število prebivalcev: oficirjev srbske in črnogorske narodnosti je več, kot naj bi jih bilo po številu prebivalstva teh narodov; število oficirjev Makedoncev približno ustreza, največ pa manjka Hrvatov (8,4 odst.), Albancev (3,8 odst.), Slovencev (3,3 odst.) in Madžarov (2,1 odst.). Razlog za tako stanje: že nekaj let se za šolanje v oficirskih šolah javlja premalo kandidatov. Vojaška vodstva so na različne načine poskušala pritegniti mlade v vojaški poklic starešine; še najbolj učinkovit je bil sistem štipendiranja učencev srednjih šol, čeprav ta ukrep ni pri-

nesel željenih rešitev za uravnoteženje nacionalne strukture starešinskega kadra v JLA. Vojaška vodstva so poskušala uravnavati narodnostno razmerje v vojaških šolah in akademijah tudi z blaznimi sprejemnimi pogoji in ugodnejšim štipendiranjem za gojence iz manj zastopanih narodnosti.

Državni sekretariat za narodno obrambo poskuša z različnimi ukrepi izboljšati kadrovsko strukturo in razmerje med starešinskim kadrom v JLA (pridobivanje dijakov za vojaški poklic že v srednjih šolah, večanje štipendij (srednješolska štipendija mladega Slovenca znaša okrog 50 starih tisočakov). Štipendiranje pa se bo nadaljevalo tudi na fakultetah. Verjetno bodo tudi mladi strokovnjaki, ki niso bili vojaški štipendisti, pa se bodo želeli zaposliti v JLA, dobivali določene vsote kot nadomestilo za stroške za šolanje.

Vojaška gimnazija kopenske vojske ima med drugim namen omogočiti enakomerno udeležbo oficirjev kopenske vojske vseh narodnosti. Poleg oddelka v Beogradu bo gimnazija odprla oddelke tudi v Sloveniji. Za letošnje šolsko leto je gimnazija vpisala izmed 2.800 prijavljenih komaj desetino gojencev in pri tem upoštevala nacionalno pripadnost prijavljenih.

— žc —

Kakor vsako leto tako tudi letos praznujejo naši artileristi svoj dan — 7. oktober kot spomin na isti dan leta 1941, ko je v napadu na sovražno postojanko v Kraljevu sodelovala tudi partizanska baterija. To je bila prva artilerijska akcija v okviru narodnoosvobodilne vojske.

Ko danes govorimo o artileriji, ne smemo pozabiti, da so borci NOV topove trkali sovražniku iz rok, jih prenašali po gorah in dolinah ter do največje možnosti izkoriščali njihovo udarno moč.

Artilerija je danes vse kaj drugega, kot je bila pred četrto stoletjem — pridružile so se ji tudi rakete. Raketne enote so namreč v bistvu artilerijske enote — vsaj glede na to, kakšni so njihovi cilji v vojni.

Naša armada se lahko pohvali, da gre tudi na tem področju v korak z modernimi armadami na svetu.

Sodobna vloga padalcev

Potem ko se je pred nekaj leti uveljavil helikopter kot prevozno sredstvo, s katerim je moč prepeljati daleč v sovražnikovo zaledje naenkrat poljubno število vojakov in mnogo opreme, so bili nekateri vojaški teoretiki mnenja, da je padalec v vojni odklenalo. Zamenjale naj bi jih posebne desantne helikopterske enote. Toda izkušnje so kmalu pokazale, da temu ni tako, da bodo padalci še vedno obdržali precejšen del svoje pomembnosti.

Helikopter je vozilo z razmeroma majhno hitrostjo in v primerjavi z letali z omejenim doletom. Pri pristajanju je za nekaj časa negiben. Nemogoče je z oklepom zaščititi posadko, tovor, motor, gorivo in druge važne dele. Zatorej lahko tudi lahko pehotno orožje, zlasti iz bližine, helikopter zanesljivo uniči. Prav zaradi velike občutljivosti helikopterjev in njihovega mirovanja je pristanek v sovražnikovem zaledju najbolj košljiva točka helikopterskega desanta. Borci osvobodilne armade južnega Vietnama so že zdavnaj začeli uporabljati posebno obliko boja proti helikopter-skim desantom, tako imenovano zasado proti helikopterjem. Pomen takih zased je v tem, da skušajo zgrabiti helikopterje v kraj, kjer je zbranih v zamaskiranih skrivališčih precej njihovih vojakov, ki začnejo na helikopterje streljati, ko se pojavijo.

Prav tako pa so tudi vojaki, ki se vozijo v helikopterjih, med izkrcavanjem nekaj časa nesposobni za odpor, nagneteni v ozek prostor brez kritja.

Zatorej so Američani začeli uporabljati nov način boja zoper take zasede. Pred desantom so temeljito bombardirali kraj, kjer so nameravali izkrcati svoje čete, poleg tega pa so ga skušali očistiti tudi z napalm bombami. Toda tudi ta način se kaj kmalu ni več obnesel. Vietnamski borci so se namreč vkopali globoko v zemljo, po bombardiranju pa so prilezli na dan in obsuli desant z gostimi streli.

Zatorej zdaj smatrajo, da je pri desantih iz zraka vloga padalcev ravno v vmesni stopnji med bombardiranjem in pristankom helikopterjev. Padalci naj bi takoj po bombardiranju pristali na očističnem območju, ga preiskali in zavarovali, šele zatem pa bi helikopterji pripeljali kot okrepitev težko orožje in sveže čete.

Za razliko od helikopterskega desanta ima padalski desant nekatere prednosti, pa tudi pomanjkljivosti. Predvsem je moč pripeljati hitreje in na večje razdalje večje število vojakov. Pomanjkljivost pa je v tem, ker njihova padala pomenijo za letalo, ki jih vozi, dodatni tovor, so pa tudi draga. Skakanje iz letal in pristanek na zemlji zahtevata dodatno urjenje moštva, število poškodb je večje kot pri izkrcavanju iz helikopterjev. Med padanjem proti zemlji padalci že lahko streljajo, zaradi naglega padanja in ker so razpršeni pa jih je tudi težje zadeti z streljo. Po drugi strani pa zbiranje po pristanku in urejanje enot pomeni precejšnjo izgubo časa, ki jo branilec temeljito izkoristi.

Se vedno pa bodo padalci imeli glavno vlogo pri manjših desantnih akcijah ali celo pri spuščanju posameznikov, oziroma majhnih skupin v sovražnikovem zaledju. Letalo, ki preleti nad sovražnikovim ozemljem, je lahko tudi bombnik, ki mimogrede opravi tudi slepilno bombardiranje, obenem pa vrže padalce. Tako, da sovražnik niti ne sluti, kaj se je zgodilo. Zaradi tega seveda ne izvaja akcij čiščenja in ne uveljavi poostrenega nadzorstva.

S tega stališča padalstvo ni še vedno izgubilo svojega pomena kot sport, ki koristi obrambnim pripravam. Kot takega ga seveda moramo negovati in podpirati.

MP

Oddolžitev padlim borcem

Tudi v našem listu smo že večkrat pisali o precejšnjem številu neurejenih partizanskih grobišč na Koroškem in se zavzemali za čim hitrejšo njihovo ureditev. Posebno še, ker je zanemarjeno grobišče v tujini kaj slabo spričevalo za državo, katere vojaki leže tam pokopani. Vsa ta neurejenost pa je bila sad poveljnih razmer in odnosov med Avstrijo in Jugoslavijo. Toda časi se spreminjajo, počasi je nastalo med dvema sosednjima državama večje razumevanje in sodelovanje. Počasi je tudi precej grobišč za silo uredila s svojimi skromnimi sredstvi Zveza koroških partizanov.

V tednu med 12. in 19. septembrom pa so v pičlih štirih delovnih dneh na Koroškem postavili kar na devetnajstih pokopališčih dostojne spomenike padlim borcem. Po načrtih arhitekta Miklavža Mušiča iz Ljubljane in ob sodelovanju akademskega slikarja Vladimirja Lakoviča je vse izdelal kamnosek Branko Kunaver, prav tako iz Ljubljane. Za vse spomenike so porabili 35 kubičnih metrov surovega kamena iz Čačka pri Prilepu v Makedoniji. Narejene spomenike so pripeljali s tremi kamioni na Koroško, težki so bili skupno 25 ton. Kamioni so spomenike razvozili po pokopališčih, med katerimi sta dva skrajna oddaljena 150 km drug od drugega.

Naštetimo naj kraje, kjer so postavili spomenike: Glinje, Maloše, Zitaras vas, Smarje v Rožu, Libuče, Podlublje, Sentjakob v Rožu, Sentjanž v Rožu, Reberca, Sentenart pri sedmerih studenih, Vrba pri Vrbskem jezeru, Globasnica, Smarjeta pri Pliberku, Grebinj, Loga vas, Doberla vas, Svinec, Sentvid v Podjuni in Obirsko.

Spomeniki so narejeni po treh načrtih, na vsakem je napis v nemščini in slovenščini tako da ni nikjer mogoče ugotoviti, kateri je važnejši in se zatorej nihče ne more pritoževati. Napis »Padli partizani v borbi proti fašizmu« pa daje osvobodilni vojni tudi mednarodni pomen, saj so se partizani bojevali tudi za svobodno in neodvisno Avstrijo ter njeno današnjo demokracijo. Prav tako so na vsakem spomeniku tudi imena padlih.

Omeniti je potrebno, da so avstrijske oblasti pomagale kjer so le mogle, kar je dokaz strpnosti in želje po sodelovanju in česar smo lahko zelo veseli.

Po tem jurišu na neurejena partizanska grobišča lahko zapisemo, da so na Koroškem urejena skoraj vsa grobišča. Spomenik v Borovljah bo postavljen, ko bo vse urejeno z urbanisti. Tam imajo namreč še neurejene načrte zaradi nove ceste, ki bo prizadela tudi pokopališče. Spomenik pa je že narejen v Ljubljani. Nekaj manjših spomenikov pa bo potrebno obnoviti ali povečati. V Sentrupertu pri Velikovu bo verjetno tudi potrebno nekaj narediti. Tam je že stal lep spomenik, ki so ga pred leti neznani storilci razstrelili.

MP

Fran Štaudekar:

Ob 50. obletnici plebiscita na Koroškem

Narodno propadanje Koroške, stalno umikanje Slovencev in zapostavljanje slovensčine ter ponemčevanje številnih koroških Slovencev v novem veku je izviralo najprej iz gospodarskih razlogov. V turških bojih je koroški slovenski kmet gospodarsko popolnoma propadel. Od leta 1473 dalje so Turki devetkrat pridri na Koroško, požigali in ropali po deželi ter odvedli na tisoče Slovencev v suženjstvo. Vasi in trgi so obubožali, slovensko prebivalstvo je izumiralo, vseljevalo pa se je nemško. Nemški graščaki so brezobzirno izterjevali davščine in dajatve ter gnali Slovence v gospodarsko propast.

Kakor drugod so se tudi koroški kmetje dvignili za svojo staro pravdo. Na binkoštni ponedeljek leta 1515 se je zbralo v Pusturici nad 3.000 kmetov. Ustanovili so si zvezo, postavili na čelo Kristofa Grosa in Jurija Mura ter se združili s kmetским puntom, ki je štel nad 20.000 članov in se hitro razširil po Podjuni, Rožu, Zilji in skoraj vsej Koroški. Punt je propadel. Seveda se puntarjem ni dobro godilo. Voditelje so graščaki obesili po drevesih, puntarske kmete pa so kaznovali in jim naložili še poseben davek.

Turške vojske in kmečki punti so koroškega slovenskega kmeta gospodarsko popolnoma uničili. Obubožanega slovenskega kmeta potem ni bilo težko tudi narodnostno zatreti. Najbolj so raznarodovali koroške Slovence Habsburžani. Odkar so Habsburžani dobili

Knežji Kamen (levo) in vojvodski prestol (desno), kjer so ustoličevali Koroške vojvode

koroško vojvodino v svoje roke, so stalno težili za tem, da jo čim bolj priklenejo k drugim avstrijskim deželam in ji odvzamejo samoupravo. Ustanovili so močno osrednjo vlado z vsemogočno civilno oblastjo in vojsko, ki naj bi brzdala uporne podložnike. Pri centralizaciji oblasti jim je bila najbolj napotu različnost jezika pri podložnikih. Zato so stremeli za tem, da pridobijo povsod veljavno nemškemu jeziku, ki je postal uradni jezik habsburških vladarjev. Nujna posledica je bila, da so začeli zatirati tudi slovenski jezik, najhujše in z najbolj ogabnimi sredstvi prav na Koroškem. Na sodniji, na okraju, slovenski kmet ni imel besede že zaradi slovenskega jezika, ki ga nemški uradnik ni hotel razumeti in ga je v srcu preziral. V slovensko ljudstvo se je stalno vsiljevala zavest, da govori manjvreden jezik. Mnogi so odpadali in prešli v tabor ogabnega nemčurstva. Slovenec po krvi je hotel biti Nemec, se pačil in silil v tujem jeziku in obnašanju samo zato, da bi pred »višjimi« kaj veljal. To nemčurstvo je npravo izpodjedalo koreninega zdravega koroškega naroda in mnoge upropastilo. Seveda pa je večina ostala zvesta, težka preganjanja so zjeklenala narodu voljo in oblikovala zavednega koroškega Slovenca, ki kot kremenit značaj še danes sredi nemškega morja kljubuje nemškemu navalom in ohranja svojo slovensko samobitnost.

3. ZACETKI POSPESENE GERMANIZACIJE KOROŠKIH SLOVENCEV »DRANG NACH SÜDEN« (novi vek)

Koroške Slovence so že vsestransko raznarodovali, ko je napočilo viharo leto 1848. Avstrijski narodi so zahtevali demokratične pravice in svoje skupščine, kjer naj bi odločalo ljudstvo, ne pa cesarski uradniki. Koroškim Slovincem je zasvetilo upanje, da jih bo nova ljudska samouprava rešila. Toda niti državni niti deželni zbor nista koroških Slovencev rešila. Koroški Slovenci so bili zaradi stoletnega zatiranja tako zdelani, da niso več predstavljali večine v koroški deželi, zlasti še zato, ker v deželnih zbora ni bilo splošne in enake volilne pravice, ampak so imeli predpravitve posejajoči sloji. Zato so koroški narodni krogi zahtevali združitev koroških Slovencev z drugimi Slovenci na Štajerskem, Kranjskem in Primorskem in Zedinjeni Sloveniji, da bi tako rešili svojo samobitnost. Pa tudi tega niso dosegli. Takrat je že preveč dvigal glavo nemški nacionalizem. Od leta 1900 so nastopali med Nemci razni hujšakški ideologi, ki so Nemcem vtepali v glavo zavest, da so gosposki narod, ki je poklican vladati vsemu svetu. Tudi je v tem času vzplamtela misel VELIKE NEMČIJE, KI NAJ BI OBSEGALA VSE OZEMLJE OD HAMBURGA DO TRSTA! Spridlo tega je nemško ljudstvo nasploh — ne samo uradniki — začelo sovražiti Slovence, ki so bili na potu nemškemu mostu do Adrije. Sedaj je vse ponemčevalo in tlačilo slovenskega kmeta. S pomočjo volilnih redov pa so ustvarjali umetno nemško večino v deželnem in državnem zboru. (Avstrijska vlada je leta 1906/7 ustvarila tak volilni red, da je imela 1/3 prebivalcev Slovencev samo 1 poslanca, 2/3 Nemcev pa 9 poslancev.)

Ni čudno, da je ob takem zatiranju število slovenskega prebivalstva na Koroškem stalno padalo. Po URADNI STATISTIKI je bilo leta 1880 na Koroškem še 102.252 Slovencev, leta 1934 pa le še 26.796. (leta 1910: 66.602, leta 1923: 37.292, leta 1934: 26.796) Ta uradna ljudska štetja, po katerih naj bi število koroških Slovencev padlo od leta 1880 do 1934 od 102.706 na 26.796 so sicer čisto navadna politična potvorba, katere namen je, da vsaj na papirju izbrise narodno manjšino na Koroškem in tako iztrga Slovincem iz rok dokazila sredstva za razne narodne zahteve. Proces, kakršnega kažeta, bi bil razumljiv le pri nenadnem izumiranju ali pa pri velikem izseljevanju. Na Koroškem pa v tem času ni bilo niti enega niti drugega.

Skrb za mladi rod

Septembra 1943 je bila v vasi Golo ustanovljena »Ljubljanska brigada«, pozneje imenovana udarna. O tem dogodku priča tudi plošča na Resnikovi hiši, v kateri je tiste dni domoval brigadni štab. »Devetero otrok nas je bilo takrat na domačiji in dvakrat so nam jo požgali, prvič marca 1942 in drugič mesec dni pred kapitulacijo Italije,« se spominja gospodar.

Člani stalnega odbora 10. SNOUB »Ljubljanske« se radi vračajo v te kraje spomina. Zato se tudi vsako leto pridružijo učencem sedmega in osmega razreda osnovne šole Trnovo — katere pokrovitelji so — ter z njimi obišejo Golo in tamkajšnjo šolo. Nikoli ne pridejo praznih rok! Prejšnji teden so jim poklonili sto tisoč starih dinarjev in knjige ter k tej hvalevredni akciji pritegnili tudi ljubljansko podjetje »Sport oprema«, ki je šoli na Golem darovala dve telovadni blazini.

Odbor 10. SNOUB »Ljubljanske« si je torej kot eno svojih osnovnih nalog zadal skrb za mladi rod. O tem, kako mu to uspeva, zgovorno pričajo dejanja. »Ni nam težko, saj so nam malčki enako dragi kot njihovi starši, s katerimi smo se skupaj borili v času narodnoosvobodilnega boja,« je povedal predsednik omenjenega odbora Hinko Bratož-Oki. M. S.

Hans Merbek, šestdesetletni Nemec in doktor medicinskih ved, je nosilec reda zaslug za narod II. stopnje, s katerim ga je za požrtvovalno delo v narodnoosvobodilnem boju leta 1945 odlikoval predsednik Tito. V spomin na te dni hrani vojaško knjižico partizana-dobrovoljca s številko 972509. Doktor Merbek je kot protifašist leta 1943 najprej zbežal v Švico, kjer je delal kot kirurg na univerzitetni kliniki v Zürichu. Konec oktobra 1944 se je s skupino švicarskih zdravstvenih delavcev napotil v Jugoslavijo, kjer je kot partizanski kirurg opravil okoli 4.000 operacij. Pred kratkim je ponovno obiskal Jugoslavijo — kot generalni sekretar evropske organizacije za bolezni kosti je prisostvoval petemu kongresu jugoslovanskih ortopedov in travmatologov. (Na sliki: dr. Merbek in prof. dr. Brecej, dobra prijatelja iz vojnih dni.)

Mile Pavlin SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

»Najbrž me zdaj resnično zadnjič vidiš,« je rekla ob slovesu. »Tako ravna jo z ljudmi, ki jim niso več potrebni, preden se jih tako ali drugače znebijo.«

Zasmilila se mi je, saj je bilo vse, kar je pripovedovala, najbrž res. Končno je bila le dolgo moja, najini dve zavrženi duši sta bili vredni druga druge in to naju je povezovalo z ganljivimi vezmi. Zakaj bi jo sovražil še jaz, sem pomislil. Če bova ostala živa, jo le vzamem za ženo.

Pospremil sem jo do doma in ostal pri njej do jutra.

Ko sem se vrnil, se je od nekod vrnil tudi Mariborčan. Obraz mu je zadovoljno žarel, v rokah pa je vihtel popisan papir.

»Tole so nam poslali,« je rekel in kazal na papir. »Tisto pismo, ki si ga poslal v Maribor o tem, kako nas terenci ovirajo pri delu, je sprožilo plaz. Gestapo je sklenil zavezati tem gobezdačem umazane jezike. Na, preberi!«

V pismu je pisalo o kopici terencev, ki so sodelovali z gestapom. Dva sta bila precej vplivna in razmeroma na visokem položaju v organizaciji.

Skodoželjnost me je prevzela in ukazal sem, da je treba takoj prirediti akcijo. Podali smo se v dolino, saj so vsi živeli še doma. Drugega za drugim smo jih pozaprli in čez dva dni smo imeli že vse v našem taborišču.

Seveda smo vedeli za takšne podatke, da nihče izmed njih ni mogel dolgo tajiti. V nadaljnjih dveh dneh je bila za vsakogar krivda dokazana. Povrh

307

so vsi delovali zelo naivno, komite jim je neomajno zaupal, in to zadnje se mi je zdelo najbolj važno. Dokazal jim bom, da so tepci in nerode, ki jih gestapo vodi za nos kakor se mu zljubi. Samo čakal sem, kdaj me bodo zaradi aretacij njihovih ljudi klicali na odgovornost...

Čakati pa ni bilo treba dolgo. Kmalu sem dobil sporočilo, naj se zglašim na komiteju. Pobral sem vsa zaslivanja in odšel tja. Spet so mi začeli očitati to in ono, jaz pa sem molčal in se režal.

Kako si drznem zapirati njihove ljudi, ne da bi jim dokazal krivdo, so mi očitali. Naj jih takoj izpustim, so mi ukazali. Pokvaril sem jim sad njihovega večmesečnega dela. Kako naj se vrnejo aretirani aktivisti domov. Nemci jim ne bodo verjeli, da so jih partizani aretirali, njihovi sodelavci pa si bodo mislili, da je morda le nekaj res glede njihove krivde. Pritožili da se bodo štabu cone in naj se kar pripravim! Najmanj kar lahko pričakujem, je, da me bodo odpoklicali. Odgovarjal bom za vse packarije, ki da sem jih zagrešil...

Smejal sem se, potegnil papirje iz torbice in pomahal sekretarju z njimi pred obrazom.

»Naj vam preberem, za kakšne ljudi se zavzimate,« sem rekel in začel naštevati, kaj so priznali aretiranci. Zaprepačeni so me poslušali in zijali.

»Tudi jaz bom poročal o vsem,« sem nadaljeval. »To vas bo vse prikazalo v čudni luči. Najmanj, kar se vam lahko zgodi, je to, da vas bodo odpoklicali,« sem jih zafkrnil z njihovimi besedami. »Sicer pa, če ne verjamete, se lahko osebno pogovorite z vsemi aretiranci, seve v moji navzočnosti. Po pravici rečeno, tudi jaz nisem še na čistem, ali ste res taki tepci, ali pa je vmes tudi kaj drugega...«

Zalitev je bila huda, pričakoval sem, da bodo zaradi mojega namiga protestirali, pa so molčali. »Priporočam vam, da se ne vtikate v moje zadeve,«

308

sem jim še zabrusil, »ker boste vedno potegnili krajši konec. Zavedajte se, da imate opraviti z menoj, ki sem že star maček in tudi v šole sem hodil. Vašo lahkovernost je že plačalo z življenjem na stotine naših ljudi, ki so padli kot talci ali pomrli v taboriščih.«

Vsi obupani in potrti so me prosili, če lahko sekretar osebno govori z aretiranci. Kajpak sem dovolil. S pajdašema sem se bil že prej zmenil, naj bodo pripravljeni na obisk.

Pogovarjala sva se z vsakim posebej, jaz sem bral zaslivanja, od pa je spraševal, če je res. Aretiranci so pritrdjevali, jaz pa sem užival, sekretarju pa so od groze vstajali lasje na glavi. Ko sva bila sama, me je začel prosjačiti, naj vendar ne pošljem kakšnega preveč črnoglednega poročila vodstvu. Priznal je, da so res nasledili, da so jih proti meni ščuvali najbrž gestapovski agenti in da bodo razčistili to zadevo.

Menda ni treba posebej povedati, kaj smo naredili z aretiranci in da sem pojedel obljubo, dano sekretarju, kako bom poslal vodstvu poročilo, ki jih ne bo prikazovalo v preveč slabi luči. Nasprotno, vso zadevo sem napihnil in prikazal komite kot sumljiv sodelovanja z gestapom. Čakal sem odgovora in ukrepov, pričakoval, da jih bodo zamenjali...

Z živci sem bil pri kraju. Vse noči se mi je sanjalo, da pobijam in zaslišujem, pretepam in bežim. Začel sem piti kot še nikoli, mnogo dni sem preležal v gošči pijan kot klada.

Iz Maribora sem prejel sporočilo, da bom moral za več dni tja. Bal sem se, kako bom opravičil odsotnost. Pajdašema sem naročil, naj rečeta, če me bo kdo iskal, da sem odšel v dolino zaradi posebnega važnega sestanka z nacističnim veljakom, ki se je pokesal in je pripravljen sodelovati z nami. Obenem pa me je skrbelo, če ne mislijo kje na

309

samem obračunati z menoj. Končno sem to misel zavrgel, saj bi me v tem primeru najbrž raje ovdili partizanom ali me naskrivaj pospravili kje v gozdu.

Ponoči so me spet pobrali v avto v nekem gozdu na Tezmem in me odpeljali v tisto vilo, kjer sem bil že prvič. Tam me je čakal sošolec, zjutraj pa je prišel še tisti Dunajčan. Precej smo ga popili, oba sta na vse pretege hvalila moje delo in mi obljubljala gradove v oblakih. Poleg tega sta me tudi vprašala, kdaj bom napredoval, saj sem se izkazal pred partizani že z vrsto uspehov.

O kakem napredovanju še nisem nič slišal. Lahko bi me bili poklicali v osvobodeno Savinjsko dolino, toda tam bi bil v večji nevarnosti, saj bi bilo okoli mene najbrž dosti zagrizencev in tudi civilistom bi bil bolj na očeh. Zato si napredovanja nisem želel.

Da, nujno moram napredovati, je rekel Dunajčan. Potem da mi bodo omogočili še večje uspehe, me oskrbeli z važnimi podatki o dogodkih v Nemčiji in podobno. Če me bodo povišali, naj postavim Mariborčana za svojega namestnika, če se bo le dalo, oni pa mi bodo poslali spet nove sodelavce...

Pomislil sem, klicali so me zaradi take malenkosti, ki bi mi jo lahko tudi sporočili s pismom. Ali pa si je Dunajčan zaželel službenega potovanja v Maribor zaradi kakih drugih zadev? Ali pa se je moj nekdanji sošolec hotel nekoliko pobahati in opomniti svojega poveljnika, da je predolgo čaka z odklikovanjem in napredovanjem?

Tedaj sem izvedel za pravi razlog. Gestapovci so bili brezčutni tudi do sebe, vse osebno so potisnili v ozadje, kadar je šlo za njihovo delo.

»Poklicala sva te, ker se bomo pomenili o vsem, kar si počenjal v partizanskih organizacijah, preden smo te ujeli,« je rekel moj sošolec. »Predvsem nas zanimajo voditelji, ki si z njimi prišel v stik, in pa

310

seveda Ljubljana. Če hočeš, ti povem, kakšne funkcije si imel tam, za vsak primer, če ne verjameš, da vemo o tebi skoraj vse. Sam si večkrat o tem pripovedoval raznim ljudem...«

Jaz pa sem se spomnil, kako smo včasih prezirali izdajalce, celo naše tovariše, ki so na policiji zaradi mučenja povedali za svoje sodelavce. Zdej bom jaz še mnogo hujši, ker me ne bo nihče udaril, niti mi ne bo grozil. Zdrdral bom vse, kar vem, in ne bom si upal popravi!

Nekdanji sošolec je brž opazil moje oklevanje, zato mi je požugal s prstom:

»Kaj se boš onegavil? Slišal sem, da pobijaš ljudi, kot bi metal prazne kozarce ob tla, pa ti je žal, če bomo zaprli zaradi tebe kako ljubljansko damico? Sicer pa imaš že dovolj masla na glavi, menda ti je znano, in opozarjam te, da se ne mislimo šaliti.«

Kaj sem hotel drugega, kot da sem začel pripovedovati. Skušal sem izbrati iz množice ljudi, ki sem jih poznal, predvsem tiste, za katere sem vedel, da so že mrtvi, ali pa so pri partizanih. Potem sem se spomnil črnolaskke, ki me je bila tako surovo zavrnila. V meni se je prebudila maščevalnost in z naslodo sem začel pripovedovati o njej vse, kar sem vedel. Tega pa je bilo mnogo, saj je nekoč delala pod mojim vodstvom, veliko mi je kasneje sama izblebetala in začudo sem si skoraj vse zapomnil. Ko sem bil že na Štajerskem, že ko sem bil v gestapovskih mrežah, pa mi je neki Ljubljčan o njej pripovedoval, kako uspešno deluje v obveščevalni službi. Celotno za nekaj podrobnosti je vedel. Hotel se je pač pred menoj pohvaliti, kako je izkušen tudi glede našega dela.

Poklicali so stenografo in ves dan sem ji narokoval. Dunajčan in sošolec sta me vmes večkrat prekinila in mi zastavila dodatna vprašanja. Opoldne so mi prinesli res imenitno, naravnost kraljevsko

311

kosilo kar v pisarno, prav tako tudi večerjo. Vina je bilo kot vode in pil sem ga po malem vso noč, saj v zatohli sobi na umazani zofni nisem mogel spati tako, kot bi kje v pohorskih gozdovih na svežem zraku. Odvadi sem se mesta, ponoči sem prisluhnul vsakemu šumu.

Naslednje jutro smo nadaljevali. Šele tretji dan sem prenehal, ko nisem vedel nič več. Tudi od mojega prvotnega sklepa, da bom povedal samo za mrtve in za take, ki so pri partizanih, ni nič ostalo. Povedal sem prav vse...

Zvečer sta me obiskala Dunajčan in nekdanji sošolec. Zahvalila sta se mi, potem pa me je sošolec zbadljivo vprašal:

»Ali še kdaj zaideš k Ireni?«

Priznal sem, da sem hodil k njej zadnje čase zelo redko in da sem si po njegovem nasvetu našel nekaj drugih ljubic.

»Dobro je tako,« je rekel. »Zvedel sem, da partizanska obveščevalna služba okoli nje nekaj plete. Sumljiva jim je. Menda sam veš, da imaš v obveščevalnih oddelkih in varnostni službi brigad hudo konkurenco... Lahko jo še zapro, lahko kaj počeka. Ženska je pač ženska, tako kot je služila nam, lahko služi tudi njim. Povrh taki ljudje hočejo potem še dokazati, da so jih po krivem osumili, in si prizadevajo, da bi nam napravili še več škode.«

Spomnil sem se Ireninega strahu, zasmilila se mi je in skušal sem ji pomagati. Zato sem rekel: »Škoda bi je bilo, če bi jo ubili. Tako lepa je, ustvarjena moškimi v užitek in veselje.«

»Če bo zanj postal preveč nevarno, jo bomo poklicali sem in jo poslali nekam v Nemčijo, kjer te bo počakala do konca vojne. Lahko se pa tudi poroči s kom drugim, saj veš, kakšne so ženske: če te ni zraven vsak dan, je že narobe.«

Spomnil sem se, da je postal mi je po njej dolgčas, čeprav sem jo začel že zanemarjati.

312

»Da ti bo lepše, te bomo seznanili z dvema drugima. Prek njiju nam boš pošiljal poročila, ker jih je prek Irene že nevarno pošiljati. Pa tudi Mariborčan ne sme več prenašati papirjev, ker bi ga utegnili onemogočiti, prek njega pa bi tudi tebe lahko prijeli. Menda veš, kako te imajo zadnje čase zaradi tistih aretacij in sramote s terenci v železnicah? Lahko bi ti očitali, da si tudi ti imel med svojimi najozojimi sodelavci našega človeka...«

Torej, ti dve ženski živita na robu mesta pod Pohorjem, lahko boš zahajal k njima, kadar boš hotel, samo malo daleč bo in pazi se boš moral naših patrolj. Mojo pošto moraš vsakokrat, takoj ko jo prebereš in si zapomniš vsebino, uničiti. Opraviš svoje še pri ženskah in izgineš. Mariborčanu pa pristrizi peroti. Zdej je on tebi podrejen tudi dejansko, ne samo gledano s partizanske strani.«

Proti jutru me je osebno peljal najprej k eni, nato pa še k drugi, in me predstavil. Obe sta bili čedni, kar me je zelo veselilo. Kot nalašč je bila ena posebno velika in močna, nekaj let starejša od mene, drugače uradnica v neki tovarni in pa brez moža. Torej je prav taka, ki sem si jo želel, ker sem majhen in še razmeroma mlad. Živela je sama, imela je majhnega otroka z nekim vojakom, ki se je že ob začetku vojne potepel kdovekam. Pač žrtev navdušenja ob prihodu Nemcev v Maribor...

Druga pa je bila drobno, suho bitje, manjša od mene, z modrimi kolobarji okoli oči, prava podoba jetične lepote, že napol mrtva, toda strastna in pokvarjena do dna duše. Ko sva ostala sama, sem ji omenil svoje želje, in takoj je bila za to. Pri njej me je navdajal občutek divje moči in velikosti. Tako imenitno se nisem že dolgo imel in sklenil sem priti tja še večkrat. Kako je lahko dobiti žensko, sem mislil, prej pa sem se toliko mučil in napravil toliko mladih dni...

313

Vrnil sem se k svojim tolovajem in začeli smo vse znova. Ujeli smo neko deklino, ki je prišla na Pohorje, ker jo je doma postalo strah pred aretacijo. Navidez sem jo poznal že od prej, ko je menda nekoč po neklih opravih prišla na Pohorje in sem jo srečal na neki kmetiji. Če se prav spominjam, je tedaj nismo zgrabili, ker je bilo prisotnih preveč ljudi. Razen tega nam je obljubila, da se pride in da bo zbirala za nas podatke. Upal sem, da pripelje s seboj in tako spravi v naše roke še več ljudi, povrh pa je bila tudi čedna. Prav nič ne bi škodovalo, če bi se z njo malo poigral, kot se je pred menoj z eno izmed njej podobnih Mariborčan. Samo da jaz ne bi mogel z njo ravnati tako okrutno, kot je ta poklicni morilec.

Torej zdaj, ko smo jo ujeli že drugič, sem jo odpeljal s seboj. Komaj nekaj ur pred njenim prihodom sem dobil novega pomočnika. Kar sam je prišel in povedal, kdo ga pošilja. Slutil sem, da mi ga pošiljajo zaradi nadzorstva. Na videz je bil fant miren in tih, kasneje pa sem spoznal, da je krvoločan kot dihur, ki več podavi, kot more pojesti.

Kako naj se lotim deklin, da dosežem svoj namen, sem premišljeval, ko smo jo gnali proti našemu brlogu. Začel sem ji groziti, da bi jo čim bolj prestrašil. Novi me je divje gledal in se pred deklino igral s svojim nožem.

Babnica pa je bila trmasta in trdoživa kot mačka. Takih sem malo videl in moram priznati, da mi je bila prav zaradi tega vedno bolj všeč. Bila je tip zdrave, jedrnat deklin, kakršnih je na Štajerskem mnogo, dosti izobražena, pametna in odločna. Najprej se mi je zdelo, da sem ji všeč, ko pa sem jo aretiral, me je gledala divje kot levi razbojnik s križa. Tisti hip sem se zavedel, da sem pogorel in da je ne bom dobil drugače kot s silo. Tega pa nisem hotel, ker ne bi imel nobenega užitka. Če jo

314

spustim, me bodo pajdaši gledali postrani, povrh pa me lahko še izda. Zato sem sklenil, da jo prepustim njim, naj naredijo z njo, kar hočejo, nazadnje pa jo bom dal novemu, naj obračuna z njo.

Pri njej pa sem naletel na odpor, kakršnega nisem še nikoli doživel. Osramotila me je, se mi rogala, sklicevala se je na svoje zveze s terenci, pripovedovala, da pozna nešteto ljudi, in podobno. Nisem ji sicer preveč verjel, pajdašem so se svetile oči ob misli, koliko podatkov bodo lahko poslali gestapu. Poskusili smo vse, da bi ji razvezali jezik, pa vse zaman. Končno sem se s pajdaši umaknil proč na posvetovanje. Škoda bi bilo izpustiti redko priložnost, da zvedo važne podatke o mariborski organizaciji, so vztrajali pajdaši. Mene je pekla sramota, ki sem jo doživel, ko me je udarila, bal sem se pajdašev in se zavedal, da deklina že preveč ve o nas in bi nas lahko pogubila, če bi jo spustili.

Nenadoma je novi rekel:

»Zdi se mi, da nekdo teče po hosti. Da nam ni ušla?«

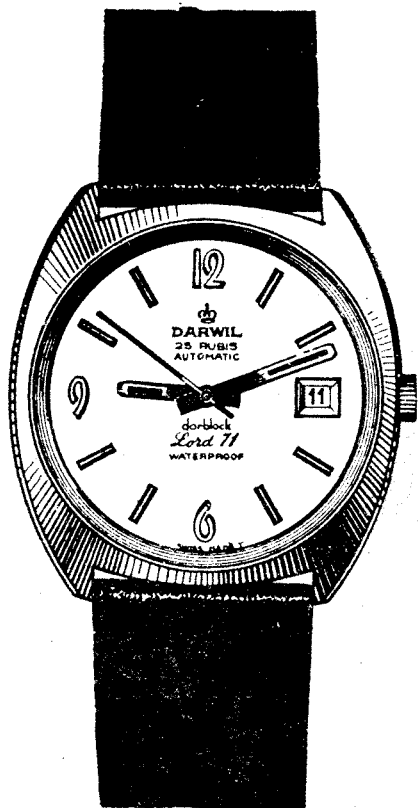
Stekli smo gledat. In res, drevo, kjer je bila privezana, je bilo prazno, na njem so visele vezi. Planili smo za njo, tekli na vso moč, toda zaman. Izginila je v obširnih gozdovih kot kača. Najraje bi bil tistega, ki jo je privezal, pri priči ustrelil, tako sem bil jezen nanj in na vse. Krivec me je potuhnjeno gledal in pričakoval izbruh jeze. Nihče mi ne bi zameril, če bi ga pokončal, gestapo še najmanj. Toda premislil sem si. Začel sem razmišljati, kaj zdaj.

»Šla bo in vse povedala svojim,« je rekel Mariborčan. »Najbolje bo, če takoj zahtevamo, naj jo v Mariboru zapro.«

»Če bo sploh šla domov?« sem ugibal.

Biseri proizvodnje

DARWIL

Lord 71 Lady 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši pri urah DARWIL – vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem elegancie in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK. ženska moda 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL – TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

»Modna konfekcija

»KRIM«

Obiščite prodajalne modne konfekcije »KRIM« v Ljubljani, Kranju, Celju, Mariboru, Novem mestu, Postojni, Ajdovščini in Piranu.

Na zalogi imamo modno konfekcijo za moške, ženske in otroke. Pridite – neobvezno si oglejte naše prodajalne in prepričajte se za kvaliteto naših izdelkov in vsega kar nudimo cenjenim potrošnikom.

HIGIENSKA
PAPIRNA KONFEKCIJA

Taloma

Sladkogorsku
SLADKI VRH

Tekmovanje harmonikarjev na Pokliuki

V nedeljo, 11. oktobra ob 10. uri bo pri gostišču »Ob tabornem ognju« na Goreljku na Pokljuki že tretje tekmovanje harmonikarjev. Do zdaj se je prijavilo že 36 udeležencev, starejših od 45 let, med njimi tudi tri ženske. Zato prireditveni odbor ne bo sprejemal več prijav, razen če se prijavi kdo, ki je starejši od 80 let. Verjetno bodo prišli tudi Korošci in beneški Slovenci.

Prireditev je precejšnjega kulturnega pomena, pomeni pa tudi veliko zanimivost za turiste. Godci bodo nastopili z narodnimi in partizanskimi pesmimi. Za partizanske pesmi je pokrovitelj odbor Prešernove brigade, ki ga zastopa Karel Leskovec. Pokrovitelj nasploh pa je direktor hotela Ljubljana-transporta z Bleda, tovariš Jordan. Predsednik žirije je Dušan Porenta.

Pogoji tekmovanja so naslednji:

— Diatonična (stara) harmonika

— Lastne moderne skladbe ne pridejo v poštev

— Če je le mogoče, naj bodo nastopajoči v narodnih nošah, in sicer iz kraja, odkoder izvira pesem, ki jo bodo igrali

— Pevska spremljava ni dovoljena, razen izven konkurence.

Zaradi cestnih del med Gorjami iz Zatrnikom bo najbrž dostop z avtomobili možen le prek Bohinja (Bitnje–Jereka–Pokljuka). Prireditveni odbor pa je prosil graditelje, da bi na dan tekmovanja kljub gradnji omogočili promet tudi z Bleda prek Gorij.

misura

najmanjši pralni stroj. Posebno prikladen, če je pomanjkanje prostora, z veliko kapaciteto pranja do 3 kg perila.

Vse informacije pri ...

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

TELEFON komerc., uprava in računovodstvo
h. c. 320-855, skladišče 57-490, 57-498

vitka linija -
linija zdravja

JOGURT
ne redi

LJUBLJANSKI
MILKARNE

Terezija Hace:

Dogodki, ki se jih najbolj spominjam

Maja, junija in julija 1942 je bila osvobodena večina Loške doline. Dan za dnem je bilo nad našimi kraji slišati brnenje letal, ponoči pa tudi streljanje. Partizani so prav v teh dneh večkrat napadli sovražni postojanki v Novi vasi na Blokah in hrvaškem Prezidu.

Zenske smo takrat pridno pletle nogavice in zbirale hrano za partizane. Vsaka hiša je morala oddati točno določeno količino mleka; odvisno od tega, koliko krav so imeli v hlevu. Vsak dan so prišli s konji ponj in ga odvažali v partizanska taborišča. Čeprav je bila naša dolina osvobodjena, sta se na Klancih in pri Varhu stalno zadrževali partizanski četi — zaradi morebitnega poskusa vdora fašistov iz Cerkniške doline. Vsak dan smo jim nosile kuhano hrano. Že takrat se je videlo, katere hiše rade dajejo hrano za partizane in katere z jezo. »Kaj se je treba upirati Italijanom, ki imajo na milijone vojakov in ki lahko v enem mesecu polovijo vse partizane,« so govorili nevedneži in bojazljivci.

Bilo je konec julija, večina je bila neznanca in kmetje so že kosili po senožitih. Zita so zorela in obetala se je dobra žetev. V Loško dolino so vdrla dolge kolone italijanskih kamionov, polnih vojaštva. Za njim so se valili taki in topovi. Kaj bo? so se ljudje strahoma vpraševali. Tudi našo Podcerkev so obkrožili, od Dan je bilo še slišati strele in okrog nas se ter sosedove hiše je bilo nena doma polno vojakov. V rokah so držali puške, brzostrelke in mitraloze. S spodnjega konca vasi smo zaslišali strele. Pozneje so nam povedali, da so pobijali domačine ob bivšem Urhovem hlevu in žagi. Stric, ki je bil sedem let vojak in imel štiri kolajne, je škripal z zobmi in godrnjal: »Poštene ljudi pobijajo, prekleto barabe!« Stric je že aprila leta 1941 stikal po zapuščenih bunkarjih in si nabral kar čedno zalogo pušk in streliva. »Če to najdejo, je po nas,« sem mu dejala. Oče in mati, ki sta bila že stara, sta sedela v kuhinji in z grozo v očeh opazovala početje podivjanih tujcev.

Skoz kuhinjsko okno sem videla, da ženejo vojaki za našim vrhom vaščana Franca Strleta-Rihtarčka. Počasi je stopal in ni bil zvezan. Ustavili so se nad našo hišo pod lipo in mu dali cigareto. Nekaj so ga vprašali, potem pa so krenili proti Kočevarjev ogradni. Vzela sem otroka v naročje in odšla za vogal hiše. Zanimalo me je, kaj bodo storili. Ko so prišli do ograde, ki meji na našo zemljo, se je Strle obrnil. Tedaj so se oglasili streli in Rihtarček se je zgrudil. Vojaki — trije so bili — so se obrnili in odšli po Ulaki proti vasi. Zajokala sem. Pokojni Franc in moj mož sta bila dolgoletna prijatelja, čeprav je bil Strle dvanajst let starejši. Oba sta bila leta 1936 občinska odbornika. Ko so Strleta avgusta 1941 sprejeli v partijo, sta bila poleg tudi Franc Popit-Jokl in Ivan Novak-Očka.

Tisti dan so fašisti v vasi ustrelili se naslednje: gostilničarja Blaževiča, Marjana Paternosta, Jožefa Haceta, gostilničarja Franca Mlakarja in Adolfa Turšiča. Vaščani si niso upali po ustreljene svojce. Tako je prišla Franciška Strle z otroki in vozičkom po ubitega moža šele naslednje jutro.

Naš oče je skopal na pokopališču pri cerkvi sv. Martina veliko jamo, pripravil šest krst in jih položil po dve in dve vzporedno. Tudi pokopal jih je sam. Pokojni Tone Pavlič je uro pred streljanjem zbežal v gozd. Tudi druge je nagovarjal, naj gredo z njim.

Do 15. avgusta 1942 skoraj ni bilo dneva, da bi ne slišali streljanja. Nasprotniki partizanov so celo govorili, da so le-ti popolnoma uničeni. Ko pa so bile v začetku septembra leta 1942 napadene italijanske postojanke v dolini, so se ljudje lahko prepričali, da partizanstvo še zdaleč ni uničeno.

Drugi dan po napadu me je prišel iskat karabinjer, ki je znal slovenski, in me z bolnim otrokom odgnal v Stari trg na fašistično milico. Obdolžili so me, da sem okrog gradu Snežnik trosila letake. Videl me je neki belogardist iz Smarate, ki me je tudi lovil, a sem bila hitrejša. V gozd si pa ni upal za meno! »H grajskemu vrtnarju in čebelarju sem šla po med za bolnega otroka,« sem dejala karabinjerju. »Otroka, domov, ti pa se takoj vrni!« je zakričal name. Hitro sem odnesla otroka domov in ga dala očetu. »V gozd moram,« sem mu še dejala.

Blizu Grajšovke sem srečala partizansko patruljo: Vidica, Lojza Mulca, Ivana Petriča in Matjonevega iz Pudoba. Povedal so mi, da je četa v Otrobovcu. Pot do tja sem dobro poznala, saj sem še kot otrok z bratom Jožetom vozila na Babno polico hlode z Otrobovca v četi sem najprej srečala domačinki Smiljko in Dašo, ki sta ravno kuhali večerjo. Tudi druge partizane-domačine sem dobro poznala in sem se v novo okolje kaj hitro zživela. Čez nekaj dni so mi od doma poslali tudi gozarje in primerno obleko. Ker me ni bilo v Stari trg, je popoldne prišla v Podcerkev četa italijanskih vojakov. »Verjetno je skočila v potok Obrh,« jim je dejala moževa sestra Tinca. Bajle so me dve uri iskali po vodi. Ko so se praznih rok vrnili, so vzeli obe kravi, več rjuh in tudi mojo poročno obleko.

V četi, ki se je zadrževala na snežniškem pogorju, sem opravljala delo kuharice. Z menojo so bili vsi zelo prijazni. Posebno dobro se spominjam komandirja čete Viktorja Kraševca, komisarja Jožeta Kopitarja-Gregorja, njegove žene Marjance in komandanta bataljona Lada Mavserja-Ronka.

»Reza, v tehniki za Knežkim vrhom — vodi jo tvoj brat Gerik — potrebujemo zanesljivo žensko,« mi je nekega dne rekel domačin Lojze Mlakar-Ljubo. Kmalu zatem sem se poslovala. V tehniki, kamor sem prišla, smo razmnoževali letake. »Slovenskega poročevalca,« »Našo ženo« in podobno gradivo. Kuhala sem in pomagala pri tehničnih delih. Poleg mojega brata so bili v tehniki še Franc Mlakar-Stefan s Knežje njive, Živko iz Pudoba in Franc Bobnar iz Cerknice. Pozneje se nam je pridružil še Ljubljancan Lado Kozak. »Kako lepo bo, ko ne bo več vojne,« je vedno govoril. Razmnoženo gradivo smo potem dajali raznim partizanskim enotam in med njimi tudi kurirjem za Poljanami, kjer sta bila Franc Kordiš in Tone Zigmund iz Vrhnike.

Zaradi varnosti smo za Črnim vrhom naredili še eno barako. De-

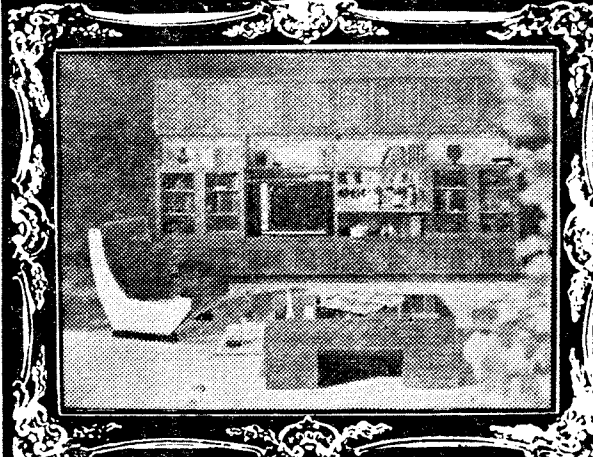
set noči smo nosili po strminah težke deske. Moški so robantili v vseh mogočih jezikih in preklinjali bele in Italijane. Jaz pa sem mislila na otroka, ki sem ga pustila doma. Da se mu ni kaj zgodilo? sem se v strahu spraševala.

Januarja 1943 je prišla v naše kraje Šercerjeva brigada. V visokem snegu smo se napotili na Travno goro. Vodil nas je takratni okrožni sekretar Ivan Fajdiga. Tovariš Živko, ki je imel kostno jetiko, je bil zaradi napora obupan. Zaostajal je za nami, potegnil pištolo in se pod neko smreko ustrelil. Hudo nam je bilo! Njegove gojzdarje in nahrbtnik so kurirji dali meni, ki sem bila od vseh najslabše oblečena in obuta. Nadaljevali smo pot proti Travnici. Le malo je manjkalo, da nisem obupala. Opomogla sem si šele, ko mi je Ivan Fajdiga ponudil iz čutarice malo mleka. Na Travnici smo dobili ribniške terence, med njimi je bil Matija Maležič.

Bilo je zadnji dan leta 1944. Notranjska je bila že od leta 1943 osvobodjena, samo tu in tam so vanjo vdrla Nemci in domobranci. Pri sosedu Vidmarju je bila kurirska postaja, ki je imela celo telefon in je bila povezana s komando mesta Lož v Pudobi. Vodil jo je Kmetek iz Blok. Bilo je okoli 18. ure zvečer in otroka sem spravljala ravno v posteljo. V vežo so stopili neznani oboroženi moški. Vprašali so po moževi sestri Veri, ki je bila znana mladinska aktivistka.

Nisem odgovorila. Eden izmed neznancev, ki je imel okoli vratu obešeno brzostrelko, je kar pihal od jeze. Takoj sem opazila, da ni partizan, čeprav je bil oblečen v partizansko obleko in imel zvezdo na kapi. Na zapečku sta sedela stric in nečak. Z otrokoma sem odšla v sosednjo sobo, da bi skočila skozi okno. Pod oknom so stali oboroženi neznanci in morala sem se vrniti v kuhinjo. Eden izmed njih mi je rekel, naj odložim otroka in grem pred hišo, da bi se nekaj pogovorila. Nisem ga ubogala, je otroka sem še tesneje stiskala k sebi. Neznanci so na vogalu naše hiše še pritisnili znamenje »črne roke« in z brzostrelkami, pripravljeni na strel, stekli navzdol po vasi. Kmalu se je slišalo streljanje. Drugo jutro smo zvedeli, da so v Mlakarjevi hiši sredi vasi ustrelili Franciško Hace. Njen sin Vinko je skočil s puško v roki za njimi, a so tudi njega ustrelili. Takrat so ubili tudi Vinkovo zaročenko, primorsko partizanko, in Ludvika Gregoriča, ki se je bil kot kurir štirinajste divizije dan poprej vrnil s Stajerskega. Žalosten je bil ta novoletni dan leta 1945 v Podcerkvi!

Meseca marca 1945 je prišel k nam okrožni sekretar Lojze Mlakar-Ljubo in mi naročil, naj grem v Črnomelj. Obiskal me je tudi domačin Janez Hribar, komisar korpusa, in mi prigovarjal: »Pojdi, zaradi varnosti otrok pojdi!« S težkim srcem sem se poslovila od doma. V Zagradcu pri Črnomlju nas je čakalo letalo, in odpeljali smo se v Bari, kjer je bila partizanska baza. Tam sem z otrokom dočkala konec vojne.

BREST POKIŠTVO dnevna soba

cerknica jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

CLAUDIA

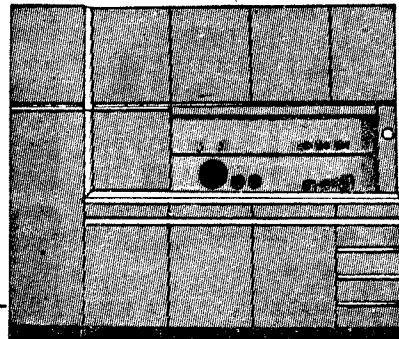
Z VARČEVANJEM PRI

KB
LJUBLJANA

DO
IZPOLNENIH
ŽELJA

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

MIZARSTVO TRNOVO

LJUBLJANA, TRNOVSKI PRISTAN 20 a

VAM NUDI:

POHIŠTVO — OPREMO — OKNA — VRATA
OPRAVI:
MONTAŽNA DELA
VABI K SODELOVANJU:
MIZARJE — DELAVCE ZA PREDELAVO LESA

*če gradite
pazite na stroške!*

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX« LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

Naš gost Giovanni Cucco – Ivan

Naša vseljudska osvobodilna in protifašistična vojna je kaj hitro postala tudi mednarodna. Kot taka je postala privlačen zgled za mnoge tuje narode, predvsem v naši sosesčini. Sprva so se nam pridruževali redki tujci, kasneje skupine, nato pa se je marsikje partizansko gibanje močno razširilo. Ti posamezniki so bili včasih že pred vojno protifašisti, prisilno so jih vtaknili v vojaško sukunjo in poslali k nam, da bi sodelovali v zatiranju našega ljudstva. Včasih pa so izredno pametni posamezniki pri nas spoznali, kaj hočemo in kaj jim je potrebno narediti da bi pomagali tudi svojim narodom.

Eden izmed takih je tudi naš gost Giovanni Cucco-Ivan, ki se je pojavil pri nas konec septembra, da bi obiskal kraje, kjer se je bojeval, pa tudi da bi našel bojne tovariše. Polnih petindvajset let je hrepenel po snidenju, toda šele lani so mu dali potni list. Z njim je bilo nekako tako kot s pokojnim Biagom Pintom-Blazem, ki tudi ni dolgo dobil potnega lista. Cucco je zamen pisaril v Jugoslavijo, na številna pisma ni dobil odgovora. Brez dvoma za to pri nas nismo krivi... Zdaj pa je sedel na ladjo, nato pa na vlak in se pripeljal k nam.

Giovanni Cucco je bil rojen leta 1914 v revni vasi, 34 km oddaljeni od Cagliarija na Sardiniji kot kmečki sin. Leta 1935 so ga vpoklicali v italijansko vojsko. Služil je na Sardiniji, nekaj časa je bil tudi v Benetkah. Začela se je vojna v Etiopiji in Španiji in vojakov niso pustili domov. Leta 1939 je dezeriral in se nekaj časa skrival, potem pa so ga ujeli in obsodili na tri leta zapora.

V vojski se je izuril za minometalca, znal je tudi ravnati s topovi in težkimi mitraljezi. Toda konec 1941 so ga poslali v Jugoslavijo kot pešaka. Znašel se je v Metliki, kjer je opravljal službo pri vzhodih v mesto. Kaj hitro se je seznanil s številnimi domačini, zlasti s kmeti iz okoliških vasi. Marsikdaj je zamizal na eno oko, kadar se je le dalo. Po svojih močeh je pomagal vsakomur. Mnogi kmetje in zlasti njihove žene niso smeli v Metliko v trgovino. Cucco pa je kot vojak smel. Kupil je kar so potrebovali in jim potreščine izročil kje v kaki korusi. Tako je šlo čez blok skozi njegove roke včasih tudi po več tisoč cigaret ali tudi po 50 kg soli. Po takih količinah je Cucco sklepal, da marsikaj od tega dobijo tudi partizani, toda temu ni

nasprotoval, saj je fašizem sovražil.

Zakaj in kdaj je zasovražil fašizem, morda niti sam dobro ne ve. Vsekakor pa mu ni bilo všeč, ko so fašisti zatirali svobodo govora, tiska in združevanja, ker so živeli zaradi priprav na vojno na Sardiniji v nepopisni revščini in ker je moral biti vojak. Tako revni so bili v njegovi vasi, da je moral delavec delati en dan za kilogram moke...

Sam bi naredil veliko manj za Belokranjce, če mu pri tem ne bi pomagal neki poročnik finančne straže. Ta je imel možnosti tudi za drugačne usluge domačinom, predvsem pa je lahko nekaterim priskrbel dovolilnice. Počasi se je glas o dobrem vojaku na metliškem bloku razširil daleč okoli. Toda kljub temu je Cucco tudi pri svojih nadrejenih užival zaupanje in veljal za dobrega vojaka. Zaradi tega so ga leta 1942 pustili celo na desetdnevni dopust. Toda vrnil se je šele čez en mesec. Prijatelji na vojaški komandi v njegovem kraju pa mu je pomagal s tem, da je na njegovo potno dovoljenje pritisnil toliko žigov, da je vsak datum postal nečitljiv.

Ko se je Cucco vrnil v Metliko, so ga nemudoma razorožili. Toda

rešilo ga je nečitljivo potno dovoljenje in vešči zagovor. Trdil je, da se ni mogel vrniti zaradi bojev na morju, ko so Angleži potopili nekaj ladij med Sardinijo in celino.

Polkovnik, komandant, je jezno raztrgal potno dovoljenje, toda Cucu že obsojen zaradi dezertiranja, njegovega dopusta ni odpustil. S sedmimi vojaki ga je poslal v bunker pri Dobravicih. Ta bunker je bil med italijanskimi vojaki na slabem glasu zaradi pogostih partizanskih napadov. Partizani so že enkrat ali dvakrat pobili vso posadko. Zato so vojaki imenovali ta bunker »bunker smrti«.

Tudi vojaki, ki so šli z njim v ta bunker, so bili sami izbranci, oziroma taki, ki so že kaj zagrešili. Zato so to dolžnost razumeli kot smrtno obsodbo. Ko so prišli v bunker, jim je Cucco ukazal, naj zakurijo ogenj, sam pa se je podal v Dobravice. Zdaj so vojaki mislili, da je znorel... Toda v vasi je Cucco takoj našel številne znanke, ki so ga poznali še iz Metlike. Prinesel jim je tudi poln nahrbtnik cigaret.

Otvorjen z žganjem in vinom se je vrnil v bunker. Vojaki so se še bolj čudili, začeli so tudi piti. Domačini pa so si ogledali bunker in Cucco je istega dne odšel z njimi še enkrat v vas. Pijane vojake je poslal spat, sam pa je v družbi s prijateljem Graciosom pil do jutra in prigrizoval klobase. Nihče ni stražil. Partizanov se Cucco ni bal, ponoči pa bunkerja in posadke ni nihče upal nadzirati. Naslednjega dne je Cucco odšel v vas že skupaj s Graciosom. Spet sta jedla in pila po vasi.

Čez nekaj dni je prišel poročnik obmejne straže in se čudil, kako da so še vedno živi in da jih partizani sploh niso napadli. Cucco je povedal, kako so bile prejšnje posadke surove do domačinov in kako so vojaki kradli, on pa da vse plača in pomaga, kjer more. Kljub temu pa so Cucca in njegove vojake umaknili v večji bunker. Zdaj je bilo vojakom že žal za pijačo in lagodnim življenjem.

Za božič se je Cucco ponudil, da bo preskrbel za vojake vino in žganje. Sam poročnik mu je dal za nakup 500 lir. Otvorjen s čutaricami je zvečer šel Cucco v Dobravice. V neki hiši so plesali. Gospodinja ga je povabila noter. Ko pa je začel siliti v druge hiše, mu je začela braniti. Zbala se je, da bi naletel na partizane, ki bi ga utegnili zaradi nesporazuma tudi ustreliti. Toda kljub temu je šel in naletel na partizanskega stražarja. Ta ga je ustavil. Od daleč je stražarju povedal, da je italijanski vojak in kako mu je ime. Stražar je zanj že vedel, pustil ga je dalje. Stražarju je potem dal zavojček cigaret in ga nagovarjal, naj gre v hišo, saj ne bo semkaj nobenega italijanskega vojaka. Toda stražar je bil discipliniran in ga ni ubogal.

V neki hiši je naletel na borce Tomšičeve brigade in Vzhodno-dolenjskega odreda. Ti so naperili nanj puške, toda ko jim je povedal, kdo je, so ga povabili naj sede. Z njimi je pil, jim dal tri bombe, prepevali so družno »Bandiera rossa«.

Ko se je vračal v postojanko, je bila že trda tema. Prinesel je toliko pijače, da se je vsa posadka pošteno napila, ljudje pa za vino niso hoteli denarja. Spet vojaki in poročnik niso mogli verjeti, da se je živ vrnil.

Odslej se je vsako noč sestajal s partizani in jim prinašal razna darila, zanje je kradel tudi orožje in strelivo. Nekoč je odnesel v Metliko precej letakov v italijansčini in jih raztrosil po vojašnicah in po cestah.

Ta njegova dejavnost pa ni ostala dolgo skrita. Najbrž je prišlo kaj na nos tudi belogardistom. Nekega dne, ko je nesel iz Metlike poln nahrbtnik, ga je ustavil sam komandant metliških belogardistov z dvema spremiljevalcema. Hoteli so vedeti, kaj ima v nahrbtniku in kam nese. Upri se je takemu postopku in potegnil celo pištolo. Tako se je znebil belogardistov. Toda ko so se ti vrnili v Metliko, so ga nemudoma zatožili.

Tudi Cucco je slutil, kaj se mu utegne pripetiti. Zato je pobral iz radijskega sprejemnika elektrone in jih razbil ter razmetal po grmovju. Dežurnemu pri telefonskem aparatu pa je naročil, naj ga pokliče, če bodo telefonirali iz Metlike.

Ni bilo treba dolgo čakati. Na drugi strani žice je bil razvpiti fašistični kapetan, znan kot požigalec številnih vasi. Cucco ni povedal, kdo je, izdajal pa se je za dežurnega posadke.

Kapetan je zahteval, naj Cucco nemudoma razorožijo, aretirajo in pripeljejo v Metliko. Tedaj pa je Cucco povedal, kdo je. Kapetan se je trenutno zmedel, nato pa se je skušal zmazati, češ da se je šel in da naj pride Cucco sam v Metliko, kjer ga čaka potno dovoljenje za dopust. Zdaj mu je Cucco zabrusil, naj take pravljice raje pripoveduje svoji stari materi. Kapetan je poklical na telefon polkovnika Loddija, ki mu je ponovil glede dopusta. Cucco mu je spet zabrusil nekaj ostrih, nakar se je polkovnik razjezil in mu začel groziti, da pridejo sami ponj. Cucco mu je odvrnil, da se tega ne boji, ker so okoli Metlike tisoči partizanov, zato posadka ne upa iz mesta. Potem mu je povedal še nekaj krepkih in spustil slušalko. Ko je prišel iz bunkerja, pa je vzel v roke sekuro in posekal vse telefonske žice. Kmalu zatem je pripeljal mimo vlak in spet so ga vabili v Metliko. Izgovoril se je, da pojde naslednje jutro...

Toda vedel je, kaj mu grozi. Zato je na lastno pest ukazal svojim podrejenim, naj se oborožijo do zob, ker bodo ponoči v »bunkerju smrti«. Vzeli so težki mitraljez, mitraljez, lahki minomet, 30.000 nabojev, bombe in puške ter šli. Ko so zasedli položaje, je Cucco odšel v vasi in se tam dogovoril s partizani, da pridejo in razorožijo posadko.

Peljal jih je sam Cucco. Brez odpora so presenečeni vojaki izročili orožje. Cucco pa je oddal nekaj rafalov na bunker, da bi bilo videti kot da so se upirali. Kljub temu so kasneje vse vojake razen Graciosi, ki je skupaj s Cuccom odšel s partizani, zaprli in jim sodili.

Cucco pa je postal borec Tomšičeve brigade. To se je zgodilo januarja 1943. Z njo se je udeležil številnih bojev. Kasneje je postal komandant 4. bataljona Sercejeve brigade. Pred odhodom 14. divizije na Štajersko je zbolel in ostal v Beli krajini. Ko je ozdravel, je postal instruktor za streljanje z minometi pri 7. korpusu. Prve dni maja pa so ga poslali prek Bosne v Italijo, da bi tam koristil pri organizaciji partizanstva. V Drvar je prišel prav tedaj, ko so ga napadli Nemci.

Na Visu je pozdravil tovariša Tita, ki se je spustil z njim v pogovor. Zanimal se je, kdo je in odkod. Kasneje sta se srečala spet v Bariju. Iz Barija je Cucco odpotoval na Sardinijo, ki so jo tedaj že osvobodili Angleži in Američani. Ko je prišel tja, je zvedel, da so njegovo ženo imeli po njegovem pobegu k partizanom več mesecev v zaporu in da so oropali kmetijo. Tedaj so mu sicer veliko vrnili, toda marsičesa ne. Italijanske oblasti so mu očitale še dolgo izdajstvo.

Takoj ko se je vrnil, se je vključil v KP Italije. V prvih povojnih letih, ko je bila Italija na pragu državljanske vojne, so ga spet zaprli in obsodili na dve leti zaporu.

Po vojni se mu je rodilo šest otrok, dva sinova in štiri hčerke. Njihova imena: Josip in Tito (po Josipu Brozu-Titu), Dunja (po neki partizanki), Jovanka (po Jovanki Broz), Vladimira (po Leninu). Samo ena hči, Carmmineta, nima torej »političnega imena«.

Giovani Cucco je ostal preprost kmet, ki se mu je šele zadnja leta začelo goditi malo bolje. Če ima srečo, pridelja 500 hl vina. Za to je treba trdo delati, z izkupičkom pa je treba živeti bolj skromno, saj na Sardiniji pri proizvodnji vina ni dosti dražje kot 100 lir za liter.

MP

Zbiranje sredstev za spomenik prvemu slovenskemu generalu

Akademski slikar Sigulin iz Ljubljane je že končal kiparska dela na spomeniku generala Maistra in je zdaj kip v rokah livarja. Predvidevajo, da bo odkritje spomenika zadnjo nedeljo v oktobru. Spomenik bodo postavili na Trgu talcev. Podstavek bo visok 1,20 m, sam kip pa 2,30 m. Stroški za ta dela bodo predvidoma znašala okrog 12 milijonov Sdin.

Odbor za postavitve spomenika je poslal delovnim organizacijam širom po Sloveniji 800 prošenj za denarni prispevek. Doslej je denar prispevalo okrog 50 delovnih organizacij, društev in posameznikov. Nekatera podjetja so prošnjo zavrnila, češ da so v težavnem finančnem položaju. To nedvomno drži; toda v Kamniku pravijo, da bi bili zadovoljni, če bi vsako podjetje nakazalo 100 novih dinarjev. Za primer naj povem, da je republiški sekretariat za finance na prošnjo odgovoril sledeče:

»Na vašo zgoraj omenjeno prošnjo, s katero prosite za finančno

pomoč pri postavitvi spomenika generalu Maistru v Kamniku, sporočamo, da naš sekretariat ne razpolaga z nikakršnimi sredstvi za take in podobne namene, zato vaši prošnji ne moremo ugoditi.«

Podobno so odgovorili gospodarska zbornica SRS, Ljubljana-transport in še nekatera druga močna podjetja. Zavod za transfuzijo krvi pa je nakazal 10.000 Sdin. Lep odnos do postavitve spomenika so pokazali nekateri upokojeanci. Tako je Simon Gregorčič iz Divosela pri Gospiću, ki že trideset let živi v Sloveniji, izročil odboru za postavitve spomenika generalu Maistru 50.000 Sdin z besedami:

»Moj oče je imel deset otrok. Štirje bratje smo bili v partizanih. Eden je bil komandant brigade v 16. vojvodinski diviziji, drugi pa komandant bataljona. Prva dva brata sta padla v borbi, tri sestre, očeta in mamu so mi ubili ustaši, zato znam ceniti borce za domovino. Jaz sem bil komandir minerske čete v Južno primorskem odredu in sem se

boril ramo ob ramo s slovenskimi partizani. Odboru za postavitve spomenika generalu Maistru želim, da bi uspešno opravil svojo dolžnost.«

Tudi občinske organizacije borcev za severno mejo, ki so materialno zelo šibke, nakazujejo svoje prispevke. Tako so doslej že nakazale denar organizacije iz Sevnice, Novega mesta, Trziča, Maribora, Brežic, Raven na Korškem, Ljutomeru, Žalca, Slovenske Bistrice in Šmarje pri Jelšah.

Ko to poročam, lahko rečem, da je zelo slab odmev z Gorenjske, od koder so prispele le tri nakaznice, in to Splošno gradbeno podjetje »Tehnika« iz Škofje Loke (50.000 Sdin) Kokre, Kranj (20.000 Sdin) in občinske organizacije borcev za severno mejo iz Trziča (34.000 Sdin).

Tovariš Vinko Gobec, predsednik skupščine občine Kamnik, je poslal vsem predsednikom občinskih skupščin pismo naslednje vsebine:

»Skupščina občine Kamnik je v sodelovanju s skupščino občine Maribor in s predstavnikoma Maistrovih borcev ustanovila pripravljalni odbor za postavitve spomenika generalu Rudolfu Maistru. Vojanovu borcu za severno mejo 1918/1919.

Tehnične priprave za slovesnost, ki bo 25. oktobra 1970 v Kamniku, potekajo v redu. Republiška konferenca SZDL je sprejela odkritje spomenika v program praznovanja Slovenije, ker to ni pomembno samo za Kamnik, kjer je bil general rojen, in za Maribor, kjer je general služboval, temveč ima akcija širši pomen. Zgodovinarji bodo prej ali slej ovrednotili prispevek generala Maistra za našo nacionalno zgodovino...«

V Kamniku predvidevajo, da bo na slovesnosti ob odkritju sodelovalo 300 pevcev šolske mladine; najstarejše slovensko pevsko društvo Lira iz Kamnika bo zapelo Maistrove pesmi, saj je bil general tudi pesnik, sodelovala pa bo častna četa vojakov JLA in narodne noše. V častno predsedstvo so v soglasju z mejnimi občinami izvolili vidne javne družbeno politične in kulturne delavce, za predsednika častnega predsedstva pa so izbrali tovariša Franca Leskoška.

Odbor za postavitve spomenika generalu Maistru sporoča, naj delovne in druge organizacije ter posamezniki svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun 5014-8-135, odbor za postavitve spomenika generalu Maistru v Kamniku.

JOZE VIDIC

GOSTINSKO PODJETJE

»ISTRA«

LJUBLJANA, ulica Moše Pijade 28

priporoča

obisk gostišča »Istra« in »Resljev hram«.

Nudimo vam bogato izbiro raznovrstnih pijač in jedil. Za cenjeni obisk in naklonjenost se priporočajo delovni kolektiv.

TAMIZ

OBRATNO PODJETJE
MENGEŠ

– ključavničarstvo
– mizarstvo
– pasarstvo

Vsa obrtna dela spadajoča v te stroke opravljamo solidno in se za cenjena naročila priporočamo. Prepričajte se v naše usluge!

Politični razgledi

Sredi hude krize na Bliznjem vzhodu, ko so se v Jordaniji spopadli palestinski gverilci in armada kralja Huseina, je ves arabski svet zadela huda nesreča: za srčno kapjo je v dvainpetdesetem letu starosti umrl predsednik Združene arabske republike Gamal Abdel Naser. Njegova smrt je bolešno odjeknila v vsem svetu, povečala se je zaskrbljenost zaradi položaja na Bliznjem vzhodu, saj je arabski svet izgubil svojega največjega voditelja v sodobni zgodovini.

Gamal Abdel Naser je bil iz revne uradniške družine in njegov oče je moral veliko žrtvovati, da ga je mogel poslati na vojaško akademijo. V tistih časih je bil Egipt pod močnim britanskim vplivom, saj je bil od leta 1914 do 1922 britanski protektorat, potem pa formalno pod vladavino uživaškega kralja Faruka, dejansko pa britansko vplivno področje. Mladi oficir Naser se je takoj znašel v družbi drugih mladih kolegov, ki so bili nezadovoljni s stanjem v državi. Toda od nezadovoljstva do resnične revolucije je bila še dolga pot. Po vojni z mlado izraelsko državo v letu 1948, ki so jo Arabci izgubili in v kateri je bil Naser ranjen, je mladi oficir napredoval v polkovnika in postal predavatelj na vojaški akademiji. Tedaj je začel aktivno delovati v »Društvu svobodnih oficirjev«, revolucionarnem gibanju, ki je julija 1952 izvedlo državni udar in strmoglavilo monarhijo kralja Faruka. Mladi oficirji, ki so vodili gibanje, so si za voditelja zbrali starejšega oficirja generala Nagiba, ki je bil dovolj znana osebnost, da je dal avtoriteto novi vladi. Toda kmalu so se nasprotja med revolucionarno nastrojenimi oficirji in konservativnim Nagibom tako zaostila, da so naserjevci prevzeli vso oblast. V letu 1954 je Naser postal predsednik revolucionarnega sveta in predsednik vlade, potem pa tudi predsednik republike, izvoljen z velikansko večino 99,9 odstotka glasov.

Gamal Abdel Naser je najprej utrjeval egiptovsko neodvisnost. 18. julija 1956 je zadnji britanski vojak zapustil Egipt, nato je Naser nacionaliziral Sueški prekop in zaradi tega so mlado državo napadli Izrael, Francija in Velika Britanija. Intervencija tujih sil je propadla in Naser je izšel iz kratke vojne politično okrepljen: postal je vodilni lik arabskega sveta in po tistem je kot predsednik ZAR nosil vso težo spopada med arabskim svetom in Izraelom. V svojih prizadevanjih za enotnost Arabcev je Gamal Abdel Naser dosegel združitev Egipta in Sirije v Združeno arabsko republiko, državo, ki je žal obstajala samo od 1. februarja 1958 do 30. septembra 1961. Kratko življenje združene države je bilo samo dokaz, da so trenja v arabskem svetu izredno huda — kar se je dostikrat izkazalo tudi pozneje: tako ob odkritih spopadih med posameznimi arabskimi državami kot v rovarjenju nekaterih arabskih režimov proti Naserju in ZAR.

Razpad zveze med Egiptom in Sirijo je bil tudi dokaz, da ZAR pod Naserjevim vodstvom daje veliko prednost politični dejavnosti navzven in zanemara politično delo navznoter. Modernizacija in konsolidacija egiptovske družbe sta bili prizadeti v prid zunanje politične dejavnosti, dasiravno je Naserjev režim veliko storil tudi na notranjem področju z omejevanjem moči domačega kapitala, zaviranjem prodora tujega kapitala, delno agrarno reformo in nekaterimi socialnimi ukrepi.

Naj so bila nasprotja med arabskimi državami še takšna, vse po vrsti so nerade ali rade morale priznavati, da je ZAR z Naserjem na čelu njihova voditeljica. Zaradi tega je ZAR tudi zmerom nosila vso težo konfrontacije z Izraelom, ki se je čedalje bolj zaostrovala ter izbruhnila junija 1967 v vojno. Po porazu je Naser že dosegel, toda egiptovsko ljudstvo ga je z »suličnim referendumom« prisililo, da je v nekaj urah preklical usodni sklep in se vrnil na krmilo države.

V težkih časih po arabskem porazu v letu 1967, ko je Bliznji vzhod spet postal eno najnevarnejših vojnih žarišč, je bila Naserjeva vloga še posebej pomembna. Pri vsem tem je popolnoma zanemarljivo svoje zdravje, nikdar ni imel časa za počitek in zdravljenje. Zaradi napetosti na Bliznjem vzhodu niti ni utegnil priti na III. konferenco neuvršenih v Lusaki, čeprav je bil eden izmed ustanoviteljev politike neuvršenosti, in še nekaj ur pred smrtjo je dosegel, da so se arabski voditelji toliko pobotali, da bi bil mogoč kompromis, ki bi Jordaniji mogel povrniti mir.

Naserjevo spoznanje, da je tudi ves arabski svet prešubak za samostojni boj za hitrejši razvoj in neodvisnost, da eno izmed pobud za skupno akcijo tretjega sveta. V sodelovanju z jugoslovanskim predsednikom Titom ter indijskim premierom Nehrujem je postavil temelje politiki neuvršenosti, politiki, ki ločiva iz leta v leto več privržencev med mladimi, na novo neodvisnimi državami. V letu 1964 je bil Naser gostitelj vseh predstavnikov neuvršenih držav, ki so se zbrali na svoji drugi konferenci v Kairu.

Svet je videl v Naserju politika, ki ne mara vojne in ki je pripravljen storiti vse, da bi se izognil prelivanju krvi. Prav do svoje smrti je garal, da bi iztrgal arabski svet in Egipt iz vojnega vrtilca in politične igre velikih sil. Ravno zaradi tega so se njegovi nasledniki znašli v zelo zapletenem položaju. Bržkone med njimi še ne bo tako kmalu človeka, ki bi imel tolikšno avtoriteto in ki bi mogel tako avtoritativno odločati o političnih zadevah. Vendar pa je smrt Gamala Abdela Nasera pokazala še eno potrebo: arabski svet se ne bo mogel več opirati samo na Egipt ter mu prepuščati vso težo, marveč bo moral breme odločitev in odgovornosti porazdeliti na pleča vseh. Naj končamo z besedami predsednika Tita iz sožalne brzojavke: »Najbolj iskreno si želimo, da bi ljudstvo in vlada ZAR vztrajala in popeljala do končne zmage pravični boj arabskih narodov, katere je tako neutrudno navdihal in vodil veliki državnik in veliki človek Gamal Abdel Naser.«

KOMENTATOR

Politična dejavnost ZZB NOV Hrvatske

Prejšnji teden je bila v Zagrebu razširjena seja republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske, ki so ji prisostvovali tudi predsedniki občinskih odborov organizacij borcev. Na tej seji so udeležencem poročali o sprejemu borcev pri predsedniku Titu v času njegovega obiska v Zagrebu. Nato so ocenili aktivnost ZZB na Hrvatskem v preteklem letu. Ugotovili so, da je leta v tem času postala zelo aktivna sila v razvoju naše samoupravne družbe.

V referatu na tej seji je bil zelo podrobno opisan družbenopolitični razvoj in današnje stanje v našem samoupravnem sistemu na Hrvatskem. Iz poročila tudi izhaja, da so borčevske organizacije politična sila, ki stoji krepko na pozicijah boja za samoupravni razvoj naše družbe.

Sledila je obširna razprava, ki je pokazala na stanje družbenopolitične in organizacijske dejavnosti organizacij borcev širom po vsej Hrvatski.

Ko je predsednik republiškega odbora ZZB NOV Hrvatske Ivan Šibel zaključil razpravo, je ugotovil, da je borčevski organizaciji na Hrvatskem uspelo osvoboditi se prejšnjih ozkih stanovskih okvirjev svojega dela, in postati družbenopolitična organizacija, ki skupaj z drugimi sodeluje ne samo pri izvajanju politike, pač pa tudi pri njenem oblikovanju. Med prihodnje naloge je uvrstil predvsem pojasnjevanje aktualnih vprašanj odnosov med republikami in federacijo, enakopravnosti narodov in narodnosti ter negovanje revolucionarnih tradicij. Govoril je tudi o vsestranski angažiranosti borcev pri krepitvi splošne ljudske obrambe, ki sodi med najvažnejše naloge organizacije borcev.

S seje so poslali brzojavni pozdrav predsedniku Titu in pozdravno pismo predsednici CK ZK Hrvatske dr. Savki Dapčević — Kučar.

Obiskali so po potresu prizadete kraje

Občinska skupščina Knin je bila pobuda za obisk potresnega ozemlja v Dalmaciji. Da bi se osebno prepričali o škodi, ki jo je povzročil nedavni potres, so predstavniki republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Franc Krešecoban, republiškega odbora ZRVS Miha Butara ter prekmorskih brigad Albin Kuret obiskali Knin in Dniš. Ogledali so si po potresu najbolj prizadete kraje v teh dveh občinah in ugotovili precejšnjo potrebo po pomoči. Zbiranje te pomoči bodo organizirale vse tri organizacije vsaka po svoji plati.

Simpozij o drugi svetovni vojni

Pod pokroviteljstvom predsednika SFRJ Josipa Broza — Tita je bil v Zagrebu od 25. do 30. septembra simpozij o vzrokih in posledicah II. svetovne vojne. Ta simpozij sta priredila Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti ter Mednarodni komite za znanstveno raziskovanje vzrokov in posledic II. svetovne vojne.

Na tem simpoziju je mimo jugoslovanskih znanstvenikov sodelovalo še 30 uglednih znanstvenikov iz Belgije, Francije, Holandije, Italije, Luxemburga, ZR Nemčije, DR Nemčije, Norveške, SSSR, Svica in ZDA. Prisostvovali so mu tudi predstavniki raznih inštitutov iz več držav in organizacij odpora ter deportirancev.

Tematika simpozija je bila razdeljena na teh pet temeljnih skupin:

- I. Tretji rajh in II. svetovna vojna
- II. Vojni zločini med II. svetovno vojno
- III. Razkosanje Jugoslavije
- IV. Današnja apologetika nacizma
- V. Izkušnje in pouk iz II. svetovne vojne

Imeli smo ljudi

Franc Frančeškin—Škin

Rodil se je pred 72 leti. Udeležil se je I. svetovne vojne, bojeval se je v Karpatih in Galiciji. Po vojni se je udeležil bojev na Koroškem.

Nato je delal kot zidar v Švici, kjer se je ponesrečil in zaradi poškodbe roke postal delovni invalid.

Leta 1942 se je povezal z OF v Gorici. Maja istega leta so ga zaprli in hudo mučili.

Po vojni je delal v družbenih organizacijah. Dvajset let je bil predsednik RK v Biljah pri Renčah, kjer je živel. Za svoje delo je prejel od te organizacije zlato značko. Razen tega je bil tudi član ZK in ZB. Med ljudmi je bil zelo priljubljen. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Jože Gracelj—Darko

Pred nekaj meseci je bil še krepak in na videz poln zdravja. Zarbitna bolezen pa ga je nenadoma položila v bolniško posteljo in v njej je umrl pogumni borec, ki je nekdanj tolikokrat in tako pogumno zrl smrti v oči.

7. septembra smo se na bleiskem pokopališču poslovili od nosilca partizanske spomenice Jožeta Gracelja — Darka. Star je bil komaj 55 let.

Rodil se je v Ribnem pri Bledu in že v zgodnji mladosti izgubil starše. Bil je pravi samorastnik. Okusil je vse tegobe in krivice, ki so se dogajale de-

lovnim ljudem v stari Jugoslaviji. Nj torej čudno, če se je že v prvem letu okupacije pridružil skupini prvoborcev na območju Bleda in se vse do osvoboditve junaško boril za lepše življenje nas vseh Demobiliziran je bil kot kapetan.

Najprej je delal v gostinstvu, toda gozdovi so ga spet klicali in ni se jim mogel upirati. Zaposlil se je kot šofer pri Gozdnem gospodarstvu Bled. Ves srečen je bil, ko je sedel za krmilom težkega kamiona in vozil les s Pokljuke in Jelovice v dolino. Lani se je upokojil, toda še vedno je kdaj pa kdaj sedel na tovrnjak, ker ni mogel mirovati. Svoj prosti čas je znal koristno uporabiti za svoje izobraževanje. Sodeloval je tudi v družbenih organizacijah in obiskoval prireditve, poslušal predavanja in pomagal, kjerkoli je mogel in znal.

Ob njegovem prezgodnjem grobu so se zbrali mnogi njegovi bojni tovariši. Mnogi sodelavci, prijatelji in znanci. Vsem se je na obrazu brala žalost, saj je bil Darko vsem zelo drag.

Naj mu bo lahka domača zemlja!

Jožef Kavčič

Dne 17. septembra smo se poslovili od njega, kmeta borca in aktivista. Umrl je star 77 let. Bil je doma iz Poljubinja pri Tolminu.

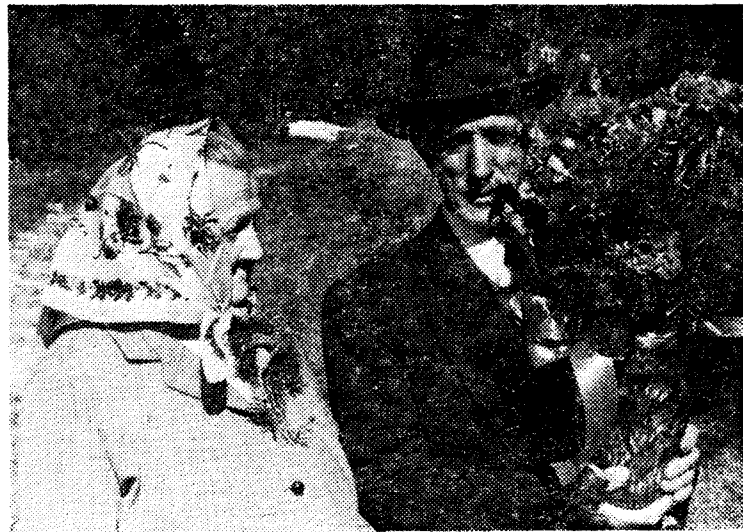
Rodil se je v številni kmečki družini. Še zelo mlad je okusil trdoto življenja in strahote I. svetovne vojne na ruski fronti. Tam se je na žel naprednih idej. Zato je bil tudi doma med prvimi, ki so se priključili osvobodilnemu gibanju. Ko pa so morali člani odbora OF k partizanom, ker b. jih drugače pobrali v italijansko vojsko, je večina dela padla na njegova ramena. Bil je član odbora OF od novembra 1942 dalje. Pozneje je bil član narodne zaščite, po vojni pa je bil v službi, dokler je bilo to potrebno. Pozneje si je s trdim delom zgradil dom. Do zadnjega je bil tudi član odbora ZB.

Razpravljali so o programu proslav ob 30-letnici vstaje

Predsedstvo republiškega odbora ZZB NOV Makedonije je na svoji nedavni seji ocenilo dosedanje uspehe organizacije borcev širom po republiki. Pri tem so ugotovili, da je 80 odst. za letos predvidenih nalog že opravljenih,

kar je v preteklih osmih mesecih lep uspeh republiškega odbora in njegovih organov. V zvezi s tem so tudi ugodno ocenili aktivnost komisij tega odbora.

Na seji so obravnavali tudi program proslav 30-letnice vstaje jugoslovanskih narodov. Pri tem so naglasili predvsem to, da mora ta program biti plod skupnega dogovora vseh družbenopolitičnih organizacij v republiki, kajti pri njegovem izvajanju naj bi sodelovale široke ljudske množice. Le tako bo namreč uspeh teh proslav res popoln.

Zlata poroka v partizanskem Kladju

Dne 13. septembra sta slavila zlato poroko štiriinšestdesetletna Frančiška in enainšestdesetletni Gregor Miklavčič iz Kladja v Poljanski dolini.

Gregorju je bilo komaj osem let, ko mu je umrl oče. Moral si je sam služiti kruh. Učn se je za mlinarja, bil je gozdni delavec, po vojni je bil pri milici, leta 1955 pa so ga upokojili. Udeležil se je I. svetovne vojne, bil je na italijanski, nato pa na romunski fronti. Ko se je vrnil domov, se je udeležil bojev na Koroškem.

Med vojno so vsi sodelovali s partizani, en sin je bil tudi sam borec.

Zakonca sta imela osem otrok, zdaj jih je živih še šest, tri hčerke in trije sinovi. Imata pa tudi že 18 vnukov in štiri pravnuke.

Zlatoporočencema čestitamo in jima želimo še mnogo let.

J. Govekar

25 ELEKTROTEHNE LET LJUBLJANA

„TV 15“ ZA MLADINO

NAGRAJENI PRISPEVEK

Grozote na Zelengori

Bilo je poletje in naša družina je sedela pred hišo, ki se je kopala v zahajajočem soncu. Živahnemu kramljanju se je kmalu pridružil tudi očka. Tako rad obuja spomine na tiste dni, ko se je še mlad fant — poln poleta in moči ter sovražstva do okupatorja — iztrgal iz objema rodne vasi in odšel k partizanom.

Pripoved je najprej stekla o pohodu čete, ki naj bi se na ukaz glavnega štaba narodnoosvobodilne vojske Slovenije napotila iz Žužemberka v Drvar in se tam vključila v prvo inženirsko brigado. Načrte je prekrizala sedma sovražnikova ofenziva. Tako je četa sicer nadaljevala pot, a se je v Sandžaku priključila 1. proletarski diviziji in se potem odpravila proti Beogradu.

Nekaj časa sem dolgočasno poslušala očeta in — priznam — mislila na čisto nekaj drugega. Iz misli me je iztrgala šele beseda »lakota«. Vedela sem, da so partizani hudo trpeli in da so bili dostikrat lačni. Toda to, kar mi je ta dan povedal očka, mi je seglo globoko do srca. Če bi mi pripovedoval kdo drug, bi ne verjela. Prislunhite!

Slavje na Cvetežu

Dne 13. septembra je bila na Cvetežu pri Vačah velika proslava, posvečena petindvajsetletnici osvoboditve. Ob tej priložnosti so odkrili tudi spomenik narodnemu heroju Lujzetu Hohkrautu.

Ko govorimo že o tej, daleč naokoli znani vasi, naj povem še nekaj besed o njeni preteklosti. V četrtem stoletju pred našim štetjem so se na Vače priselili Iliri in Kelti. V tem in poznejšem času je tod trgovina bogato cvetela. To potrjujejo tudi izkopanine, ki so jih našli na hribu Slenshek — med letimi je posebno znamenita situla iz bronaste dobé. Kakor druge kraje naše domovine je tudi Vače zajela vojna vihra. Ljudje so v drugi svetovni vojni mnogo pretrpeli in veliko je bilo tudi človeških žrtev. V teh krajih je padel tudi Lojze Hohkraut. Rodil se je 24. januarja 1901 nad Trbovljami in umrl 31. maja 1942. Lojze je bil že v mladih letih zaveden Slovenec in, ker je umrl junaške smrti, so ga proglasili za narodnega heroja.

Vače so bile na dan proslave vse v cvetju in zastavah. Najprej so teritorialne enote in civilna zaščita ter letalstvo izvedli vojaške vaje. Kar strah nas je bilo, tako so pokale puške in regljale strojnice. Na slovesnosti, ki je sledila, sta govorila Hohkrautov vojni tovariš Jože Gričar-Metod in podpredsednik republiške skupščine Marjan Orožen. Potem je predsednik republiške skupščine Sergej Kraigher odkril spomenik, vojak pa so izstrelili častno salvo. Program je sklenil krajši kulturni program, v katerem sta sodelovala mladinski in moški pevski zbor.

Kar nas je bilo domačinov, smo od prijaznega Cveteža do Vač kar pešali in med potjo obujali spomin na prijetno preživet dan. »Prav je, da se mladi spominjamo padlih junakov, ki so žrtvovali svoje življenje za svobodo,« je nekdo dejal in vsi smo mu pritrdili.

MATEJA PODLOGAR in
NUSKA LAVRIH

Iz Žužemberka bi se morala četa prebiti prek proge Zagreb—Karlovac in skozi Liko do Bosne, kjer naj bi nadaljevala pot prek Grmeča, mimo Drvarja, čez Zelengoro ter prek Pive in Tare v Sandžak ter nato čez Zlatibor in Ravno goro do Beograda.

Prehod čez progo Zagreb—Karlovac jim je po štirih neuspešnih poskusih končno uspel. Padle so tudi prve žrtve. Hoja po Liki je mladim borcem, ki so bili že močno izčrpani, zadajala nove tegobe. Kje-koli so hodili, so jih spremljala pogorišča in jok majhnih sirot. Tako so bili mnogi borci v času, ko se je četa prebijala skozi Bosno, že povsem izčrpani. Tisti, ki niso mogli nadaljevati poti, so ostali v tamkajšnjih vaseh. Takšna je četa prišla tudi do zlovesče Zelengore, znane iz narodnoosvobodilnega boja predvsem po peti ofenzivi.

Počasi in mukoma so se borci vzpenjali po gori. Zeja je kmalu postala nevzdržna. Povsod so tekli potočki in žarki, ki so prodirali skozi veje, so se lesketali v vodi. Kako čudovita slika! Ko pa je pogled zdrsel na debela drevesa, si zagledal z velikimi črkami zapisano besedo »strup«. Ze so hoteli borci zajeti vodo v dlani, izprati prah iz mnogo prežganih ostančev, ko so jim roke omahnile. Ponesli so jih k obrazu in pokrili vročične oči. Čim dlje so hodili, tem huje jih je žgalo v grlu. Za potešitev neznosne žeje so jedli listje bukev. Potem je prišla še lakota. Tista lakota, ko človek poje vse, kar mu pride pod roke. Jedli so bukovno lubje in divji česenj. »Ko bi vsaj vodo lahko pili — pa so jo zastrupili, prekleti psik!« je bilo slišati od vsepovsod. Kmalu je prišlo tisto najhujše, ki seže globoko v spomin in se vrača v sanjah... Okostnjaki iz pete ofenzive! Od vsepovsod so se svetle bele človeške kosti. Tam si videl okostnjak borca, ki se je še v smrtnem boju oklepal puške. Nekje pod bukvijo je ob ostančkih ognjišča sedelo pet okostnjakov. Njihove votle oči so bile obrnjene h kotličku, kjer so kuhali poslednjo južino. Niso je dočakali. Prišla je smrt in jih popeljala v svet miru. Iz daljave je veter nosil odmeve strelav. Zrak je drhtel. Borci so stali povešenih glav in marsikomu se je po licu utrnula solza. Mlad slovenski fant je pri nekem izviru zajel vode v dlani in pohlepno pil. Mu ni bilo mar smrti? Ostal je živ in za njim smo pili drugi. Tuči do hrane smo kmalu prišli, nabrali smo si novih moči in nadaljevali pot.

Pohod je uspel, tegobe so bile pozabljene, nikdar pozabljena pa ne bo Zelengora! VLASTA TURK

Ob obletnici napada na Lož

Dne 19. oktobra 1941 je bil v Loški dolini lep jesenski dan. Italijani so brezskrbno čistili orožje. Ko je ura odbila pet, so se opravičili k večerji. Nenadoma so zaregljale strojnice in treščile prve bombe. Partizani so jurili na italijansko postojanko. Nastala je velika zmeda. Italijani so se poskrili po hišah in s strahom opazovali napad. Le najpogumnejši so streljali. V tem boju je padlo veliko Italijanov in tudi njihov komandant. Ko je prišla pomoč iz Starega trga in Rakeka, so partizani z ujetniki že hiteli proti Knežji njivi. O uspehu borcev za svobodo so govorili po vsej Sloveniji, saj je bil to eden izmed prvih večjih napadov slovenskih partizanov.

NEVENKA BERGLEZ

TE DNI

DNE 6. OKTOBRA 1943 JE ŠLANDROVA BRIGADA NAPADLA OROŽNIŠKO POSTAJO REČICA V ZGORNJI SAVINJSKI DOLINI. PO TRIURNEM BOJU JE BORCEM USPELO VDRETI V POSTOJANKO IN JO ZAVZETI. PADLO JE ŠEST OROŽNIKOV, UJELI SO JIH SEDEM. PARTIZANI SO IMELI ENEGA MRTVEGA IN PET RANJENIH, ZAPLENILI SO SEDEMSTO PUŠK, ŠTIRI BRZOSTRELKE, DVAJSET PISTOL, STRELIVO IN OPREMO. V POSLOPJU »ŠTAJERSKE DOMOVINSKE ZVEZE« JE BRIGADA ZAPLENILA TEHNIČNI MATERIAL ZA DVE CIKLOSTILNI TEHNIKI IN DENAR, NA POSTI JE RAZBILA NAPRAVE IN ZAPLENILA RAZNO BLAGO V DVEH TRGOVINAH TER POŽGALA POSLOPJAJ OROŽNIŠKE POSTAJE, ŽUPNIŠČA, OBČINE IN ŽUPANOVO HIŠO. ZASEDE OKROG REČICE SO SE PET UR BORILE S SOVRAŽNIKOM, KI JE PRIŠEL IZ MOZIRJA, GA ZAVRNILE IN PRI TEM ZAŽGALE VOJAŠKI AVTOMOBIL.

Po babičini pripovedi Sami so si skopali grob

V zimskem večeru, ko je zunaj bil veter in so skozi okno kukale snežinke, smo se otroci zbrali v prijetni in topli izbi. Vsak je zavzel svoj prostor ob peči in naše radovedne oči so se uprle v babico, ki je bila za nas čudežna knjiga. Znala je mnogo zgodb in pripovedovala jih je tako živo, da se nam je dozdevalo, kot da vse to sami doživljamo. Za ta večer nam je obljubila zgodbo iz narodnoosvobodilnega boja, ki se je zgodila v Slivnici pri Mariboru:

»Bil je 6. december in stelo se je leto 1944.

V zgodnjih jutranjih urah se je pred vaško gostilno ustavil tovornjak, natrpan z Nemci in med njimi je bilo dvajset mladih ljudi. Krvniki so se zgnatili v krmo, jetniki pa so — slabo oblečeni in bosi — trepetali od mraza. Ljudje so jih ogledovali, vendar jim

zaradi strazarja niso mogli pomagati. Še tako trdo srce se je ob pogledu nanje zganilo in marsikatero oko zasolžilo. Kmalu so jih Nemci odgnali proti gozdu, ki se razprostira za vasjo. Med drevesi so jim pokazali prostor — njihovo poslednje počivališče — in vsakemu potisnili v roke lopato. Zemlja je bila zmrznjena in delo je le počasi napredovalo. Ko so si skopali grob, so se morali postaviti v vrsto ob jami. Počile so puške. Slišati je bilo ječanje fantov, ki jih kroglja ni zadela v srce, in so padli v jamo živi. Zločinci so po krvavem opravilu površno zagrebli jamo in odšli.

Ta dogodek je vzbudil med ljudmi še večje sovražstvo do tujcev, ki so si prilastili našo zemljo in pobijali nedolžne ljudi.«

DARINKA MEŠKO

Mamina pripoved „Ne morem več“

Zgodilo se je spomladi leta 1943.

Bila sem še zelo mlada in upala sem, da bom lahko poiskala sestrično, ki so jo bili pred nekaj meseci zaprli. Še precej daleč od sodnijskega poslopja sem videla, da nekaj nosijo in nalagajo na tovorne avtomobile. So zopet streljali? sem pomislila. Nisem se zmotila. Pred sodnijo sem zagledala mlako krvi. Kakor da bi žrtve ne hotele, da jih brez sledu odpeljejo in pokopljejo!

Nenadoma so se odprla vhodna vrata in gestapovec je pripeljal nekaj bledih in izmučenih ljudi. »Odstranite to pasjo kri!« je zakričal. Ujetniki so se sklonili in z metlami ter vodo odstranjevali kri s pločnika. Obrazi nesrečnikov so postajali pepelnato sivi. »Ne morem več!« je vzklil eden izmed ujetnikov, se opotekel in padel.

Stekla sem — kolikor hitro sem mogla — proti domu. Vso pot me je dušil jok, tista mlaka krvi pred sodnijskim poslopjem pa me spremlja vse življenje.

MARJANCA GRIČAR

KRAMLJANJE

SPOSTOVANA UREDNICA

Naj se vam najprej predstavim: sem lanskoletna tovarišica Jane Kunst. Danes mi je vsa vesela pokazala vašo pošiljko knjig in honorar, ki ga je dobila za svoj zadnji prispevek — tisti o predsedniku Titu. Z njo vred sem delila veselje tudi jaz, njena mentorka. Tem bolj sem zadovoljna in ponosna, ker je zadnji spis odposlala na prvi šolski dan in brez moje pomoči. Ne morete si predstavljati, koliko ji pomeni taka nagrada! V družini je sedem otrok in Jana je najstarejša. Na svojih mladih ramah mora nositi že precejšnje breme skrbi za mlajše sestrice in bratca. Če jo boste res nagradili še z udeležbo na srečanju pionirjev — dopisnikov, ki bo v soboto in nedeljo v Velenju, bo to zanjo nadvse lepo plačilo. Iskrena hvala v mojem in njenem imenu.

Lepo pozdravljeni!

Učiteljica

MILENA ROMIH

V Bistrici, 15. 9. 1970

Spoštovana tovarišica!

V čast si štejem, da sem vas spoznala, pa četudi samo prek pisanih besed. Vaše pisemce mi je najdražja nagrada za moje dosedanje delo in hkrati spodbuda za prihodnje. Kajti pot, ki smo jo začeli ubirati, žal dokaj pozno, ni lahka... Zato vam hvala!

S spoštovanjem!

MILENA STRAJNAR

Draga urednica Milena!

Prvič vam pišem in pošiljam eno svojih pesmi, ki je nastala na dan pogreba očca Alije Bejtovića. Ljudje so ga imeli radi, saj je bil dober in iskren človek ter lik pravega komunista. Tako je vzgajal tudi svoje otroke. Ko sem ga spremljala na njegovi zadnji poti, je za krsto stopalo sedem sinov in žena. Kakšna slika! Stopali so z vzdignjeno glavo — otožno, a ponosno. Ko sem prišla domov, sem vzela pero v roke in napisala pesem v spomin. Upam, da jo boste objavili. Zelela bi, da ljudje širom po domovini zvedo, kakšne sinove mora imeti Jugoslavija.

Prejmite lepe pozdrave!

Zivka Kuder

Ljubljanska 3

p. Kočevje

Draga Zivka!

Objavljam samo pismo, saj je v njem zapisano vse, kar si želela povedati. Ne huduj se — dolg do spomina pokojnega borca Alija je poravnano.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VASA TRIBUNA ZATO
PISITE!

